

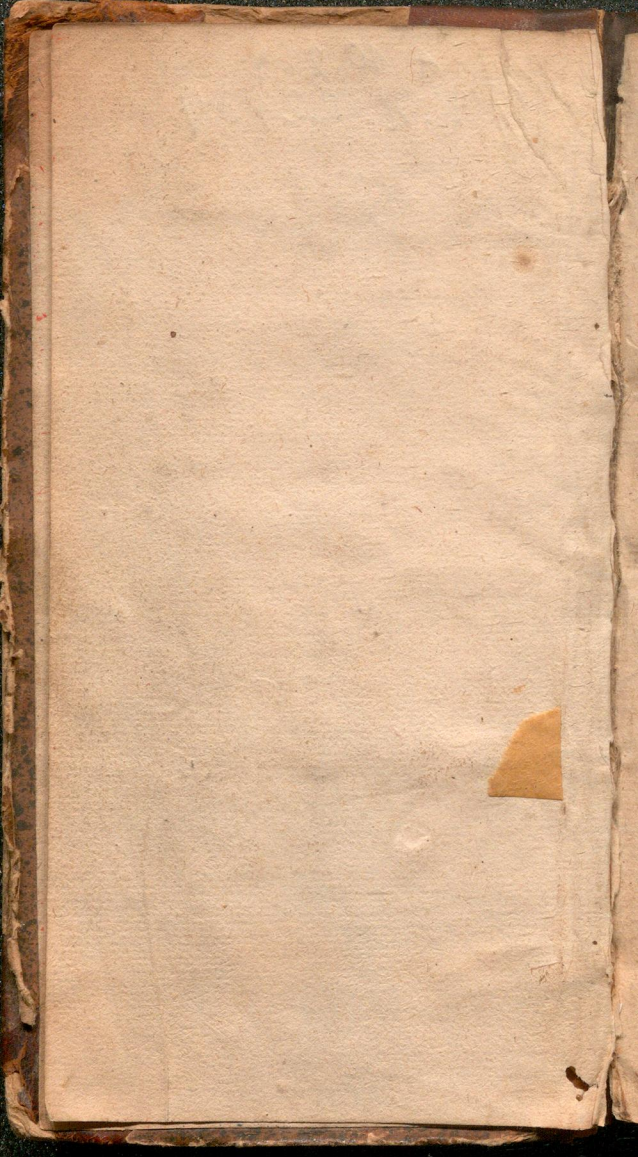
Wiener Stadt- und
Landesbibliothek

T

10269 A

MA 9 - SD 25 - 50 - 7611 - 39532 - 45

A 10.269
T. N. 22434

JOANNI I. REX POL. MAG. HERC. AUG. TURC. SUB. ALEX. CHRIST. DE. S. C.

SCHOONHEER

WENE.

breemael.

Contest. E.

Te Leyde.
by: Joan Prins., 1684.

DE STAD WEENEN,

tweemaal

van de Turken belegert,
MDXXIX. en MDCLXXXIII.
en gelukkiglijk verlost.

Als mede

Eenige Historische aanmerkin-
gen, noopende het Huys

VAN

Habs-burg of Oosten-rijk.

Gelyk ook

Aangaande d'oorfprong, Grootheyt,
en het laafte verlies van d'OT-
TOMANNISCHE magt.

TE LEIDEN,
By JOANNES PRINS.
MDCLXXXIV.

DE STAD WEEEN

twecmaal

van de Turken belegert
MDXXIX en MDCLXXIII
en geshiktlyk verhoft.

Als mede

Eenige Historische aanmerkin-
gen, noemde het Hays

VAN

Habsburg of Oostenryk.

Aangevonden in de
Bibliotheek van de
Koninklijke Academie
van Letteren te Amsterdam
den 15ten Junij 1785

DE EERDE
TALLOANES PRINCE
MDCLXXIII

Tweemaal gelukkig
ontset der

Stad WEENEN.

*De Erfvyand van de naam, die
heden*

*Door gants Euroop wort aange-
been;*

*Komt op ons Duits toneel hier tre-
den:*

*Dog niet gelijk als hy voor heen,
Door Machomet zyn Standert
planten*

In Grieken over Land en Zé;

En TrapeZund, en'toud Byzanten,

*Met moort en brand verkragten
de:*

*Toen met een rift van Koningrij-
ken,*

En ruim twee hondert vaste
Ste'en,
Hy in triomf ging henen stry-
ken,
En hegten die aan zijn trofheen.
Of als men Zoliman vol zegen,
Wel eer zo fier in 't harnas zag,
Als of de Wereld voor zijn de-
gen,
En dollen honden open lag.
Maar zo als op de Roomse lan-
den,
En Hoofst-stad hy zijn krijgskans
vvaagt,
Daar al zijn glory smolt tot schan-
den,
En hy verbaast vvierd vvegge-
jaagt.
Al dook doe d' Arend in zijn
vvieken,
Hy hield zig egter fier en koen,
En leerde dat hy met geen Grie-
ken,

Maar

Maar Duitſe Krügs-lui hat te
doen.

Dog't geen dat Zoliman liet ſte-
ken,

Vat Machomet vveer moedig aen,
En poogt dat Rijxſchandaal te
vvreken,

Die vlek uit Mecha'as halve
Maan,

Vervuod met Kriſten-bloed te
vvaſſen,

Tot dat den Donau, en den
Rijn,

Daar van met opgeſwolle plaſ-
ſen,

Geverft Zouvv, en doordrongen
zijn.

Gants Ooſtenrijck dat ſchijnt te
beven,

Daar met twee honderd duizend
man,

Hy als een blixem aan komt ſtre-
ven,

Vernield, en schend al wat hy
kan.

Nu zal men VVeenen zien be-
suiren,

(t Geen haar nog kortis een vvon-
der scheen)

De hoon en smaad die voor haar
muiren,

Zijn trotse Voorsaat heeft ge-
teen.

Hier zal sijn segen aan begin-
nen,

En na hy Duytsland t'eenemaal
Vertrapt heeft, rijd hy Rome bin-
nen,

Op zijne hengst, in Zegen-praal.
Maar d'oorlogs kans gevvoon te
keren,

VVanneer sy vaak op't schoonste
vleid,

Komt vvederom de trots verle-
ren,

Van haar verbeelden idelheid.

Na

Na dat dees maar elk deed on-
vaken,

Schiet Poolen flux het harnas
aan,

Die alle Vorsten tot een baken
Verstrekt, om op zijn spoor te
gaan.

Een Held tot Duitsland's heil ge-
boren,

Die naauwelijx zijn vveerga
heeft,

Vviens lof men eenuven lang zal
horen.

Zo lang de trouw op aarden
leeft.

Die roem en eer der Kristen lan-
den,

Komt met zijn Krijgs-heir aan-
gespat,

En rukt den bloed-hond uit zijn
tanden,

't Geen hy zó vast besloten
had.

WVil

Wil hy nu nog een Krijgs-kans
vragen,
Gants Poolen vragt en staat ge-
reed;
En dreigt met fvaarder neder-
lagen,
Haast op te dondren eer hy's
vveet.
Tervvijlve op d' Adriaatse ba-
ren,
Venerie reets fchrap sien staan,
Om op haar helſche vloekalta-
ren,
Gelijk een Zee-leeuw los te
gaan.
Of eens die blijde dag vvoorv
dagen,
Vereende Vorſten, dat in't leſt
Gy mogt de Kriſten-vvereld va-
gen,
En zuiveren van ſulk een peſt:
Hout hart en handen t'saam ge-
ſloten ,

En

En wilt dien boosen vveder-
staan;
Zo sal die Maan sijn hoornen
stoten,
En eerlang bloedig ondergaan.

J. D. POORTER.

Wce-

WEENEN tweemaal verloft. pag. 1

Het beleg en ontzet der Stad Wee-
nen. 2

Den Keyfer Carel de V. 100

Den Keyfer Ferdinand I. 124

Christianus Augustus, Hartog van
Beyeren. 157

Mahomet de IV. Sultan der Tur-
ken. 164

Den Keyfer Leopold I. 178

Den Grave van Starrenberg, Gou-
verneur van Weenen. 180

Den Grave Einmerich Teckely. 193

Joannes Georgius III. Hartog van
Saxen. 233

Joannes III. Koning van Polen. 236

Carolus V. Hartog van Lotthrin-
gen. 238

Den Grooten Vizier Mustapha. 240

Georg Frederik, Grave van Wal-
dek. 242

JOHN GEORGE
and the Son

Sultan des Turcs
MAHOMET, IV.

De Sultans der Turken
 (seer ontfacchelijk van
 wegen haer magt , en
 boven maaten heers-
 sugtig zynde) hebben
 al over-lange getragt , sig tot mee-
 sters van Weenen te maeken , en 't
 huys van Oosten-rijk of van Habs-
 burg dus genoemt ter neder-te-vel-
 len , verhoopende daer in soo voor-
 spoedig te sullen zijn , als waeren ,
 in 't te niet doen van 't huys der Pa-
 leologen laetste Keyfers van 't Oo-
 sten : maer God de Heere om 't Chri-
 sten - rijk te bevrijden van de bloe-
 dige gevolgen , van soo een ramp-
 salig ongeluk , heeft alle haere poogin-
 gen dus verre ydel en onnut gemaekt ,
 en sijne kragtige hand gehouden
 A en

en aen dat wijd-beroemde huys van Oosten-rijk, als mede aen Weenen zijnde des selfs hoofd-stad; in de welke den Duytschen Keyser meer als twee honderd' jaeren sijn hof houd. Dese besittinge heeft hy verkregen, op de selfde tijd bynae, wanneer hy sig op den top van sijne grootste verheventheyt sag, door de seer groote gifte van God, te weten de Keyserlijke Kroon (om my te bedienen van de woorden des Keyfers Justiniaen) waer mede Rodolph Grave van Habs-burg in 't jaer M. C. C. LXXIII. gekroond wierd, voor en al eer, den beroemde en te gelijk ontsachelijken Ottoman of Osman, het hoofd sijner Sultans in de Weereld te voorschijn gekomen was, welke ontrent de veertiende eeuw eers gebooren wierd.

Ik ben van gevoelen, dat den nieuws-gierigen Leser niet onvernoegt sal wesen, ingevalle haer tot gerief een weynigje dieper van de grond

LE SIEGE ET DELIVRANCE DE LA VILLE DE VIENNE.

17. SEGRETO DELL'ARCA DEI RE DI VENEZIA

grond af , op haele , hoe dat , dat
 Wijd beroemde huys van Habs-burg
 tot 't Keyser-rijk verheven zijnde, sig
 by nae op de selfde tijd in 't besit van
 Oosten-rijk gesteld heeft, 't welke
 ons seer beswaerlijk sou vallen klaer
 uyt-te-leggen , ten sy wy dit aenmer-
 kens waerdige tijd-pund wat hooger
 ophaelden.

Te dien eynde is 't noodig te we-
 ten, dat 't eerste huys van de Harto-
 gen van Oosten-rijk, by gebrek van
 mannelijke oord, tot het vrouwelijk
 getimmer, by 't afsterven van Frede-
 rik den Oorlogs-gierigen (dus toe-
 genaemt) ontrent 't jaer M. C. C. XX,
 vervallen zijnde, soo is 't dat Magriet
 sijn Suster en erf-genaeme dit uyt-
 steekend Hartogdom verkregen heb-
 bende, in 't jaer M. C. C. XXII. ge-
 trouwt is, met Henrik oudste soon van
 den Keyser Frederik de II. en van
 Constancia van Arragonien, den
 welken hy, al van dat hy tien jaeren
 oud was, tot Koning der Romey-

nen had laeten kroonen , en met het Hartogdom van Swaaben vereert. Defen jongen Prins , fig hebbende laeten verleyden door eenige quaedaerdige en verkeerde geeften , en tegen fijn Vaeder opgeftaen zijnde , wierd met de wapenen tegens hem in de vuyft hebbende , gevangen gefonden nae 't Casteel Marturan in Calabrien , in 't welke hy van fpijt en elende , in de blom van fijn jeugt quam te fterven , agterlaetende twee foontjens , zijnde tweelingen , dewelke hy by defe ongelukkige Princeffe gewonnen hadde , als naementlijk Frederik en Henrik. Aënaas Sylvius den allerweyffelbaerfte der Hiftorije-fchrijvers heeft wel gelijk wanneer van fijne Pauselijke verheventheyt onder den naem van Paus Pius de II. gewag maekt , dog egter heeft fig bedroogen , wanneer in fijn vier-en-twintigfte cappittel fijner Hiftorien van Bohemen fegt , dat defen Henrik geene kinderen foude naegelaeten hebben.

Mar-

Margriet hertrouwt zijnde met Ottocarus , te vooren Primislaus genoemd , zijnde Koning van Boemen , besitter van de grootste landgoederen , en een van de vermetelste Koningen van Europa , vereerde hem haer Hartogdom met uyt-sluytinge van haer twee soons. Soo magtig is d'ongeregelde liefde , dat sy selfs uytbluft d'alderwettelijkste genegentheyd.

Haer Groot-vaeder van 's Vaeders wegen , en had de tijd niet van dat magtig Hartogdom uyt de handen van dien magtigen Usurpateur Ottocarus te rukken , mitsdien hy met de Pausen , dewelke tot een groote hinderpael strekten in kijn geraekt was , die hem ook dikwils in den ban geslooten , en by nae geheel Italien tegens hem op de been gebragt hadden , dog egter den geest gevende heeft hy haer een merkelyke somme tot een legaet , om dit Hartogdom weder-te-nemen: naegelaeten.

Manfried bastaerd van die Keyser, en Usurpateur van 't Konink-rijk van Naapels, toe behoorende aen den kleynen Coeraerd, soon van sijn broeder Coenraerd, liet Frederik een van dese bovengemelde tweelingen, door 't vergift, het welke een seker Marquis Berthold in de sauce van een vis gemengt hadde: om hals brengen. Den anderen broeder genaemt Henrik, had geen beter uyt-komste, dewijle hem door een Capiteyn Sarrazijn, van den selfden Manfried ten dien eynde opgerukt zijnde, de keele afgesneeden wierd. Het vervloekte beweeg-middel van soo een gruwelijk schelm stuk was, op dat hy vry mogt wesen van te betaelen 't naegelaeten legaet van haer Groot-vaeder den Keyser Frederik.

Door de dood van dese twee Prin-
cen, en door die van den jongen
Coenraerd onthalt door Caerel van
Anjou Usurpateur van 't eene en 't
andere Sicilien, waer van 't eene
meer

meer bekend is onder den naem van Naepels, soo is 't dat de Keyserlijke stamme Hohenstehausen, Hartogen van Swaaben, sig sag uyt-gebluft in den persoon van de laetste, waer door Ottocarus verlost wierd van de vreesse, met dewelke hy bevangen was, van beoorlogt te sullen werden van dese jonge Princen, aen dewelke Oostenrijk van regtswegen toequam. De selfde Koning Ottocarus voegde nog by sijne andere schelm-stukken, en onder andere tot sijne onregtvaardigheyt, die van eene vuyle ondankbaerheyt, dewelke hy beging tegen sijne Huys-vrouw Margriet, dewelke nu al oud, en tot bedaegde jaeren gekomen zijnde, op eene seer schandelijke wijze van hem verstootten wierd, en drong sig in haer plaets cene seekere Poolse Princesse, dogter van eenen Belis Hartog van Massovien. Dese schelm-achtige Konink wist de bullen van den Paus Urban de IV. naetemaeken, even eens

als of hy haere fcheydinge toefling,
des niet te min defe linksche ftreck
ontdekt zijnde, op die tijd, op de-
welke defe dus verfhovene vrouwe
fig gereed maekte, om hem voor den
Paus in proces te trekken, foo vond
hy middel uyt, van haer door een fee-
ker vergift, 't welke hy wel gewoon
was te gebruyken: nae d'andere We-
reld te fenden.

Het Keyfer-rijk sonder opper-
hoofd geflaen hebbende al vijftien of
feftien jaeren nae de dood van Wil-
lem de Jonge Graeve van Holland,
dewelke door de rebellige Friefen in't
jaer M. C. C. LVIII. zijnde 't negen-
de fijner regeringe tot Medenblik ge-
dood wierd, en daer en boven Duyts-
land, als mede Italien feer veel gele-
den hebbende uyt oorfaek van die be-
klaeg'lijke regeringe sonder hoofd,
foo wierd Rodolph (Graeve van
Habs-burg in Swaaben, foo van Al-
bert de II. van die naem, en van Itfe,
andere noemen haer Hadewijk Grae-
vin-

vinne van Pfallendorf , door't aenraeden van Werner van Falkensteyn, andere noemen't Epensteyn, Aerds-Bisschop van Mentz) in't jaer M.C.C. LXXIII. te Frankfort tot Keyser verkooren, geprefereert werdende boven twee Helden van de selfde Natiën, dewelke Meynard Graeve van Tirol , zijnde een Prins van groot gesag in't Rijk had voorgesteld. Het waeren naementlijk Bernard Graeve van Carniol , en Albert den oude, Graeve van Tirol en Goritz , sonder te reekenen seer veele andere onvergelykelyk grooter Heeren, en besitters van Landen , dewelke nogtans in verdienste by hem niet te pas quamen. Onder 't getal van de laetste bevond sig onder andere Ottocarus Konink van Bohemen (onder welkers Officiers men segt dat Rodolph eertijds geweest was) ik wil gaern gelooven dat daer wel kan geweest zijn een oude en opgekropten wrok van d'eene tegen den ander: dewijl

het niet ligt moogelijk is , dat een deftig personaegie , dewelke afhangt van een trots kaerel , en die tot fijn profijt geheel ende al genegen is , gelijk als was den Konink van Boemen , of seg ik hy moet verfcheyde fchandaleufe verftootingen en quaed onthael uytgeftaen hebben van dufdaenige humeuren.

Ik ben nog daer en boven van gevoelen , dat niet alleen Rodolph fulk een groot misnoegen tegens Ottocarus gefchept hadde , maer ook dat de meeste Princen van 't Rijk met de zelfde afkeer tegens hem ingenomen waeren. D'interest aldus verfelt met de begeerte van te voldoen de goede verwagtinge , dewelke de Keur-vorften van fijn perfoon hadden , wanneer hem tot die hooge waerdigheyt verhieven , en willende van fijn kant ook de regten van 't Rijk bewaeren , foo verbonden hem alle defe beweeg-redenen van Ottocarus t'ontbieden , ten eynde om hem als een fchuts-

VERBODEN TOEGANG

L' empereur
CHARLES V.

A. Schoonebeck f.

ſchuts-heer te komen erkennen, en van hem in 't beſit van Ooſten-rijk en van Carinthien ſelfs ('t welke de Graef Ulrik, geen kinderen hebbende aen hem voor contant geld verkogt hadde) geſteld te worden: gelijk als ook in Carniolen en Windmark en de haven van Navone in Iſtrien.

Ottocarus was al te bars en t'onredelijk om ſig t'onderwerpen, en de knyen voor deſen nieuwen Keyſer (den welke hy ſoo ver onder ſijn hoogheyt vernedert geſien hadde) te buygen, en hem als ſchuts-heer te komen erkennen: dierhalven was 't noodig dit groot verſchil door d'uytkomſte der waepenen te ſliſſen. Cunigonde ſijne huys-vrouw ſeer groots en uyttermacten hovaerdig zijnde ſmeet olye in 't vyer, ſeer groote legers wierden van beyds-zijde op de been gebragt, dewelke ſtaende op 't ſipje van malkanderen aen te vallen, ſoo gaf Ottocarus (ſiende dat

hy de fwakste , en by gevolg genootfaekt was) de reden en gehoor , en plaets.

Twee Prelaeten zijnde de voornaemste Bewind-hebbers van staet , by dese twee groote Overheeren , als namentlijk Henrik Bisschop van Basel (genaemt zijnde Gurtel knof van wegen dat hy een bakkers soon en een Franciscaner Monink geweest was , en soo verder Aerds-bisschop van Mentz) die 't met den Keyser hield , en Bruno Bisschop van Olmuts in Moravien , van des Koninks sijde , dese handelden onder den anderen om den opgeresen twist wederzijds by te leggen. Den Konink liet den Keyser aanbieden , dat hy hem tot schuts-heer erkennen soude , mits conditie , dat de plegtelijkheden in sijne tente soude gedaen worden , sig aldus inbeeldende dat dit sonder gerucht , en by nae sonder getuygen afloopen soude : de tente was afgebrooken , en Ottocarus quam te
voor.

voorfchijn op sijne knyen leggende, ondekt en bloots - hoofds , en dat, nog in 't gefigt van beyde legers, waer op inderdaet hy niet verdagt en was. Hier nae nam den oorlog wederom een aenvang, dewelke soo gelukkiglijk voor den Keyfer uytviel, dat Ottocarus op St. Rufus dag in 't jaer M. C. C. LXXIX. by den Donauw in een feeker dorp Wildenbag, of anders Laham, t'eenemael gellaegen wierd, en verloor aldaer 14000. mannen dewelke op de plaets dood gebleven waeren, onder welker getal hy fig mede bevond doorwond met achtien soo fteeken als fchooten.

Milode een Boheems Heer, die een trouw de reserve, ofte agterhoede, geleyde, opgepropt zijnde van haet, om dat Ottocarus een fijner broederen onregtvaerdiglijk had gedood, bediende fig van defe gelegentheyt om fig te wreken, en verlaetende de poft dewelke hem in be-

fet,

settinge gegeven was, ging over van
 des Koninks tot des Keyfers leger.
 Dese trouw-loosheyt verwekte de
 grootste wan-ordre van de Wereld
 in't leger van Ottocarus, dewelke
 alle moogelijke vlijt aangewend heb-
 bende om sijn volk wederom by den
 anderen te versaemelen, vond sig
 eyndelijk genoodsaekt van agter uyt
 te deynsen, dog onderwegen ont-
 moetede hy een hoop volks van
 's Keyfers leger, onder 't welke twee
 officieren waeren, dewelke hy groo-
 te spijt aengedaen hadde, dese wa-
 ren Adam van Kunringen Baron uyt
 Oosten-rijk, wiens suster hy ont-
 eert hadde, als mede een ander E-
 delman uyt Stiermark genaemt Me-
 renburg, wiens broeder hy seer on-
 regtvaardiglijk had laeten hangen:
 dese twee waeren die geene dewelke
 hem soo veel dood-steeken toebrag-
 ten. Soo gevaerlijk is het voor een
 Prins onregtvaerdigheyt te plegen,
 dewijle dat sy, het sy vroeg of laet
 weg

weg dragen den loon van haere duldigheid, door dusdaenige middelen, dewelke alleen staen ter dispositie van Gods voorsienigheyt, dewelke is den eenigen rigter en wrecker van de buyten - spoorige en strafbaere conduite der gekroonde hoofden.

Desen grooten Keyser gaf d'erflanden des Koninks aen Roelof sijn oudste soon, die nae sijn naem genoemt was, onder andere 't Graefschap van Ergouw, zijnde 't grootste gedeelte van 't Landgraefschap van der Elzas, en 't Hartogdom van Swaeben, vacant geweest zijnde zedert den beklag'lijke dood van Conrardijn, die tot Naepels overleden was, vijf jaeren eer hy tot 't Keyser rijk verheven was. Hy deed hem trouwen met Agniet dogter van Ottocarus en suster van Vinceslaus, dewelke nae ordre de VI. Konink van Bohemen was, uyt welk huwelijk een eenige soon sproot, den ongelukigen Jan genaemt, dewelke in de

We-

Wereld verdween , en verloor zijn ring van eerste Prins van 't bloed van Habs-burg (als soon van d'oudste soon des Keyfers , Rodophi zijnde) om dat hy sig regtvaerdiglijk gevoelig toonde , over 't onregt 't welke zijn Oom van 's Vaeders wegen den Keyser Albert den I. hem aendeed, in 'tagterhouden van zijn goed, 't welke hem tot sulke een groote buytenspoorigheyt vervoerde, dat by nae berstende van spijt , om dat hy 't hem niet weder afnemen konde , hem eyndelijk in 't jaer M. C. C. C. VIII. uyt dit leven rukte , en nae dat hy seer langen tijd gelooopen , door de bosschen gedwaelt , en in de hoolen sig versteeken hadde , soo ging hy seer droevig zijn leeven eyndigen , en sig tot Pisen in een Augultiner Moninks kap steeken , gelijk als in mijn boek van de Historien van Duyts-land verhaeld hebbe.

Den selfden Keyser Rodolph, stelde die tweeden soon Albert (die als Key-

Keyfer geheerft heeft nae de dood van Adolph van Nassau) in 't besit van Oosten-rijk, ('t welke Ottocarus den selfden Konink van Boemen, wiens treurig uyteynde soo aenstonds verhaelt hebbe) van de jongen Frederik van Baeden ge-usurpeert hadde , die met den jongen Conrardijn naeste erfgenaem van sijne Moeye Margriet onthalt wierd; sy was de suster van sijn Moeder Geertruyd, en beyde waeren sy dogters van Frederik Hartog van Oosten-rijk , toegenaemt den eer-gierigen, en susters van Frederik den Oorlogs-gierigen, die sonder kinderen gestorven was. Rodolph voegde by Oosten-rijk Stiermark, Carniol, en 't Mark-graeffschap van Slavonien. Dese besittinge wierd in de byeen-komste tot Augsburg in 't jaer M. C. C. C. LXXXII. aen Albert geschonken. En Meinard alreeds zijnde Graeve van Tirol wierd op de selfde tijd van hem gemaect tot Hartog

tog van Carinthien en Heer van Wind-mark.

Geduyrende de regeringe van Rodolph) dewelke 16. jaren stand hield) die in 't jaer m. c. c. c. xc. quam t' overlijden, soo begon de magt der Turken, onder 't gebiet van Ofman, andere geven hem den naem van Ottoman, die meer in gebruyk is, om soo te spreekē, gelijk als uyt haere schaele kruypen. Hy is die een dewelke in de jaerlijksche geschiedenissen der Turken voor aen 't hoofd haerer Souverainen gesteld is, en die den hovaerdigen titul van Sultan aennam uyt die jaerlijksche geschiedenissen haelen wy die voorafgestelde opmerkingen, dewelke noodig geagt hebben om volkoomentlijk te voldoen de nieuws-gierigheyt van den leser, ten eynde om hem te leyden tot 't verhael van die twee groote gedenkwaardige belegeringen van Weenen.

Die jaerlijksche geschiedenissen
wier-

wierden Hieromius Beck van Leopoldstorf Ambassadeur by den Soliman, van Constantinopolen in 't jaer M. D. LI. by den Keyser Ferdinand I. gebragt.

Spiegel verhaeld dat Jan Gaudier sijnen gewoonlijken tolk deselve uyt 't Turks in 't hoog-duyts ovesettede, en Lunclavius een West-phael's Edelman settede die over in 't Latijn wel dertig jaeren daer nae.

't Is die Osman, dewelke autheur geweest is, van die fatale scheidinge der Overheeren, dewelke sig tegen d'ongelovige verbonden hadden. Een droom had hem gelegentheyt gegeven om sijn aenwas voor te spellen. Etrucules Vaeder van Osman, beelde sig in, in den droom, dat de glans van de Maen uyt den boesem van eenen seekeren Edebales sijn oorspronk nam, dese was een seer devoot man onder haer, en die gesigten sien konde, die daer benefens ook een groot goet besat, en
was

was woonachtig tot Cogni, een stad van Lycaonien, hedens-daegs Turkestan genaemt: daer en boven, dat die glans op hem geschitterd hadde, en dat uytijnen naevel eenen grooten boom te voorschijn quam, welkers takken seer wijde velden bedekten, dat uyt den wortel van die boom seer schoone en aengenaeme fonteynen uytborrelden, dewelke groote beemden, en ed'le wijnstokken besproeyden. Ertuculus verkleed zijnde sonder sich te willen laten kennen, om dat Cogni doe ter tijd onder de gehoorzaamheyt van den Sultan resorteerde, en buyten de landen hem toebehoorende gelegen was, ging in gevolge by Edebales, leyde hem sijnen droom voor, en na lange sineecken en andere ceremonien meer, ontfing hy dese gunstige antwoord, te weeten dat hem een soon soude gebooren worden genaemt Osman, dewelke aen sijne dogter trouwen, ende vader eener groote

na-

naekomelingschap, en een groot overwinnaer wesen soude. Hy begon te regeren in 't Jaer MCC LXXXIX. Rodolph was doe nog in 't leeven.

Orcan soon en successeur van Ofman, belegerde en veroverde Brusa (anders by d'Oude Prusa genoemd, nae eenen Prusus Kooning van die streek van Bythinien) op 't eynde van 't Rijk van den ellendigen Andronicus, zijnde van de laetste stamme der Paleologen, en dewelke al eenen ouden suffaert was, als bereykt hebbende by na 70 jaeren, dese had een seer quaeden naem om sijne verkeerde devotie, dewelke hem boven maten bygeloovig maekte, als ook om sijne wonderlijke swakheyt, en gewaende nedrigheyt. Prusen wierd ingenomen in 't Jaer MCCCXXVII.

Lodewijk van Beyeren de vierde van die naem, hadde vreesfelijke oorlogen uytgestaen tegen Frederik van Oosten-rijk sijn mede-vryer, die ontrent de selfde tijd na eene dry-jarige

rige gevangenisſe is overleden. Deſe,
 niet tegenſtaande door de dood van
 ſoo een magtige tegenpartije verloſt
 was, ſoo had hy egter de Pauſen van
 Roomen, Jacobus Douſa van Ca-
 hors, of Benedictus XII. gelijk als
 Jacob Fournier ſegt, of eyndelijk
 Clemens de VI. gelijk als Limofijn
 wil, tot tegenpartijen, dewelke hem
 nae verſcheyde berifpingen in den
 ban ſloegen. Aldus geſchiedde't,
 dat die Keyſer van wegen alle deſe
 moeyelijkheden, geen omgang met
 den Griekſen Keyſer konde hebben,
 Andronicus was doe ter tijd Grieks
 Keyſer, dewelke ſijn vader van't Rijk
 ontbloot hadde, die't ook niet en
 behield als 8 Jaeren, te weten van
 't Jaer mcccxxx. op 't welke ſijn
 vaeder 72 Jaeren oud zijnde, ge-
 nootſaekt wierd van hem 't ſelfde in
 te ruymen, en een Moninks kap aen
 te trecken.

Dit was dien ſchelmschen Keyſer,
 dewelke eene van ſijne dogters ge-
 naemt

naemt Theodora, aen die Orcan,
Sultan der Turken, ten huwelijk ge-
geven hebbende, soo een groot on-
geluk aen't Christen-rijk veroorsaek-
te, de Heer Maimburg in sijn boek
der scheuringe van 't Oosten, maelt
desen Cantacuzenes seer levendig
af, dese behalven sijn groove fauten
van onregtveerdigheyt, staet. fugt,
en andere meer, was daer-en-boven
eenen grooten opsnijder, hebbende
met al te groote uytspoorigheyt en
leugentael geswets, en boven mate
gefnorkt van sijn eygen daden en be-
stier.

Op die tijd, op welke den Keyser
Carel de IV. van 't huys van Luxem-
burg Westen-rijk besat, soo bestierde
Joannes Paleologus 't bouvallig Rijk
van Constantinopolen, 't welke hy
van sijn schoon-vaeder, en ongetrou-
we voogd Cantacuzenes in 't Jaer
MCCC LV. afgenomen en ontweldigt
hadde.

Soliman, soon van Orcan, hadde

in

in 't Jaer MCCC LVII. alreede de engte van Gallipoli , huydens-daegs de Dardanelles , of den arm van St. Joris genaemt , gepasseert : hy nam aenstonds in, Zemerico, of Chiridocastron , den burg der weduwen ook genaemt , om dies wille dat de Turken alle de mans-persoonen vermoorden , uytgenomen de vrouwen, dewelke sy door dat middel tot weduwen maekten. Lünclavius in 24. §. sijner pandecten sal u d'omstandigheden genoegsaem verhalen. Terwijle Carel de IV. (die 't Rijk uytmergelde en verarmde , om sijne kinderen te verrijken , en dat wel geduyrende den tijd van 31 Jaren) terwijle, seg ik) dese Prins 't Westersche Rijk besat , soo beheerste Joannes van Paleologe , van dewelke wy al gemeld hebben 't Oostersche gebied , 't welk al in een seer groot verval geraekt was : want geduyrende den tijd van 29 Jaren lang , op welke hy den titul van Keyser voerde , soo deed

Or-

Orcan en Amurat zijn soon, beyde na malkanderen Sultans der Turken wonderlijke progressen in sijne landen. De laetste ontweldigde hem de Stad van Adrianopolen, in't Jaer MCCC LX. en won nog veel meer geduyrende sijne 32 jarige heerschappye. Hy dwong dien armen Griekschen Keyser, van sig met hem te vereenigen, handelende met hem veel eer als een slaef, als wel met een Souverain Opperhoofd, ja zelfs hy dwong hem van zijn oudste soon Andronicus d'oogen te laten uytsteeken, gelijk hy meede deed aen zijnen eygenen, daer-en boven vorderde hy zijnen jongsten tot een pand. Na de dood van desen Amurat I. (dewelke stierf in't Jaer MCCC XC.) soo en maekte Bajazet I. togenaemt Gilderum of den blixem den staet van Manuel, successieur van Joannes, nog geluckiger nog voorspoediger. Manuel regeerde maer ses Jaren, wanneer Gil-

derom den Throon beklom.

Den godloosen en quaed-berugten Vinceflaus, soon en successeur in 't Rijk van Carel de IV. wagte sig wel van selfs te denken op 't bystaen van de Grieksche Keyfers in hare angstvalligheden, de fouten die hem eerloos maekten, onder dewelke 't leeg en luy gaen wel de minste waren, belette de hulp, dewelke de Grieksche Keyfers andersins van hem hadden kunnen verhoopen en afwagten; eyndelijk wierd hy van wegen sijn schandelijk en eerloos bestier afgeset. De Regeringe van Josse den gebaerden, mits maer ses maenden geduyrt heeft, mag niet gerekent worden. Dat van Rupert of Robert van Beyeren wierd al te seer belenmiert door d'oorlogen dewelke hy in Italien voerde, alwaer hy seer elendig van Joannes Galeas, d'eerste van die naem, en Hertog van Milaen, geslagen wierd. Daer benevens na die beroemde slag van den

den berg Stella, op dewelke Tamerlaen, Keyser der Tartaren, bequam die altijd gedenkwaerdige overwinninge over Bajazet I. hem gedwongen hebbende het beleg voor Constantinopolen, nu al na haren laetsten adem hegtende, op te breeken in't Jaer MCCCCIV. na desen roemrughtigen slag, seg ik, Bajazet in een kouw half dul gestorven zijnde, soo kreeg 't Turksche Rijk een verschrikkelijke slag. Dese vreesfelijke slag van Bajazet gaf den Keyser Manuel gelegentheyt van sijn Rijk een weynigje te herstellen: dieste meer om dat de kinderen van Bajazet geduyrende den tijd van twaelf Jaren lang tegen malkanderen om't besit van't Rijk oorlog voerden. 'T is waerschijnlijk dat de Christen Princen 't selvig t'eenemael te niet gedaen souden hebben, indien niet Vrankrijk ter oorsake van d'uytsinnigheyt van Carel de VI. en Engeland van wegen de verscheydene rebellen der

Engelfchen onder de Regeringe van Hendrik de VII. van te vooren Grave van Richemond, die fulke ver-
vaerlijke oorlogen uytftaen moest,
na dat hy den Usurpateur en vader
moorder Richard de III. de kroon
met 't leven benomen had. Indien,
seg ik, die twee groote en aensien-
lijke magten niet buyten ftact ge-
weest waren van hare wapenen te-
gen de Sultans te voeren, ten eynde
om de Grieksche Keyfers van hare
onderdruckinge te verlossen.

Die Bajazet had een gedenkwaer-
digen slag gewonnen van Sigismund
van Luxenburg, dewelke doe ter tijd
nog Koning van Hongaryen zynde,
daer na tot Kefer verkooren wierd:
't was in 't Jaer MCCC XCVI. in 't
welke een aansienlijk getal, te we-
zen 8000. Fransche hulp-benden,
hebbende Joannes Grave van Nevers
tot haer overste, van wegen hare
ligtvaerdige hoogmoed, door 't volk
van Bajazet by Nicopolis in Bulga-
rien

rien ter neder gehakt wierden, waer door Sigismond genootsaekt wierd van sig in een seer slegten staet te salveren.

Mustapha d'oudste soon van des kinderen van Bajazet verdween in den slag. Den tweeden Soliman herstelde, soo veel hem mogelijk was, de breuke van dat gescheurde Rijk, hy voerde tegen sijn broeder Moses groote oorloogen, in dewelke hy sneuvelde, na dat 7 Jaren lang erkent was geweest voor Sultan, als namentlijk van 't Jaer 1404. tot 1411.

Moses en besat het halve gedeelte van sijne Opper-heerschappye niet langer als vierdehalf Jaer: want overwonnen zynde van sijn broeder Mahomet, en aen hem overgeleverd zynde, soo wierd hy uyt de wereld gerukt met de koorde van een boog, in de plaets van een strop, waer door Mahomet alleen Opperheer van dat Rijk wierd. Dit viel voor in 't Jaer

MCCCC XIV. in 't welke Sigismond van Luxemburg, al vier jaren lang als Keyser geregeert had, dog hy was seer belemmert, moettende doen 't selvige dat Constantinus deede, namentlijk de Bisschoppen en Lee-
raers van alle natien by den anderen te versamelen, om weg te nemen de scheuringe der Kerke, ontstaen uyt die monstreuse driehoofdige Heerschappye van drie Pausen. Ick en behoeve in deese voorafgaende geschiedenisse niet op te haelen alle d'oorlogen van die Turksche Key-
sers, dewijle anders niets voor heb-
be als eene eenvoudige schets van hare voortgang te geven, om tot ons oogmerk, en tot die twee ge-
denkwaardige belegeringen van Weenen, dewelke sy ongeluckig-
lijk aengevaerd en onderstaen heb-
ben, te geraeken.

Amurat de II. die in sijns vaders Mahemets (wiens Rijk maer 8 Ja-
ren duyrd) plaets quam, in 't Jaar

MCCCCXXII. hadde van den aen-
 vang sijner Regeringe af een hevi-
 gen oorlog te voeren tegen zijn oom
 van 's vaders wegen. Hy bequam
 d'overhand, en na verscheide slagen
 gewonnen te hebben, roeyde hy Mu-
 stapha uyt, en deed hem voor een
 bedrieger houden, gelijk als in mijn
 boek van de bedriegers gemeld heb-
 be. Dog dewijle Manuel den Griek-
 schen Keyser desen Mustapha onder-
 steunt hadde, soo voerde hy tegen
 hem den oorlog ten uyttersten toe.
 'T welk desen armen Vorst nood-
 saekte van in 't Jaer MCCCCXXII.
 Afgesanten na den Paus te senden,
 om door sijne middelaerschap hulp
 en bystand van de Christen Princen,
 tegen soo eenen ontsachelijken vy-
 and t'erlangen, hem met listigheyt
 ophoudende, en verseekerende dat
 hy de Grieksche Kerke met de La-
 tijsche wederom vereenigen soude,
 of dat hyse andersins de gehoorfaem-
 heyt van Romen onderwerpen sou-

de. Welke saek tot verscheyde ma-
len op 't tapijt gebragt en 't onder-
werp van verscheyde onderhande-
lingen en wederzijdsche besending-
gen ten tijde harer voorfaten , son-
der vrugt of nuttigheyt geweest
was.

Manuel liet sijn wanckalbaer Rijk
na in 't Jaer MCCCCXLV. aen Joan-
nes Paleogus , d'oudste van ses , na
dat hy 't selvige 41 Jaren beseten
hadde. Amurat de II. was als twee
Jaren lang Sultan der Turken ge-
weest , brandende in begeerte , ge-
lijk als sijn Vader , Groot-vader ,
en andere voorfaten pleegen , van
Constantinopolen na sig te slepen.
Desen Joannes Paleologus was al-
reeds in Hongariën geweest , om
van die Koning , als mede van Ula-
dislaus Koning van Polen , wiens
Generael was den onvergelykelijken
Joannes Hunniades , heul en bystand-
te versoeken.

Westenrijk was van de Ceurvor-
sten

sten aen Frederik de III. gegeven.
 Dese was Aerds-Hartog van Oostenrijk, soon van Ernest, den yseren dus toegenaeint, en van Cune-gonde, dogter van een Hartog van Massovien. Na de dood van zijn neef Aelbert de II. swager van den Keyser Sigismond, soo trouwde hy zijn eenige dogter Elizabeth, dewelke hem tot huwelijks goed mede bracht de Koninkrijken van Bohemen en Ongariën, en bekuypte voor hem de stem en aenbeveeling van haer vader, om na zijn dood, die voorviel in 't Jaer mcccc xxxviii. 't Rijk te herstellen in zijn wijd-beroemde Huys van Oostenrijk, of van Habsburg, binnen de palen van 't welke 't selvige van die tijd af gebleven is. Desen Aelbert liet na, een eenige soon, die nae 's Vaders dood geboorten, en Ladislaus genoemt wierd, dit kind bleef wel Koning in Bohemen, dog 't Koninkrijk in Ongariën, nam hem den Koning Uladislaus van

Polen af, hy besat 't selve soo lang tot dat gedood wierd in de bloedige slag van Varres, voorgevallen in't Jaer mccccxliv. in welke Amurat een van de grootste overwinningen verkreeg, die d'Ottomannische Princen oyt of oyt verkregen hebben.

Het gebeurde by dese gelegent-
 heyt dat den Cardinael Julius Cæsa-
 rini, legaet van den Paus Eugenius
 de IV. doodgebleven zijnde, weg-
 droeg de straf van sijne quade daed,
 dewijle aengeraden of geauthoriseert
 hadde, datmen de bestand, en de
 trouw, gegeven van Uladislaus aen
 Amurat, en op de H. Euangelia be-
 swooren: breecken soude.

'T is seker dat Amurat 't Ko-
 ning-rijk na de dood van Uladislaus
 soude ingeslokt hebben, indien God
 de Heere niet tegen hem gesteld
 hadde twee onwinbare Krygs-hel-
 den dewelke strekten tot een schut-
 pael, en dijk tegen de snelle vloet,
 en onstuymigheyt van sijn heersche-
 fugt,

fugt, en moedigheyt tegen den naem der Christenen. Dese twee groote mannen waren Joris Castriot, genaemt Scanderberg of Alexander Koning van Albanien, en den voortreffelijken Grave van Bistrik, Joan Hunniades, vader van Matthias Corvinus, Koning van Hongariën, een van de ontfacchelijkste en gelukkigste Princen die oyt den Scepter gevoert hebben.

Den eersten voerde met recht den naem van Alexander dewijle de dapperheyt met de naem overeenquam. Met een handje vol volks schokte hy de magt van Amurat, en van zijn soon en nakomeling Mahomet II. met meer geweld en geluk, als een van de Christen-helden oyt gewoon was te doen, noyt had hy meer als 10000 mannen onder dewelke 6000 Ruyters, en 4000 Voet-knegts waren, met dese versloeg hy dikwils hare vreesfelijke legers en die gewoon waren over al te winnen. Hy velde

7 Bassaës t'eenemael ter neder, als Haly Bassa van wiens leger hy 22000 mannen deed sneuvelen, Ferise Mustafa, Sebalcas en andere meer. Hy was boven mate sterk, want met een houw van sijn Sabel kloofde hy een man van 'thoof tot de navel toe, noyt was hy gewoon sijne vyanden de rugge te keeren, noyt weygerde hy te slaen, noyt was hy bevangen met vreesse, en noyt was hy gequets, als eens in sijne dye met een pijl. Hy self deed 2000 Turken sneuvelen door de scherpte sijnes Swaerds, en om kort te gaen, hy hield hare maght langen tijd benart, en stierf op sijn natuyrlijk dood-bedde ('t welk eene seld-same saake is voor soo een man) in 't Jaer M. C. C. C. C. LXVII den 17 Januarij in 't 63 Jaer sijnes Ouderdoms op sijn Casteel van Lissa. Marlijn Bartlet, Priester van Scodrus heeft sijne historie beschreven en Paulus Giovio heeft sijn portrait en lof gemeld in sijn 3 boeck.

Wat

Wat den anderen oorlogs-held
aengaet, te weten Joannes Hinnia-
des, die is gelukkig geweest in sijne
nakomelingen, terwijle sijnen on-
vergelijkelijken soon Matthias Cor-
vinus, van een gevangen, en die
veroordeeld was om op 't Schavot
geleyd te worden, sijne banden sag
verbreeken en op een oogenblik ver-
heven tot den Throon van Onga-
rijen, den welken sijn vader soo glo-
rieuselijk beschermt hadde. Hy was
die gene dewelke Belgrade be-
schermd, dwingende Amurat van
't beleg op te breeken in 't Jaer
M. C. C. C. C. LVI. die sig om die daad
niet alleen in Ongaryen maer ook
door 't geheele Christen-rijk eene
soo groote glorie verkreeg, dat sij-
nes name geheugenisse als nog be-
staet, in waerde gehouden, en geze-
gent word by alle de Christennationen.
De Hongaren, na de dood van den
Jongen Koning Ladislaus die door
't vergift omgebrogt wierd erkenden
den

den 20 van September in 't Jaer 1458 in den Perfoon van dien onvergelykelijken soon de dienften dewelke hy haer gedaen hadde, en verhieven hem tot den Throon.

De Regeringe van Amurat te gelijk met sijn leven hield op in 't Jaer sijner Regeringe zijnde 't 1450 Jaer, door sijne dood, soo wierd de poorte wijder als oyt geopent voor sijn soon Mahomet II. toegenaemt de groote, om te kunnen uytvoeren de grootste daden dewelcke eenig Ottomannisch winnaer oyt heeft uytgewerkt, als daer zijn, t'overwinnen twee Rijcken binnen soo weynig tijds als binnen tien Jaren 't een by 't andere. Dat van Constantinopolen wierd den 29 Mey in 't Jaer 1453 op een dingsdag na de Sondag van de dryenigheyt ingenoomen. In 't overweldigen en plonderen van die Hoofd stad wierd den Griekschen Keyser Constantijn Paleologue XI. om sijne vermetele stoutheyt, den

den Dragonder bygenaemt, met den
 Sabel en Degen gedood, en onder
 de nederhouwene gelaten, van de-
 welke men hem nauwlijks onder-
 fcheyden en kennen kost, als alleen
 aen sijne laersjes verrijkt en gelijk
 als besaeyt met arenden, gebor-
 duyr met gout, dog hy en is niet
 verflukt, willende sig midden onder
 't gedrang van 't volk door eene an-
 dere poorte behouden en uytgaen.
 'T andere Rijk 't welk hy innam was
 dat van Trebifonde, hebbende in
 't Jaer M. C. C. C. C. LXIII. doen om-
 brengen Calviaen en David Princen
 der stamme van Commenes, dewelke
 hy aldaer had gevangen genomen.
 Dat Rijk behelsde in sig de Koning-
 rijken van Cappadocia, Pontus en
 Colchus, het welke sijn begin geno-
 men hadde ontrent 't Jaer M. C. C. IV
 gestigt zijnde van Alexis Commene,
 ten tijde, dat de Latijnsche Vorsten
 Constantinopelen innamen, tot hare
 voornaemste Oversten verkooren
 heb-

hebbende Balduin Graave van Flaen-
d'ren en Hanault. By dit voorval
geschiedde 't dat de voornaemste
Griekſche Heeren (aen dewelke on-
ſe overwinnaers verlof gaven, van
ſig te begeven werwaerds ſy wilden)
ſig gingen voorſien, jeder voor ſig,
van eenig gedeelte van 't Rijk in de-
welke ſy nieuwe Prinſdommen op-
regteden. Men teld wel veertien
Koning-rijken, d'welke hy tot ſijne
andere winſten voegde, verheffen-
de daer door d' Ottomanniſche magt
tot den hoogſten trap van verhe-
ventheyt. De Hiſtorie-ſchrijvers,
opreekenende de winſten van den
Keyſer Mahomet, ſeggen dat hy
meer als 12 Koning rijken en meer
als 200 Steden onder ſijne gehoor-
ſaemheyt bragt, behalven de twee
Keyſer-rijken als dat van Conſtan-
tinopolen en Trebiſonde dewelke
'eenemael uyt-roeyde en om verre
ſtiet.

T Rijk van Mahomet was al te
lang.

lang-duyrig tot 't ongeluk van 't Christendom, dewijle 'twel 32 Jaren als van 't Jaer M. C. C. C. L. tot 1481 stand hield. in 't 53 Jaer sijnes ouderdoms betaelde hy de gewoone Schattingen aen de natuyr, en stierf in de valleyen van Chisvische of Geivise, dewelke men ook noemde de beemden des Keyfers. Fredrik III. andere reekenen hem de V. van die naem te zijn) besat een lang leven en Rijk, mitsdien 53 Jaren als Keyser regeerde en 78 leefde. Dese moest soo vele oorlogen voeren, in 't bysonder tegen den dapperen Matthias Koning van Ongaryen, dat hy sig niet en kost kanten tegen de winsten van Mahomet; gelijk wy in 't verhael van 't leven van Sultan Gemes, getoont hebben.

Die Koning Matthias was de soen van een Soldaet uyt Wallachien genaemt Joannes, en van wegen sijne dapperheyt en deftige verrigtingen
Hun.

Hunniades bygenaemt: zijn moeder was eene Griekſche vrouwe genaemt Elifabeth Gerel. Matthias nam den naem van ſijne geboorte plaets Hollos aen, 't welk beteekent al't gene tot een raef behoort, waerom hy den naem van Corvinus voerde. De Hongaren ten deele gedagtig zijnde der groote daden van Hunniades ſijn vader, en ten anderen, ſeer veel houdende van ſijn oom Michiel Zilag, ſijns moeders boeder, daer en boven bekuypt ſijnde door de beeden en mildadigheden van ſijn moeder de Weduwe van dien grooten Krijgs-held verkooren hem tot Koning.

Ik en ſal niet wijd-loopig zijn in 't verhaelen van ſijne groote daden, dewelke ten deele in de Florus Ungaricus van Jan Nadanyi de Keres Nalany op ſijn 13 Capittel en de 4 volgende uytgebreyd worden. Alleen ſal my vernoegen te melden, hoe dat die Koning oorlog voerende

te-

tegen den Keyser Fredrick, uyt oor-
 faek dat de laetste meende regt te
 hebben op de Kroon van Hongariën,
 en hem weygerde weder te geven de
 massive goude kroon (zijnde een
 vergiersel van dat Koning-rijk 'twel-
 ke niet kost vervreemd worden) een
 groote slag van hem won, tot Cor-
 numberg in Oosten-rijk: de voor-
 naemste vrugt dewelke hy uyt die
 overwinninge trok, was d'innemin-
 ge van Weenen de Hoofd-stad van
 't Land, ontrent 't Jaer M. c c c c.
 lxxxv. in 't begin der Regeringe van
 Bajazet II. Sultan der Turken, vol-
 gens 't afbeeldsel 'twelke Paulus
 Giovio de gulde penne van sijn tijd
 in 't 3 boek sijner Loff-redenen ons
 nagelaten heeft, niet alleen heeft hy
 in eer en glorie te boven gegaen al-
 le Koningen van sijn tijd, maer is
 selve door die voortreffelijke inne-
 minge van Weenen de twee magtig-
 ste en ontsach-lijkste Sultans der
 Turken als namentlijk Soliman en
 Ma-

Mahomet de tegenwoordig regeerende Sultan verre boven de kruyngesteygert. Hy voerde nog eene andere roemrugtige daed uyt, wanneer 't allermeeste dede tot de wederinneming van Otrante in 't Konink-rijk van Napels, door d'inneming van die Zee-haven van groot aenbelang, had den Turk sijn voet al geset in Italien in 't Jaer M. CCCC. LXXXI. een weynigh voor 't eynde der Regeringe van Mahomet. Blasius Megares een van sijne allerervarenste Generaels, was de voornaemste, en bragt 't meeste toe, in 't weder-nemen van die plaets uyt de handen der ongeloovigen: 't gebeurde een Jaer daer na te weten M. CCCC. LXXXII. op die tijd, op welke Bajazet twistede om 't Rijk tegen sijn broeder den Sultan Gemes. Indien den Bassa Geduc Achmet den Gouverneur van Bajazet in Otrante niet herroepen was, 't soude hacchelijk geweest hebben of de Christenen die
plaets

plaets wedergekegen souden hebben.

Die onvergelykelijken Koning botste met soo een groot voordeel tegen de magt der Ottomannen dat hy sijne legers uyt de hoofd-steden van Dalmatien verjoeg, en Mahomet de II. dwong, van, van hem, onder seer billijke voorwaerden de vrede te versoecken.

Bajazet die een en dertig Jaren regeerde, te weten van 't Jaer M. cccc. lxxxi. (op 'twelke sijn soon door een vader-moord den Throon beklom, hem een vergift drankjen ingegeven hebbende, toebereyd door sijnen Joodschen geneesmeester Ustarabis by den burg Tzurulo) had groote oorlogen uyt te staen tegen den voorgemelden grooten Koning, in dewelke hy den meesten tijd 't onderspit schoot. Hy sond den ontmanden Alisberg met een magtig heyr-leger, die sig voegde by de Wallachiers om Moldavien af te loopen in 't Jaer mcccc lxxxvi. 'twelke hy tot verscheyden malen uyt-

lytvoerde. Hier benevens had hy
 ook tot een vyand, den ontfach'lij-
 ken en te gelijk beroemden Caytbey
 Soudaen van Egypten, die de eere
 van de militie der brave Mamme-
 lucken tot den oppersten top ver-
 hief, en die sig verbonden hebben-
 de met een seeker Koning der Tar-
 ters, den welke de Jaerlijksche ge-
 schiedenisse der Turken Usun Usbeg
 noemen, groote voordeelen op hem
 bequam. Die twee groote Vorsten,
 den Koning Matthias, en den Sou-
 daen van Egypten, waren gelijk als
 de twee breydels van een steevig
 capisoen om hem te beteugelen, en
 te we'rhouden, op dat niets onder-
 nemen mogte tegen 't Christendom:
 dog boven al belette de dat voorne-
 men sijn soon Gemes, die tot 't Jaer
 mccc xciv. leefde, en omgebragt
 wierd door 't vergift, tot Terracine
 in 't 41 Jaer sijnes ouderdoms, van de
 sehelmagtige Borgiaes, zijnde vader
 en soon, namentlijk den Paus Alexan-
 der

der de VI. en zijn verfoeylijken Soort
Cæsar Borgia, doe ter tijd Cardinael
zijnde, en daer na Hartog van Valen-
tijn.

Selim I, naevolger en Successeur
van Bajazet, die maer 8 Jaren 8
maenden regeerde, te weten van
't Jaer M. D. XII. tot October van
't Jaer M. D. XX. voerde ook buyten
gemeene daden uyt. Hy was de ge-
ne, die de vervaerlijke, en van te
vooren onwinbare Krijgs-magt der
Mammelukken, 't allervaste stutsel
van den Throon der Soudaens uyt-
roeyde, en deed hare regeringe te
niet, na dat seer heerlijke overwin-
ningen bekomen had tegen de twee
laeste Soudaens Campfon Gaurus,
die, sig op de vlugt begevende, ver-
stikt, en onder de voeten van de
paerden van zijn eygen volk te mor-
selen getrapt wierd, den anderen
was Tomumbe denwelke hy gevan-
gen nam, en na dat hem door de
Stad Cairo op een muyl-esel had la-
ten

ten omvoeren, soo liet hem eyndelijck op 't grootste plein van de Stad Bab-Subeile genaemt, Worgen. Tot verscheidenmalen overwon hy ook Ismaël Koning van Persien, en beroofde Taurus haer hoofd-stad. Soo hy den naem van Selim voerde dewelke beteekent sagt-sinnig, goedertieren, en uytwerker van de vreedde, soo moet het voorwaer op een contrarie wijze verstaen worden, dewijl hy met gene van die deugden begaeft was.

Wat aengaet den Christen-Keyser, soo is 't dat Maximiliaen I. gevolgt was in de bèsittinge van 't Rijk sijns vaders Fred'rik, na dat tot Lintz in opper Oosten-rijk den 8 Augusti des Jaers M. cccc.xciii. overleden was. Hy besat 't Rijk 26 Jaren tot 't Jaer MDxix. op 't welke hy tot Wels in opper Oosten-rijk den 12 Januarij quam 't overlijden. Geduyrende de Regeeringe van die Maxiliaen zijn voorgevallen d'allerge-

gewichtigste veranderingen van 'thuys
 van Oolten rijk en dat der Otto-
 mannen, toekomende by 't huwelijk
 van Ferdinand zijn jonge soon met
 Anna Jagellon. 'T is een saek van
 gewigtete weten dat men in 't Jaer
 M.DXV. de gedenkwaerdigste verga-
 deringe sag, die men oyt in de voor-
 gaende eeuwen beschouwt had, van
 wegen 't groote getal der gekroonde
 Hoofden. Sy eyndigde met een dub-
 belde verbintenisse. Uladislaus Ko-
 ning van Hongarien en van Bohe-
 men, verselt met den Jongen Ko-
 ning Louis zijn soon, en Sigismond
 Koning van Polen zijn broeder, met
 een seer groot gevolg, en een Ko-
 ninklijke Staet, quamen by den Key-
 ser Maximiliaen. De Huwelijken
 wierden gesloten en vast gestelt tus-
 schen Louis soon van Ulad slaus, met
 Marye Dogter van Philips, Prince
 der Belgen, en verordent tot Ko-
 ning van Spangjen, als mede tus-
 schen Ferdinand, de tweede soon

van den selfden Philips, met Anna
 Sufter van den selven Uladiflaus, en
 Sufter van Louis. 'S Jaers daer aen,
 namelijk in 't Jaer M.DXXV. den 29
 van Augustus, Uladiflaus overleeden
 zijnde, soo wierd zijn soon Louis,
 nog maer elf Jaren oud zijnde in 't be-
 fit van de Koninkrijken van Bohemen
 en Hongariën, gestelt.

Die Koning Lodewijk hebbende
 in 't Jaer MDXXVI. den 29 Augusti,
 een slag willen leveren tegen den
 Keyser Soliman, den Navolger in
 't Rijk van Selim, verloor de selve
 met zijn leven, in 't 21 Jaer sijnes
 ouderdoms in de vlakte van Mohats,
 en dat niet sonder een onweergae-
 lijk verlies van 't Christendom. Zijn
 lichaem wierd twee maenden daer
 na, in een moeras, by 't dorp Cze-
 lie gevonden, en van daer, na 't Ko-
 ninklijk Alba, de graf-stede der Ko-
 ningen van Ongariën gevoert. De
 werflagentheyt der Ongariën over
 dit jammerlijk verlies, was soo groot
 dat

dat sy genootfaekt waren Buden of
 Offen Hoofd-ftad des Rijks, aen de
 vyanden tot een proye te geven.
 D'Elendige Koninginne Marie, 'tko-
 stelijkfte van haer goet mede geno-
 men hebbende, vlugtede na Passau,
 en quam by den Keyfer Carel haer
 broeder, die in de blom van zijn Ja-
 ren 't Rijk bestierde, en dat van zijn
 fefde Jaar af, daertoe verkofen zijn-
 dena de dood van Maximiliaen zijn
 groot-vader van 's vaders wegen.
 Op den 15 van Junius, des Jaers
 M.DXIX. kreeg Soliman de Stad Bu-
 da in zijn geweld, en verwoestede,
 't geheele Land, gelegen tuffchen
 't meer Balaton, den Donau, en
 Tibisk, de Jaer-geschiedeniffen der
 Turken melden, dat hy alle perso-
 nen van wat voor Sexe of ouderdom
 sy ook mogten wesen, onderworp
 onder een feer harde ende elendige
 flavernye.

Door de dood van desen Koning
 Lodewijk de II. foo geschiede 't dat

Ferdinand, broeder van Keyser Carrel de V. en gemaal van de Suster van die Koning, sonder kinderen te hebben overleden was, en by gevolg de naeste erfgenaam van zijn vrouw, sig voorzag van de twee Koning-rijken van Hongaryen en Bohemen, dewelke ontrent 80 Jaren van te vooren, door Princen van zijn bloet beheerscht waren. Na die selve Keyser Maximiliaen, die vier soons en elf dogters by die Princesse Anna gewan, zijn dese Rijken besezen van Maximiliaen de II. zijn soon, en daar na van Rodolph de II. en Matthias sijne kleyne soontjes, doe van Ferdinand de II. en III. tot dat deselve eyndelijk overgegaen zijn tot den seer Godvrugtigen en onwinbaren Leopold den tegenwoordigen Keyser.

Joannes van Zapolia Grave van Cepuce Vaivoode van Trans-Sylvanien, den welke deselve geschiedenissen benamen met den naem van den

den Ban d'Erdel , dong met Ferdinand om dat Rijk , hy wierd daer toe gebragt door 't bestek van Soliman , den welke hy met magnifijke schenkagien vereerde , en hem de handen kussende , verklaarde sig sijn Vasal te sullen zijn , ingevalle hy hem maer van dat Koning-rijk verseekerde na 'twelke hy sting , uyt kragt van eene verkiefsinge van sijn persoon , den welken eenige oproerige en malcontenten opgeworpen hadden.

Leunclavius verhaelt ons in sijn boek van de Pandecten , dat die voornoemde Graef , een pest voor geheel Ongaryen geweest is , dewijle dat ordere bekomen hebbende , om eenige benden by 't leger van Louis te voegen , soo trok hy seer langsaem voort , ten eynde om sig tot Koning te laten verkiefsen , ingevalle hy mogt komen te sneuvelen : gelijk als 't ook gebeurde. Hy was ook seer misnoegt van wegen , dat

den Koning Uladislaus hem zijn dogter had geweygert ten huwelijk te geven, willende Ferdinand liever tot zijn schoonsoon verkiesen. Hy trouwde daar na met Isabella, suster van Sigismond, Koning van Polen, en Sigismond was ook een van zijne susters getrouwt, by dewelke hy geene kinderen kreeg, dusdanig dat Zapalja te gelijk swager, en de schoon-soon van Sigismond was.

Hieronymus Lasco, Palatijnse Pool, wierd van des Konings Sigismonds wegen na den Soliman gesonden, en van daar na Franciscus I. Koning van Vrankrijk doe ter tijdt goede vrinden en bond-genoten; (hy bediende sig van die woorden, Mijnheeren Turken onse goede vrinden) zijnde, ten eynde om haer aen te bevelen de interesten van Zapoli, tot nadeel selfs van 't Christen rijk, uyt vreesse, dat de Princen van Oostenrijk in 't besit van Hongarijen gestelt zijnde, sig al te oorsachelijk voor

Po-

Polen maeken fouden. De zelfde Geest van Jalousie , met dewelke Franciscus ingenomen was , tegen Carel de V. was d'oorfaek dat hy fijn toevlugt tot quade raeds plegingen , en fchadelijke voornemens tegen den ftaet van 't Christen-rijk nam. Het welke een brand-merk voor fijne geheugeniffe geweest is in de volgende eeuwen. Aldus gefchiede het , dat de ftaet-fugt ende jaloersheyt , tot in 't ingewand van 't Christen-rijk lokten , dien wreeden en gefwooren vyand Soliman.

Om tot ons verhael van dien Grave Cepuze weder te komen , foo ift dat hy by fijne vrouwe Ifabelle een foontje , nog in de luyeren zijnde , naliet , de welke gedoopt was met den naem van Jan Sigifmond , en onder de beschuttinge van Soliman genomen wierd. Den Cardinael Joris Martinucci , Aerds-Biffchop van Stregno , beftierde 't Rijk van dat Weeskind. Soliman bragt onder fij-

ne heerschappye Buda de Hoofdstad van 't Rijk, dien jongen Konink daer van beroovende, onder voorgeven dat hy sijn voogd was, en niet in staet nog magtig genoeg om sig tegen Ferdinand te verweeren. Hy had Belgraden al ingenomen in 't Jaer M.DXXI. het welke den grooten Mahomet niet had kunnen bemagtigen, in 't Jaer M.CCCCLVI. gelijk wy alrede gesegt hebben. Die Stad was een bolwerk van 't Christen-rijk, gelegen zijnde aen de mond van de Savus inden Donauw. Hy versloeg verscheyde legers van Ferdinand, en onder andere wierd hy geslagen voor de sterkte van Ezechio, alwaer den dapperen Joannes Lodron van Hongaryen geboortig, die 't leger commandeerde sig selven desig dragende, quam te Sneuvelen, op den 29 April des Jaers M.DXXXVII. Mahomet een sijnner Bassas verkreeg d'eer van die overwinninge. gelijk hy ook 't ene-
mael.

mael versloeg 't leger, 't welke Wilhelm de Roccendolf een Duyts Heer bestierde in 't beleg van Buda. 40000 mannen bleven allegader dood op de plaets in 't Jaer MDXLI. Paulus Giovio beschrijft seer wijsloopig in d'Histories van sijn tijd de voortgang en 't Succes van dien oorlog, maer boven al 't vermaerde beleg van Weenen, des Jaers M.DXXIX.

Ik kan niet nalaten by dit voorwerp aentemerken, dat 't doen van de Grave Thomas de Nadaſti, seer verscheide is van dat, van eene sijnner nakomelingen, wiens hoofd den Keyser by onse tijd heeft laten afstaen, gelijk als ook dat van den Graaf van Serini en van den Marquis Frangipani. Die Heer commanderende 700 Duytsche Soldaten, dewelke 't Casteel van Buda in bewaringe hadden, wilde sig noyt overgeven; en al hoewel die plaets van Soliman bemagtigt wierd door

de tweespalt van zijn volk , 't welke hem by de kop vattede , en in de boeyen smeeten , soo erkende Soliman egter op eene heele bysondere wijze sijne dapperheyt , en bysondere trouweyt voor zijn Heer , en niet willende zijn woord houden , 't welke hy aan die 700 Soldaten die haar bevelhebber soo verradelijk overgelevert hadden , soo liet hy de selve van de Janitsers Capotteren.

My is in handen gevallen een seer net en naeuw-keurig verhael van dat beroemde beleg 54 Jaren , voor dit laetste voorgevallen zijnde , en dewijle men 't eene by 't andere kan vergelijken , en dat verscheide personen de namen van hare voorouderen of ouders daer in sullen kunnen vinden , welkers glorieuse daden , seer magtige prikkels zijn in de gemoe-deren van welgeboorene luyden , om hare voet stappen na te volgen , ten eynde om sig ook onsterffelijk te maeken in de toekomende geslagten ,
en

en dat men daer en boven groote re-
den heeft van God de Heere te prij-
fen over soo een sigt-bare bescher-
minge, met de welke hy 't Christen-
rijk begunstigt heeft, soo sal ik al-
hier trachten te verhalen die twee be-
roemde belegeringen, my selven be-
dienende, van twee relatien, waer
van dese tot verhael van 't eerste be-
leg strekt, dat, met de Turksche
geschiedenissen is my in handen
gefallen, overgeset zijnde uyt 't
Hoogduyts in 't Latijn, 't verhael
nopen de 't laeste beleg, is my me-
de gedeelt van een seer groot en
voortreffelijk Heer, en hebbe ik
't selve in 't Hoogduyts beschreven
zijnde, in 't Frans overgeset, afsnij-
dende alle onnodige, en overtollige
discoursen: Siet hier dan wat 't eer-
ste relaes inhoud en behelst.

't Eerste beleg van VVeenen,
 door Solyman Sultan der
 Turken, voorgevallen on-
 der de Regeeringe van Ca-
 rel de V. in't Jaer MDXXIX.
 ende met eene hare ver-
 lossinge.

In't Jaer MDXXIX. den 10 van A-
 pril, vertrock Soliman Sultan der
 Turken van Constantinopolen, de
 hoofd-stad van sijn Rijk, met een
 leger van 400000 Soldaten, ten
 eynde om geheel Ongarien te ver-
 meesteren, en t'overweldigen 't o-
 verige van't Koning-rijk, 't huys van
 Oosten-rijk toebehorende: van voor-
 nemen zijnde om daer na Oosten-
 rijk onder sijn geweld te brengen met
 d' omgelegene Provincien, als mede
 Weenen des selfs hoofd-stad te be-
 mag-

magtigen , om aldaer 'toverwinteren , en in 't voorjaar zijne winsten in Duytsland voort te setten ; Hier toe had hy drie Jaren bestemt , en op dat daer geen verhinderinge in de weg mogte komen , soo had hy zijne andere Landen van Asien met sterke garnisoenen voorsien.

Wy hebben alreede hier vooren aangemerkt , hoe dat Johannes Zapoli Grave van Cepuse den auteur van desen Oorlog geweest is , als hebben de sig tot Coning van Hongariën laten kroonen , met uyt-sluytinge van Ferdinand , broeder van Karel de V. en de man van Anne , suster des Konings Louis , aen dewelke de Kroon van regts-wegen toebehoorde. Ferdinand handhaefde zijn recht seer gelukkiglijk , door de winst van een considerable Velt-slag , dewelke hy by de sterkte Tocay , by de rievier Tibisk gelegen zijnde , leverde. Zapoli nam zijn toevlucht tot Hieronimus Lasko , een der Poolse Palatijs ,
de-

dewelke (gelijk als wy verhaeld hebben) van des Graaven wegen by den Soliman ging, om hem als Schuts-Heer t'erkennen, en sich onder sijne bescherminge te begeven. Den Konink Ferdinand, die noch niet tot Konink der Romeynen verkooren was, sond ook van sijner wegen, Joannes Overdanse, uyt Hongarijen geboortig, met seer rijke presenten, en wijd-lustige Instructies, doch ten laetsten wierd hy seer spytig en ten hoogsten onvernoegt zijnde, van Soliman te rugge gesonden.

De by-een-komste der Turken was tot Albe Regale, dewelke gelijk als de poorte van 't Christen-rijk was, Aldaer quamen hem de gefanten van den Grave van Cepuze te ontmoet, om hem te versékeren, dat hy vry in Ongarijen komen mogte, en daer nae groote winsten in Duytsland doen, gelijk sy hem het selfde seer breed en beuselachtig voorstelden. Na dat eene seer gunstige audien-

dient'e ontfangen hadden , en de verbintenisse befwoeren was, foo schreeuden en huilden de Turken seer vreesfelijk , en tot een teeken van haare blijdschap kusten sy d'aerde drymael, deselve vervolgende met verscheyde Canon-schooten , God en haren vervloekten Propheet dankende, van dat 't Konink-rijk , en 't volk van Boemen Bond-genootschap ingegaen hadde met haaren seer machtigen Keyser der Musulmans. Daer nae voerde haren Sultan Soliman 't Leger recht toe na Bude.

Den Grave van Cepuse met seer weynig volks verselt zijnde , quam sich by hem vervoegen op den weg , en erkende hem als Bescherm-heer van sijn Koning-rijk en persoon, hem met eenen verseekerende , dat de geheele Hongersche natie haare volkeren by de sijne voegen soude, om Duytsland met alle macht en geweld aen te doen. Welke aanbiedingen en beloften Soliman wel aen-

nam,

nam, maer op foodanige wijze als of hy een tegen fin in hem had, en niet wel in sijne tegenwoordigheyt lijden mogt, wel wetende hoe dat den Koning Louis door sijne valsche streecken 't leven en den slag verloren, en hy daer benevens veele vuy-le daaden bedreven had. Om dies wille ontving hy hem seer koud, en obligeerde hem van sijn Leeger af te sonderen, hem van verre te volgen, en tot Bude sich met hem te voegen. Op dat hy sich dan soo veel te eerder tot meester van On-garien maecken soude, 't welke hy nu door sijne inbeeldinge al opslok-te, liet hy een gebod uyt-gaan, door het welke hy dreygde, dat, tot geen ander eynde gewaepender hand gekoomen was, als om den Grave van Cepuze van de Kroon te verseecken, en dat hy dierhalven door 't swaerd en 't vier ombrengen sou alle die geene, dewelke sich sij-ne gehoorfaemheyt niet onderwor-pen,

pen, noch tot Koning erkennen wilden. En dat die gene dewelke hem aennemen en onder sijne gehoorfaemheyt sich begeven wilden, mogten haer verseekerd houden, dat in hare oude rechten, privilegien en vryheden souden gehandhaeft worden. Die dreygementen brachten soo veel te wege, dat de steden Albe-Regale, Vijf-Kerken, Pest, en veele andere meer, sich sonder andere nood-dwang aen hem overgaven.

De Stad Bude alleen, ontrent maer 700 mannen tot Garnisoen in hebbende, die gecommandeert wierden van Christoffel Pesslerer, en Jan Traubinger, wederstond de dreygementen van Soliman maer eenige dagen lang. De Soldaten, nae dat langen tijd ontrent de bressen dapper gevochten hadden, sich verswakt, en buyten hoope van hulpe siende, verlieten de Stad, en begaven sich nae't Kasteel; 't welke een seer

feer aengename en vermaeckelijke
 plaets zijnde, in 't minste niet ver-
 sterkt, noch in staet was van lang te-
 genstand te bieden. Weshalven soo
 verdroegen sy sich met Soliman, en
 gaven haer Gouverneur aen hem o-
 ver, met belofte (dewelke niet ge-
 houden wierd) van haer 't leven te
 behouden, en self haer toe te laeten
 't meede-nemen van goed en wape-
 nen. Maer soo haest sy buyten ge-
 komen waren, plonderden haer de
 Janitsers, en deselve tot eenige mij-
 len buyten Buda vergeselschap heb-
 bende, soo braken sy haer alle den
 hals, eenige weynige uytgesondert,
 dewelke nauwelijks 60 in getal wa-
 ren, kunnende de tijdinge brengen
 van sulc eene ergere, als de Puni-
 sche trouloosheyt. Aldus verhaelt
 Simon Schardius in sijn Boek ge-
 naemt *Opus Historicum*, dit bedrijf
 der Turken. Maer Paulus Giovio
 voegt daer d'omstandigheden by van
 den Grave Nadafti, die preuve van
 een

een ongemeene en seldfame trouwigheyt aen den Koning Ferdinand gaf, wiens deugden sijne nackomelingen niet gevolgt hebben.

De Stad Buda ingenomen zijnde, soo haestede sich Soliman, om recht op Weenen af tegaen. Hy liet den Grave Cepuze, Louis Gritti, Bastaerd van L. Andries Gritti, Hartog van Venetien, met een Leeger van 8000 mannen, onder dewelke 5000 Voet . knechten, en 3000 Ruyters waren, tot Buda. Alle de Kastelen, Sterkten, Steden en Burgten aen den Donauw gelegen, gaven sich aen Soliman over : onder welker getal ook waren, Plintenburg, Stregni, Conaron en Alieburg, alle te samen sterkten, soo wel voorsien en bewaert, dat by aldien de Gouverneurs der selver sulke eerlijke luyden geweest waren, als wel te wenschen was geweest, en boven al, in gevalle de Aerds-Bischop van Stregni sijn Eed niet verge-

geten, maer de betrachtinge van zijn
 plicht, en de glorie van zijn Huys-
 gesin voor oogen gehouden hadde,
 hy soude voorwaer als een groot
 prelaet der Christenen, aen den
 grootsten vyand der selve, niet o-
 vergegeven hebben eene Fortresse,
 dewelke van wegen hare natuerlijke
 situatie, en wel-beboude Bolwer-
 ken, in staat was van tegen te staen
 't geweld van dien wreeden Tyran,
 ter tijd toe, dat den Konink Ferdi-
 nand had kunnen zijn macht op de
 been brengen, om sich tegens sijne
 progressen en voortgang te kanten.
 Waerlijk 't Christen-rijk en soude
 sulken grooten schade niet geleden
 hebben, en Oosten-rijk soude mee-
 de niet soo jammerlijk te vuur en te
 swaerd geset zijn, soo veel duysen-
 den van menschen niet om den hals
 gebrocht, en met een woord, men
 sou geen onuytsprekelijke schade
 geleden hebben.

Soliman, sonder sich door sijne
 ver-

verkrege wintten op te houden; trok in der yl op Weenen aen, en deed den 22 dag van Septemb. ontrent 9 uuren in't gezicht van de Stad naderen en te voorschijn komen, een hoop Ruyterye, tot dat 't gros van 't leger aldaer oock aengekomen was. Men blies dikwils allarm in de stad, om de courage en dapperheyt van de Soldaten op te wekken en haar altijd even vaerdig te houden. Dit beleg haer dus schielijk overvallende tegen de verwagtinge van de geheele wereld, soo vergaderden de Officieren van 't garnisoen, de Magistraets personen, met de Raetsheeren, om te beramen over de middelen en wijze van de Stad wel te beschermen: en dewijle de Stad met veele voorsteden omcingelt was, dewelke voor de selve schadelijk waren, en ligter toegang tot de Stad aen de vyanden verschaffen konden, soo wierd vast-gesteld, datmen de selve afbrecken en verbranden sou,

het

het welk de Soldaten vier dagen lang kragtiglijk in 't werk stelden, de deuren in stukken breekende, en plonderende de meubelen die daer ingevonden wierden, sy spaerden de goederen der arme eygenaers in 't minste niet, maer gooten een gedeelte van de wijn uyt, met dewelke hare kelders gevult en opgepropt waren, 't overige dronken sy uyt, of sleepten 't met haer, sy sloegen ook de eygenaers dewelke het selvi-ge beletten wilden, en men wierp wel tot 800 huysen in getal, onder de voet: welk alles wel een deerlijke saeke was om t'aenschouwen, dog voor die tijd noot-saekelijk!

Daer na deden alle d' Officieren van 't garnisoen, tot den minsten Soldaet toe, een seer soleennelen Eed van de Stad te sullen beschermen tot den laesten druppel bloeds toe, en te beletten dat hare oorlogs provisie niet mogte komen te vallen onder handen van die ongelovigen,

de-

dewelke niet nalaten fouden , van deselve tot de verwoeftinge van 't overige van 't arme Duytsland , te misbruyken. Eyndelijk namen sy voor , of t' overwinnen , door een dappere wederftant , of haer leven genereus op te offeren voor 't geloof , en de Chriftelijke Religie.

Daer na waren sy allermeest befig om den vyand van de Stad af te jagen , yeder quartier wierd aengewefen , en verdeelt onder de Bevelhebbers , om 't felvige als hare byfondere Poft te befchermen. Den gestrengen Vorft Philips , Palts-grave aen den Rijn , Hartog van Beyerren , toegenaemt de Strijdbare , om dat hy die Stad met fulk een glorie befchermt had , defe nog in de blom van fijn jeugt , als nog maer 26 jaren bereykt hebbende , begaf fig in die Stad met 100 paerden , en dat uyt fijn vrye wille , en fonder eenige ordre daer van bekomen te hebben , doende 't felvige uyt eene enkele yver

yver tot de Religie, en een fuyvere
genegentheyt tot het huys van Oo-
ften-rijk.

Frederik, fijn oom van's vaders
wegen, (die voor fijn dood tot Ceur-
vort verkooren wierd) in de by-een-
komfte tot Spier, Opper-Generael
van de Rijks-volkeren verkooren
zijnde, dewijle hem de tijd ontbrak
van fig daer binnen te begeven, uyt
oorfaek van de onverwagte komfte
der Turken, hield fig op tot Crems.
Dien dapperen Neef ftelde fig in
fijn plaets, en in Weenen geko-
men zijnde omte gebieden, des niet
temin, nam hy voor fijn particulier
nogaen, met d'andere Officiers, de
Krijgs-volkeren commanderende,
(dewelke uyt 14 vaendels befton-
den) te befchermen dat gedeelte van
de Stad, 't welke fig uytftrekte van
de Ongaerfche Poorte af, tot den
Rooden Toorn toe.

Den Colonel Ek van Reysch-
bach, die 3000 mannen onder
fijn

zijn bevel hadde , wierd zijn post aangewesen , aen de Poort van Carinthien , die plaetse , dewijle niet al te wel versterkt was , had van nooden dat men daer in voorzag door de dapperheyt van die gene , aen welke de bescherminge der selve was aenbevolen. Dat quartier strekte sig uyt van die Poorte , tot d'Augusti-
ner Kerk toe.

Van daer nam Abel Holonck , dewelke twee Compagnien uyt Stiermark commandeerde , de besettinge waer , tot 't Casteel toe.

Leonard van Vels , Overste van d'oude Ongaersche volkeren , die in 't stuk van Oorlog seer ervaren waren , beschermde 't Casteel. Maximiliaen Leisser bewaerde een gedeelte van de Hoven van 't Casteel , als mede de Poorten , tot 't quartier der Schotten , en de toorn der Joden toe.

Vijf hondert Oostenrijksche Ruyters , wierden verdeelt op vier plaet-

D

sen

fen van de Stad, om tot eene achterhoede te strecken, ten eynde om te hulp te komen die gene, dewelke in noot wesen mochten.

Jan Greisnek en Haufer, wierden aen de Schotse Poorte gestelt, d' een aen dese kant en d' andere aen gene.

De Burgeren wierd aenbevolen de gehoorzaamheyt aen hare Hopmans, ook wierd haar belast 't vuyr uyt te blusschen, indien by ongeluk 't selve mogt ontfteecken in eenig quartier van de Stad. Haer wierd aengewesen dat quartier van de Stad, 't welk 't aldernaeste is aen den Jooden tooren, 't welke men in 't Hoogduyts in Ellende noemt.

Aen een Spaens Regiment, in welkers dapperheyt, men groot vertrouwen schepte, wierd de Carintische Poort mede aenbevolen, als zijnde de gevaerlijkste plaets, en daar goede Schutters ten hoogsten noodig waren. d' Andere quarteren van de Stad, van den Donauw stroom

stroom omringt, wierden aen Ernst van Brandenstein in bescherminge gegeven: die Heer was opperste Bevelhebber over 2000 Boheemsche Soldaten, Willem van Wartenburg, en Joannes Grave van Hardek die 200 Ruyters commandeerde, werd mede de toeficht van die plaetse aanbevolen.

De Principaelste Bevelhebbers, Colonellen, Raets-heeren, Edellieden, en de grootste van de Stad, vatteden haer post, rondom den toorn van Carinthie, mitsdien't gevaer ontrent die plaets seer groot was, en dewijle men vreesde dat de Turken onder die plaets haer Mijnen graven mogten, soo wende men alle vlijt aen, om sich daer voor te wachten, met die plaetse naeuw te bewaren, en de Mynen met tegen-mynen voort te komen.

Na dat alle de quartieren en posten aldus aangewesen en verdeeld waren, soo werd't Geschut gestelt,

en men verdeelde 't selve op verscheyde plaetsen, boven al stelden men 't selve bequaemlijk op den Toorn van Carinthien, als zijnde de voordeeligste plaets om den vyand te beschadigen, gelijk als men uyt eenige gevangene gewaer wierd, jae men schoot soo dikwils van dien Toorn, dat eenige der selver al te heet geworden zijnde, quamen te bersten.

Alle de Poorten van de Stad wierden toegemetseld, uytgesondert de Sout-poorte, door dewelke men nae den Donauw gaet, en door dewelke men eenige uytvallen doen kan. d' Oorlog-schepen en Schuyten, tot welkers bouwinge den Konink Ferdinand sich bedient hadde van eenige ervarene Italiaensche Werk-baesen, en groote kosten aengewend, om met deselfde tegen te gaen eenige Turksche Schippers, dewelke men Nassadisten noemt, zijnde seer gauwe en stoute maets; alle deselve, seg ik,

ik, wierden verbrant, of men liefse
 sinken, om dat deselvige onnut ge-
 weest fouden zijn, nademael men te
 vergeefs fou wachten op Italiaensche
 Boots-gesellen, na dat de belegerin-
 ge soude in 't werk gestelt sijn.

De naeste huysen aen de Wal, de-
 welke schenen eenig gevaer te kun-
 nen veroorsaecken, of de vyandelij-
 ke aenvallen voordeelich te zijn:
 wierden afgebrooken.

De houte daeken der huysen, als
 dewelke lichtelijk door brandende
 Pek-kranssen, of met sulpher bestre-
 kene pijlen in den brand gesteecken
 konde worden, wierden om verre
 geworpen.

Terwijl men dus besig was van
 binnen, om alle dingen wel te schic-
 ken, soo deden de voorloopers der
 Turken, beter gemonteert zijnde,
 de Christenen gedurig moeyten aen:
 doch sy weerden haer dapper, wel
 drie daegen nae gaende, sommige
 doodeden sy, en brachten de hoof-

den der selve binnen de Stad. Alle daege waeren sy met haar hand-gemeen, tot dat alle haere volkeren de Stad omringt hadden.

Den 23. Febr. deden 500 Paerden een uytval op den vyand door de Stube Poort, die noch niet toegemetseld was, dewelke den vyand dapper aenvielen by St. Marcus Kerke, en gelijk als sy 't geweld niet langer uytstaen konden, soo vonden sy sich genootsaekt van sig in't te rugge keeren, te slaen. Drie Christenen wierden gedood, en 5 gevangen genomen, onder welkers getal mede was Christoffel Zatliz, Cornet van Jan Graeve van Vardek, wiens Paerd onder hen gedood zijnde, soo gaf hy sijn Standaert aen een sijn ge-fellen over, om deselve in de Stad weder te brengen.

De Turken hakten de hoofden af van die drie gedoodde, en nae dat sy seer barbarisch veertien Melaetsche dewelke in 't Gast-huys van St. Mar-

eus waeren, vermoord hadden, soohakten sy noch drie hoofde af, dedewelke sy op pieken staeken, en dwongen hare gevangens, van deselve aen Soliman te brengen.

De gevangenen voor hem verscheenen zijnde, vrieg hy haer ten eersten, of de Princen en Bevel-hebbers van de Stad van sins waeren aen hem de Stad over te geven. Sy antwoorden, dat sy voorgenomen hadden de selfde te beschermen tot den laetsten druppel bloeds toe, om dat sy sich met eede daer toe verbonden hadden. Dat discours ontfelde Soliman. Daer nae vrieg hy na't getal der Soldaten die de Stad beschermden, waer op sy antwoorden 20000 Mannen voet-knechten, en 2000 Ruyters. Hy wilde ook uyt haer verstaen waerden Konink was, en nae dat geantwoord hadden tot Lintz, 24 mijlen van Weenen, soo voegde hy die brave daer by, ik sal hen gaen opsoeken tot in't midden van't Rijk, en ik

sal ook d' andere landen van Duytsland gaen bezoeken. Hy vrieg ook de reden van't verbranden der Voorsteden, en voegde daer by dat 't onmogelijk was, dat haer volk de Stad lang bewaeren konden, en dat hy niet en twijffelde, of soude deselve haest machtig worden, sy antwoorden dat d' oorzaak niet en wisten.

De belegerden middelerwyle twee gevangenen bekoomen hebbende, leyden deselve dwars door de Stad, en sonden haer wederom henen, sonder deselve op eniger wijze te beleiden. Dese daed stond Soliman seer wel aen, en om weldaet met weldaaden te vergelden, liet hy een Brocade Vest, met gout doorweven vereeren aen den gevangen Zetliz, en sond hem weder naa de Stad, met noch drie andere gevangens, aen dewelke hy voor yeder in 't bysonder drie Sequijns of Ducaten gaf, haer met eenen bevelende de Commandanten der Stadt aan te seggen, dat
by

by aldien sy de goede partye aennemēn wilden, en hem de Stadt overgeven, hy met haer een goet accoort ingaen sou, en dat hy sijne Soldaten daer binnen niet sou laten komen, op dat deselve geene wan-orderen verwecken mogten, dat hy daer benevens de Burgers het minste ongelijk niet aendoen sou, 't zy in haare persoonen of te goederen. Indien sy daer en tegen die voordeelige aanbiedingen verwierpen, sy sich verseeckert mogten houden, dat hy de Stad niet verlaeten soude, voor en al eer hy deselvige onder sijne macht gebrocht hadde, sullende alsdan alles sonder sex of jaren aen te sien, verdelgen door de scherpte des Swaerds, en de Stad tot de grond toe verwoeften. Hy voegde daer by, dat sy haer van sijnent wegen seggen konden, dat gelijk daer maer een God in den Hemel was, daer ook maer een hoofd en Keyser behoorde te wesen; dat hy een souverain bestierder der wereld wilde wesen, en dat 't leven hem onaengenaem wesen sou, ter tijd toe dat hy haer door de kracht sijner Waepenen had t' onder-

dergebracht, en de geheele Christen natie daer by, sullende deselve dwingen, om onder sijne heerschappye den nek te buygen. Na dat die gevangene niets op alle die pocchingen geantwoord hadden, soo beval hy dat 't gros van sijn Armée tot de Stad naderen soude. Den Burg Pruk, en de sterkte Traut Mansdorf, dewelke niet hoopen sulke groote krachten tegen te staen, gaven sich op goet verdrag over, en haer en geschiede geen leet. Na dat hy die twee plaetsen ingenomen hadde, soo commandeerde hy 30000 Paerden, onder 't gebiet van den Bassa Michalogi staende, van 't geheele Land daer ontrent te verwoesten. Die soort van volkeren genieten geene andere soldie, als 't gene sy op die wijze met plonderen bekomen, en sy en dienen nergens anders toe, als om foodanige wreede uytvoeringen te verrichten. Dat Leger van Struyk roovers doorboorde 't geheele Land, tot in Stiermark

mark toe, en d'andere kant van den Donau gepasseert hebbende, quam tot Laureac toe, zijnde eene seer oude Burg, van Opper-oostenrijk, gelegen aan de Rievier d' Inni: 't is die vermaerde plietse, alwaer Quiryn, oudste soon van den Koning Philips, den welken men voor den eersten Christen Keyser houd, een Bisschoplijke Stoel stelde, dewelke daer nae tot Salzburg overgevoert wierd, gelijk men lesen kan in de Land-caerte van Oostenrijk, uytgegeven door Joannes Cuspinus vermaert historie-schrijver van Maximiliaen I. Men kan niet naebehooren verbeelden de rooveryen, en de wreetheden, dewelke die bloedgierige begingen, sonder kinderen, of vrouwen, jae zelfs de swangere niet te spaeren, sy openden haare onderbuycken, ruckten de Kindertjens daer uyt, en staeken deselve op hare Spielen of Sabels.

De Stad Weenen wierd op den

D 6

26. Sep]

26. September te waeter en te lande omringt en belegert. De omgelegene Velden waren in haer lengte en breette beslagen, door die ontallijke hoop volks, dewelke men seyde uyt 400000 mannen te bestaen. Van St. Stevens Toorn, dewelke een soort van Pyramide, een oud en raer gebouw is, kost men de Velden beschouwen, bedekt met Tenten, Menschen, Paerden en Keimels, tot soo verre als 't gesigt selfs strecken kon. Sy besloegen tien mijlen lands. en men maekte staet, dat daer 25000 Tenten opgeslagen waren.

Solimans quartier was by de Kerk van St. Marcus, op den wegh van Hongarien, en nae 't seggen van Scheuchat by de sterkte Traut-Mansdorf. Ibrahim Bassa Groot Visier, had 't sijne van den Donauw-stroom tot aen 't onderste van de Bergen van Weenen.

In 't midden van 't quartier van Soliman kon men 300 stucken Artillerie

rye tellen , die plaets was ook met grachten omheynt , met wallen verseeckerd , en gelijk als tot eene grote Slag vervaerdigt.

De vertrecken van de Tenten van Soliman waren seer kostelijk , sy waren met uytsteekende Tapieten behangen , en met kussens van goud en silver geborduurt , gestoffeert , en van buyten blinkten de toppen der Tenten van goud. 500 Hellbardiers waren rondom tot sijne bewaringe gestelt. Voor de Artillerye of 't Waepen-tuyg , was een plaetsje tusschen beyde , alwaer de Janitsaers geplaeft waren. Alle man weet , dat die zijn 't Krijgs volk , van dewelke den Turkschen Keyser seer veel houd , en op dewelke hy sijne grootste hoope van d' overwinninge stelt. Sy maetigen sich dikwils de macht aen , van de Keyfers te moogen afsetten , en andere in hare plaetse te stellen. Sy maekten doe ter tijd een getal van 12000 uyt.

Na dese volgden de Bassaes , de voornaemste Officieren en Commandanten van Anatolien, of 't kleyn Asia, van Bosnie, en andere Landen onder de gehoorzaamheyt des Turks gestelt zijnde, welke besloegen 't geheele land, van de muyren van de Stad af, tot de Cecksche bergen toe.

De Schippers, genaemt Nassadistes, van dewelke wy al gewag gemaakt hebben, beweerden de passagies van den Donauw met hare Galleyen en ligte Schuytjes, om te beletten, dat daer niets mogt ingevoert worden.

Vorders, soo ras den Turk gewaer wierd, dat de versterkinge dewelke men by de Carintische Toorn gemaakt had, te kennen gaf de swakheyt van die plaetse, en dat men daerom aldaer een Bateriae geplant had, die haer ten uystersten schaedelijk en naedelig was, soo viel hy die plaets 't aller hevigste aen, sijn uysterste krag-

kragten in't werk ftellende om defelve om verre te werpen, of te overwinnen, ten dien eynde plantede hy met groot voordeel fijne Batteryen in de Voorfteden op de muynen der huysen, dewelke niet geheel ende al afgebroken waren, en hy ftelde fijn Canon op defelve, dewelke men niet fien konft, om dat defelve verborgen waren in feekere gaten van d' overgeblevene muynen, en dewelke daerom ook groote fchade deden, en veel bloeds in de Stad vergooten, niemand durfde op de Velften verfchynen, fonder gevaer te loopen, van gedood te worden door de Slangen of dubbelde Haeken, dewelke tuffchen die gaeten dewelke hy expref had laten breecken, geplant waren.

Hy plaetfte de grootfte ftucken Canon achter de Voorfteden, van waer hy den Carinthischen toorn befchoot. Daer benevens fchooten de vyanden fulk eene groote menigte van Pijlen, dat den haegel niet dieker

kervalt, de daeken van de omgele-
gene huysen waren met deselvige
heel bedekt.

Den 27. Septemb. bestormden de
Nassadijten of hare Bootsgesellen de
houtte Brugge dewelke over den Do-
nauw geslagen was, met 500 van ha-
re lichtste Scheepjes, en haer selven
daer van meester gemaakt hebbende,
(hoewel dat d' onse, gelijk 't gerugt
liep, 't eerste een gedeelte der selve
afgebroken hadden) verbranden de-
selvige. Na dese verrichtinge stel-
den de vyanden de hare in de plaets,
om de leefs-togten dewelke men te
water in voeren kost, te beletten:
de belegerde dit gewaer geworden
zijnde, deden eene sterke uyt-val,
met hare geheele Ruyterye en 3000
Voet-knegten, dog gelijk sy niet
met sig gevoert hadden, als weynige
groote stucken Canon, soo en kon-
den sy den vyand niet veel schaede
aendoen, hoewel deselvige op de
vlugt gedreven hadden.

Op

Op den selven dag quaemen Frederik den Palts-graef, en Wolfgang broeder van den Ceurvorst Louis, de vreedfame genaemt, tot Crembs; indien sy eerder gearriveert waren, soo fouden sy de belegerden hebben konnen of met raed of met daed bystaen: doch verstaen hebbende tot Crembs dat de Brugge afgebrooken was, soo bleven sy aldaer met groot hartseer.

De wegen aldus van alle kanten geslooten zijnde, soo dat daer geene levens-middelen kosten ingevoert worden, soo vonden sy sich genootsaekt, van, van de noot een deugt te maken, hoewel haer kleyn getal ingeen vergelijkinge quam met dat der vyanden.

Al wie beschouwen sal d' elendigen staet, in dewelke Weenen sig doe ter tijd bevond, zijnde doe niet versterkt geweest, noch ten opsigte van haere gelegentheyt, nog door de konst, of spits-vinnigheyd
der

der menschen , dewijle daer alleen een oude muyr boven de Gragten was , dewelke ook van waeter ontbloot waren , die buyten allen twijfel moeten toe staen , dat d' allerdapperste groote reden hadden , van te vreesen , dat men soo een groot getal vyanden niet soude kunnen wederstaen , voegt daer nog by , dat die Stad , groot van omtrek zynde , van nooden had , datmen een groot getal van Soldaeten op verscheyde posten setten , en verdeylen moest. Daer waren van binnen niet meer als 16000 mannen , dewelke bequaem waeren de Waepen te voeren , 't meeste getal der Burgers uytgetrocken zijnde , om hare Ouders en Kinderen , goet en Wijnen , in eene verseeckerde haeyen te brengen , dewelke niet weder in de Stad komen konden , om dat door de schielikheyd en onverwagte aenkomst der vyanden overvallen wierden.

De Spioens , en de gevangene van
den

den vyand, verſeekerden dat de Turken 300000 mannen ſterk waren, en indien ſy gelijkerhand aengevalen hadden, 't ſoude onmogelijk geweest zijn, voor ſoo weynig volksfulke eene groote menigte tegen te ſtaen. Alle deſe dingen waren niet magtig genoeg, van den Palts-grave Philips, nog den Grave Nicolaes, Grave van Salms den oude, als Generaeliſſimus van den Koning Ferdinand verkofen zijnde, of d' andere Commandanten en Raets-heerente verſaegen, dewelke ſig alderhande ſoorten van goet ſucces beloofden, van de dapperheyt en kragt haerer Soldaten: 't welke haer nootſaekte van tot 't uytterſte toe te volherden, en haren laetſten droppel bloeds te vergieten tot de beſcherminge van haer Stad.

Den 29. Septemb. op St. Michiels dag, deden 2500 van de belegerden een uytval op den vyand, door de Carinthiſche Poorte, en doodden

200 der selve, en onder anderen 2 van hare Bevel-hebberen, sonder datse meer als drie van de hare verloren. Den Vizier Ibrahim soude in haere handen gevallen zijn, indien een half uyr van te vooren gekomen waren, want hy was by de Stad genadert met weynig volks, om de bressen te besichtigen. De Spaenschen deden dikwils ook kleyne uyt-vallen van 50 man tegelijk, om eenige vyanden in de Wijn-stocken te betrappen, het welke haer by wyle wel gelukte, dog somtijds moesten sy ook betalen de schult van haere ligtvaerdige stoutigheyt.

Soliman beelde sich in, van de Stad alrede overwonnen te hebben, van meninge zijnde, dat soo een ontsagchelijk Leger, haer een schrik aenjagen en haer dwingen soude, of de Stad te verlaten, of sig selven aen sijne ydele dreygementen over te geven, waerom ook hy sijne Artillerye na den Donauw opwaerts sond, als
of

of defelve hem onnut en onnodig was : edog fiende , dat de belegerde hem foo dapper het hooft booden , en met eene meer als mannelijke opset en resolutie sijne magt tegen stonden , soo nam hy voor , van defelve op eene andere wijze te bestormen , daer toe de Mijnen en Vuyr-werken in 't werk stellende , om door 't middel der selve den brand t'ontsteeken in de huysen der Burgers .

Hy sond ook hoogduytsche Spiocenen uyt , om verscheyde plaetsen der Stad in den brand te steken , en wanneer de Burgers besig waren defelfde te blusschen , als-dan een generalen storm te doen .

Drie van die schelmen betrapt zijnde , wierden gepijnigt en na bekentenisse van 't feyt den 17. Octob. gevierendeelt . Dewijle den Turk uyt geen Grof-geschut meer vuyr gaf , maer alleen van Slangen sig bediende , soogaf 't selve vermoeden , dat hy de Mijnen in 't werk stellen wilde ,

wilde, en in der daed hy liet met groote vlijt arbeyden in de selve, verhoopende door 't middel der selfde, eenige deelen van de Vesten te doen springen, en daer door den toegang tot de Stad soo veel teligter te maken.

Men konde niet ontdekken onder wat kant van de Stad die Mijnen gemaakt waren, wanneer op 't onverwagte en door een bysonder bestier van God de Heere, 's morgens seer vroeg, op den eerste dag van Octob. een Turk verscheen, dewelke de plaets daer men de Mijnen gedolven had ontdekte, 't was by den Toorn Fibri, te weten onder den Carintischen Toorn, den welken de Turken hadden getragt onder de voet te werpen, dewijle deselfde haer tot een groote hinder-pael strekte.

d'Onse maekten haer Mynen leeg, en haelden uyt deselfde een grooten hoop Bus-poeder, 't welke den vyanden uyttersten verbaest en verschrikt maakte.

Die

Die Over-looper seyde van Christen Ouders af-komstig te zijn , en op verscheyde saken gevraegt zijnde, antwoordde op sijn pas en na waerheyt : want nademaal van sijn kindsgebeente af aen onder de Turken opgevoed was, soo had hy alle hare manieren van doen, net en ter degen doorsnuffelt en aengemerkt.

Gevraegt wesende, van wat voor een voornemen Soliman als tegenwoordig was, antwoorde, dat hy van intentie was de Toorns te laten springen door 't Bus-poeder, en in gevolge de Stad stormenderhand in te nemen.

Hy gaf de plaetsen te kennen daer de Mijnen springen moesten, en wat 't getal van 't Canon aenging, soo seyde hy, dat daer 400 metale Stukjens waeren, van de dikte van een vuyft, en eenige die van grooter slag waren, dewelke men over 't land gebrogt had, maer dat daer niet meer als tien van 20 voeten lengte waren,
dewel-

dewelke men te water over den Donauw toegevoert had.

Hy seyde ook, dat den Vizier Ibrahim 60 Schepen onder sijn bevel had, en dat 't getal van die gene, dewelke in 't quartier van den grooten Heer waren niet en wist. Daer benevens dat daer 400 Nassadisten waren, en 5000 Krijgs-luyden op de selve, als mede, dat eenige van de grootste Schepen eenige mylen boven Weenen gebleven waren. Wat 't getal van 't Voet-volk betrefte, soo versceekerde hy, dat daer niet meer als 100000 mannen waren, onder dewelke noch gerekent moesten worden de 12000 Janitsfers van den grooten Heer, en 6000 van den Vizir Ibrahim, dewelke op sijn Persiaens gewapent waren, met Pistolen en Bogen, welkers Pijlen niet groot waren, dat 't overige uyt Paerde-volk bestond, en 't geheele Leger maekte 300000 mannen uyt. Ook verhaelde hy, dat daer 20000

Ka-

Kamelen met Voeragie, Meel, en Wapenen waren, en dat een soo talrijk Leger, dus belemmert, niet verder als een uur des daegs naederen kon.

Verseheyde Gevangene wierden gepijnigt, om haer te doen klappen, maer niet een van allen sprak met meer waerheyt, als dese, die sig vrywillig had komen aanbieden, ook strekte hy tot groote nuttigheyt in 't uytterste gevaer, in 't welke sy waeren. Die man was als een Engel gevonden van den Hemel, want indien de Mynen onder den voornoemden Toorn gespeelt hadden, de Stad sou seekerlyk in groot gevaer van overrompelt te worden geweest zijn. Wilhelm van Regendorf, een der Generaels, en een groot Heer gaf hem een goede inkomste en pensioen, waer van hy gemackelyk 't overige van sijn dagen leven kon.

Den 4. Octob. maekte de Turksche Artillerie een yffelyk geraes,

E

en

en gerammel, donderende met haer Grof-geſchut ſonder ophouden, ſoo dat niemant hoe wel ſig wel verſtaende op 't ſtuk van Oorlog, noyt een diergelyk gehoort had, en 't ſcheen als of ſy de Stad op eene reyſe t' onderſte boven werpen wilden.

Terwyle de Turken ſich in 't mineren dus ernſtig beſig hielden, ſoo deden ontrent 8000 van 't Garniſoen een uyt-val door de Sout-Poort, en ſy doodden ſeer veele by de Poorte van 't Kasteel en den Toorn van Carinthien. Een ſeeker perſoon riep luyts-keels, om weder te roepen dat volk 't welk ſoo dapper haare dingen deed, hy ſeyde dat ſijne meeninge was haer in ſlag-ordre te ſtellen. Dit geſchreeuw ſeer qualijk te pas komende, verwekte ſoo eene afgrijselijke ſchrik, dat deſelve haar met ſulk een haest en verbaeſtheyt deed weder-keeren, dat verſcheyde ſig gewapend in de Gragten ſmeten, en aldus ſchielik gequetſt, andere
ver-

verstikten, of vielen te borsten.

Wolfgang Hag, Capiteyn van een compagnie Voet-volk, (die sig dikwils in diergelijke glorieuse occasies begaf) met nog eenige dappere mannen van de besettinge, en eenige Spanjaerden, wendden alle kragten aen, om de vlugtende te weerhouden, haer aenporrende van te herdenken op de genereusheyt, en bravade van hare duytsche Natie, deselve beswerende van haer te volgen, dog Hag de vyanden al te dicht genadert zijnde, quam in eene van haere laegen te vallen, alwaer sig dapper weerende, gedood wierd.

Op den selven dag 's middags, dedden de Turken veel Kamelen met bussels en bondels gelaeden, naaderen, om de Stads-Gragten met deselve te vullen, en daer soo veel te gemackelijker de Stad te beklimmen: dog dat voorwerp dogt haar daar na qualijk aengeleyt te zijn, en aldus lieten sy 't nae.

Ek van Reitschach, een seer tref-
felijk Officier, wierd met drie Mus-
quet-koegels getroffen, dewelke,
door de deugt van sijn Borst-harnas,
of veel eer door de voorsienigheyt
des Heeren quamen af te steuyten,
en aldus van de dood te bevryden.

Den 8. van Octob. en den dag te
vooren door-boorden de vyanden
de muur van den Carinthisen Toorn,
en door-sneden de dikte van de Stads
muur, verhoopende, dat die Myne
op sijn behooren springende, de
muur van binnen om verre werpen
sou, maer de belegerde de snuf in de
neus krijgende, ondersteunden de-
zelfde met balken, op dat de muuren
buytenwaerts vallende, geen schade
van binnen doen mogten.

De plaets vande omver-geworpe-
ne muur, wierd met planken, balken
en tacken gerepareert. Een yege-
lijk was besig de Bressen te stoppen,
de Bevel-hebbers rusteden nog dag,
nog nacht, haer geest was gedurig be-
sig

fig in 't uytvinden van middelen, om dien ontfagchelyken vyand van de muuren te jagen, de bekommernisse voor verraet, en de vreesse voor het vuur benauwde haar t' allermeeft.

Op den selfden dag vong men een Turk, dewelke verfeekerde by fijn leven, dat den grooten Heer in tien dagen tijds fijn Leger op-breeken fou, 't welke d' uytkomfte verfeekerde. 's Daegs daer aen deden de vyanden haer beft, van door een gat, 't welke fy onder de Carintifche Poorte gedolven hadden, in de Stad te vallen, dog fy wierden door de belegerde wacker te rugge gedreven, ten drie uyren des namiddags fchooten fy buyten gemeen, en op defelvetijd fprongen daer twee van hare Mynen, digt by den Carintifchen Toorn, regt tegen over de Kerk van St. Clara, fy worpen door defelve eenige overhangende deelen van de muer om verre, op welke plaetsen fy aenftonds feer hevig aen-

vielen, d' onse stieten haer terugge,
met haere gewoone dapperheyt,
en doodden een groot getal van de
haere.

't Gene aenmerkens-waerdig was,
is, dat eenige hoogduytsche en spaen-
sche Soldaeten, op die plaetsen de
wagt hebbende, sprongen in de lugt,
sonder verftikt of verplettert te zijn;
in die gelegentheyte een man ter aer-
den als doot gestort zijnde, her-
quam daer nae, en de Koegel wierd
in zijn beurs gevonden, sy moest in
in der daed geen groote Kanon-koe-
gel geweest zijn. Van den 9. tot
den 10. dito en spaerde men weder-
zijds geen Canon, men vogt dapper,
terwijl de belegerde om haere on-
versaegtheyt te toonen, wacker spe-
len lieten op allerhande Musijk-in-
strumenten, gelijk als op Haut-bois,
Trompetten, Violen en andere dier-
gelijke meer.

Den 12. van Octob. worpen de
Turken een groot gedeelte van de
muur

muer om verre, dewelke tegen over de Poorte van Carinthien by de Stullen Poorte staet, den rook verscheen op verscheide plaetsen, 't welke de belegeraers deed vermoeden dat de Turken veele Mynen te gelyk wilde laten springen, om op deselve tijd te stormen, en een sterke generalen aenval te doen. De Duytschers en Spanjaerts hieven aenstondts haere Vaendels op, om haere pogingen te weder-staen : maer de Turken met vreesse ingenomen zijnde, en stormden doe ter tijd niet met de selfde dapperheyt, en deden de belegeraers niet veel moeyte aen. Haere Officieren rosten de Soldaten wacker af met Stocken, en Spiessen, om haer tot den storm te dwingen, 't welke seer veele van de Toorns en Klokhuyzen gewaer wierden ; soo haest sy by de Gragt quamen, deinsden sy agter uyt, 't welke klaerlijk deed blijken dat 't een slag van Gods hand was, dewelke en hart en moed doet

verliefen aen d'alderstoutfte.

Soo ras als die plaets van de muur door de Turcken om verre geworpen was, soo gebruykten sy een Canon van eene schrickelijke dikte, om de hoogte van den Carintischen Toorn neder te werpen: sy schooten met Marbre klooten; 't welke sulc een gruwelijk gedruys maekte, en sulc een schade verwekte, dat 't Geschut, 't welke op die Toorn, tot groot nadeel der vyanden geplant was, buyten staet van dienst en onbruykbaer gemackt wierd.

Men liet niet nae, van des nagts de schade, en de geschotene gaeten te stoppen, met groote korven, geladen met mest en drek, dewelke gevult zijnde, schoten de belegeraers, nu bedekt zijnde, sonder ophouden op den vyand, 't welke egter niet bellette, dat daer veele door des vyands musquetten gedood wierden.

Middelerwile drong den Turk het beleg seer sterk aen, sijn volk
moed

moed gevende, en haer aenporrende door beloften en dreygementen van den muur t' overrompelen ('t welke hem ligt om te doen schein) en sig hol over bol in de Stad te werpen. Nae men daer nae vernam uyt eenige Gevangenen, had hy voorgenomen van eenen generalen Storm te doen, en door dat middel sijn uytterste kragten in 't werk te stellen, 't welke eenegroote vreesse onder de belegerde verwekte, waerom ook den vyand, na 't schein, gedurende den tijd van 2 dagen, namentlijk van den 12. tot den 14. toe, geene aanvallen deed.

Daer-en-boven liepen daer verscheide gerugten, gelijk in diergelijke gelegentheden in 't gemeen gebeurt, dat den Turk niet hebbende kunnen te weege brengen door soo veele aanvallen, buyten twijffel sijn uytterste devoir nogmael liever soude aanwenden, als de Stad te verlaten, sullende ten dien eynde de

Mynen in 't werk stellen, en dat hy haer onverwagt overvallen, en betrappen sou, met sig in de Stad te werpen, door die onder-aerdsche hollen, en door de kelders te booren, voor 't welke verscheyde personen vreesden, van gevoelen zijnde dat hy de allergewigtigste posten, met groot verlies van de hare door d' Ovens, in de lugt soude laten vliegen.

Maar de goede en d' almachtige God, die altyd waekt voor de behoudinge van de sijne, vermeerderde meer en meer de couragie van de sijne, en verminderde die van de vyanden, willende door dat groot gevaer sijn volk eerder vermanen en opwekken tot een waeragtige boete van hare sonden en fauten, als deselve over te geven aen de dulligheyt en woedende rasernye van soo een onbermhartige vyand. Want den 14. van Oetob. een hoopen gerugt makende met schieten, soo brak hy, tegen de
ver.

verwagtinge van de heele Wereld, zijn beleg op, ontrent 10 uren des nagts, nae dat alle't gene niet mede slepen konde, in den brand gestookten had. Welke geluckige tijdingen men ontfing door eenige Christenen, dewelke hare wreede handen ontvlugt waren. Op 't moment dat hy op-brak hoorde men een yffelijk geschrey, en men dogt dat't Christenen waeren, dewelke door een al te schielijke hoope van uyt hare banden verlost te zijn, gaende gemaekt waren. Die arme luyden nogtans wierden of in eene seer ellendige slaevernyc vervoert, of niet sterk genoeg zijnde om haer nae te volgen, vermoordt.

De Jaerlijksche geschiedenissen der Turken van dit beleg gewag makende, schrijven 't opbreken van 't selve toe, aen de strengheyt van het faisoen, bybrengende, dat Soliman, nae dat de Stad, geduyrende 20 dagen lang wacker beschooten,

en een gedeelte van de muuren om
 verre geworpen had, de koude foo
 fel, en foo een groote menigte van
 Sneeuw gevallen was, dat nog de
 Soldaaten, nog de beesten sig tegen
 de vorst verweeren konden, en de-
 wijle 't gebrek van levens-middelen
 daer nog by quam, genoofaekt was
 de Stad te verlaten, en sig weder na
 Constantinopolen te begeven: dog
 gelijk als den verftandigen Leuncla-
 vius in zijne Pandecten vel aenmerkt,
 foo was dit alleen maer een fchoon
 voor-wendfel om den naem van So-
 liman te behouden, dewyle hy alle
 kragten aenwendde, om sig meester
 van die Hooft-ftad, den fleutel van
 Duytsland, te maeken; tot dien eyn-
 de (gelijk als die Autheur aenmerkt)
 wel 20 aenvallen gedaen hebbende,
 in welke alle fy dapper te rugge ge-
 dreven wierden, fonder dat de Of-
 ficiers, nog door minnelijke verto-
 ningen, nog door dreygementen,
 of flaegen haer tot den slag weder-
 bren-

brengen konden , het welke Soliman buyten hoop ſtelde , van de ſelfde in te nemen. Den Vizier Ibrahim begon de Maſch met de principaelſte Overſte en Bevel-hebbers en 9000 Paerden , op een Vrydag.

De Bevel-hebbers van 't garniſoen van Weenen , dogten dat den grooten Vizier de gevangens van weer-kanten gaern loſſen ſoude , of dat men deſelve voor geld kogte , gelijk als ook de Turksche gevangenen verſeekerden ſijne meeninge te zijn. Den Krijgs-raed was dan van advijs , dat men een man expreſ met Brieven af-ſenden ſou. Den Vizier antwoorde haer als volgt.

Ibrahim Baſſa , door de genaede Gods groot Secretaris , groot Raets-heer , van den allermachtigſten en onwinbaren Keyſer Soliman Sultan , hoofd en Gouverneur , of groot Miniſter van 't geheele Rijk , en van alle de ſacken van ſijn Staet. Wy hebben ſeer genereuſe Commandanten ,

en wijsdruftige Gouverneurs uyt U-liede
 my van uwent wegen, door U L. Envoyé
 behandelt, verstaen, welke U L. mee-
 ninge is: weet dat wy niet gekomen
 zijn om U L. Stede in te nemen, maer
 om uwen Aerts-Hartog Ferdinand op te
 zoeken, hoewel dat nae veele dagen soe-
 kens, hy niet te voorschijn gekoomen is.
 Wy sonden gisteren seer genadig drie van
 U L. gevangens weder, 't is ook billijk
 dat ghy-lieden van gelijken doet, gelijk
 wy U L. Envoye bevoelen hebben te seggen;
 Het staet U L. vry van tot ons te senden
 die gene dewelke het U L. beliest, ons
 van 't rantsoen of de verwisseling te han-
 delen: dewijle gy-lieden geen oorsaek
 hebt van onse goede trouw verdagt te hou-
 den. Wat aengaet dien laster dewelke
 gy ons op-legt, van ons woord niet ge-
 houden te hebben aen de Soldaten van de
 besettinge van Buda, soo weet, dat dit
 geschiet is door haer eygen schuld, en niet
 d' onse. Gegeven voor Weenen, den 17.
 October, nae onse reeckeninge's Jaers
 935.

Behalven desen Brief, soo belaste-
de hy ook den boode (den welken
hy een Velt van mooy Satyn van root
Damast geven liet) in't bywefen van
verscheyde Officieren, van fijn Mee-
fter aen te seggen, dat fy van voor-
nemen waren, als luyden van trouw,
en brave Soldaten te handelen, in al-
le flagen en affaires dewelke onder
malkanderen ontfiaen mogten.

's Daegs daer na volgde hy fijn
meester Soliman, met de Ruyterye
dewelke by hem had, en dat met fulk
een naerftigheyt, dat hy binnen den
tijd van 5 dagen binnen Bude quam,
welke Stad 32 goede Duytsche mij-
len van Weenen afgelegen is, in de-
felve vervoegde hy fig wederom by
Soliman. Men kan wel ligt presu-
meren, dat die Ruyters, dewelke
niet wel gemonteert waren, op de
wegen moesten blijven leggen, op
dewelke men een menigte van ge-
borften en afgejaegde Paerden vond,
als ook verscheyde Turken, en ge-
van

vangene Christenen , dewelke , of versmoort of vermoort waren.

Paulus Bachitsch , Sigismond Vei-
xelberger , en Joan Cazianer , groo-
te party-loopers van 't Leger , de-
den sig in die gelegentheyte uyt-mun-
ten , met haer naerstig agter aente
vervolgen , en verscheide Turken
neder te maeken , en veele gevan-
gene Christenen uyt hare slavernye
te verlossen.

De Nassadisten , van dewelke wy
hier voorengemelt hebben , met ha-
re Schepen af-sackende voor by Pres-
burg , wierden seer qualijk onthaelt
van die van het Garnisoen , dewelke
door het beleyt van haren Gouver-
neur Wolfgang Oder , veele der sel-
ve in den gronboordden.

De gevangens verseeckerden , dat
haren Keyser Soliman in dit beleg
seer veel verlooren had , niet alleen
door de meenigte van de Soldaten ,
dewelke in het stormen gesneuveld
waren , of door siekte en wonden om-
geko-

gekomen , maer ook om dat daer een oneyndig getal Paerden en Kemels gebleven waren , als meede om den Bassa Beglierbey van Natolien , een voornaem Kapiteyn , dewelke met een Mousquet-kogel voor de Poorte van Carinthien gedoodt was , verloren had.

Den Jesuit Jacob Masenius , een hedendaegs Auteur , van dit beleg schrijvende , segt : dat Soliman in 't selve 50000 Mannen verloor , welkers afgestorvene zielen hy een gelijk getal van Christenen op-offerde , op dat hare overwinninge niet minbloedig mogt wesen , hy getuygt ook dat men de dapperheyt van de Duytschen dankbaerlijk erkennen moest , met haar toe te schrijven d' eere boven al , van dat de Stad Weenen , 't Bolwerk van 't Rijk , en den Setel van 't selve , verlost en uyt de vyandlijke handen gerukt wiert.

Wy hebben alreede de waeragtige oorzaak van 't opbreken van dat beleg

leg gemelt, namentlijk de wanhoope van Soliman, van oyt een Stad, soo mannelijk verdedigt, in te nemen, dewelke ook bysonderlijk daer op geground was, dat hem de leevensmiddelen begonnen t'ontbreeken, en dierhalven een soo groot Leger den hunger niet wederstaen kost, en dat d' Asiatische volkeren, gewoon zijnde aen een soete en gematigde lugt, niet langer wederstaen konden de ruwigheyt en hardigheyt van't weer, nademael den herfst alrede genadert was. Boven al weygerden de Janitsfers langer te dienen, niet tegenstaende men haer wel betaelde, en den Keyser Soliman geswooren had, dat hy van voor Weenen niet optrecken sou, voor en al eer't selve ingenomen soude hebben, al moest hy selfs tot de knyen toe inde sneeuw vallen. Voegt hier nog by, dat hy wel verseekert was dat den Koning Ferdinand een Leger in Bohemen geworven had: en dat den Kreyts
van

UNIVERSITÄT BONN

L empereur
FERDINAND, I.

van't Rijk een groote magt toe foud,
 dewelke wel geresolveert waren hem
 een flag te leveren, en nademael fijn
 volk af-gemaekt, en feer vermoeyt
 was, foo durfde hy met frifch en
 wel-geoeffent volk geen kans wa-
 gen. Aldus met grooten buyt ge-
 laden zijnde, trok hy gelijk als vlug-
 tende, weder na Stoelweyffenburg,
 anders 't Koninglijke Albe genaemt.

De Commandanten en Officieren
 van't Garnifoen waren agterdogtig,
 over foo een langfaem vertrek der
 vyanden, vermoedende dat de Tur-
 ken daer ontrent een gedeelte van
 haer Leger verborgen mogten heb-
 ben, om haer lagen te leggen, dies-
 halven bleven fy een geheelen dag in
 de wapenen buyten de ftds Veften,
 om alle fchielijke overvallen te ver-
 hoeden, en na dat niemant der felye
 gewaer wierden, foo begaven fy fig
 weder na de ftd.

Den 18. Octob. quamen Frederik
 den Palts-graef en andere Princen,
 de-

dewelke het beleg niet kunnende by-woonen, tot Crembs gebleven waren, in de Stad Weenen.

Den Keyfer Karel de V. middelerwile dat Soliman een verschrickelijk Leger op de been bragt, om Hongariën te beoorlogen, sting toe, dat sijne moeye Margariet, en Louise, moeder van den Koning Frans I. het Tractaet van Cambray maekten, en dat de vrede tusschen de twee Kroonen door haer tussen-komen geslooten wierd, den 5. Aug. 1529. terwile hy over de Spaensche zee nae Genua zeylen moest, alwaer hy den 12. arriveerde. Hy had al te veel vyanden op sijn hals, want behalven dien ontfagchelijken vyand van sijn huys, den Keyfer Soliman, soo had hy daer benevens nog voorgenomen, van de Princen van Italien onder sijne gehoorfaemheyt te brengen, en tot dien eynde was hy verselt met een kragtige Vloot, op dewelke tien duysent mannen waren, en op den sel-

ſelven tijd quam Felix van Wirten-
 berg in den Staet van Milaen, met
 een gelijk getal. Hy vertoefde twee
 maenden tot Parma en Placence, om
 den uyt-flag van 't beleg van Weenen
 te hooren. Ik ſoude ſeer twijffelen,
 of hy dat Tractaet van Cambray ſou
 gemaakt hebben, en ſig te vreden
 gehouden, met alleen ſijn regt en
 acties op 't Hartogdom van Burgon-
 dien te behouden, en deſelve door
 ſoetigheyt in te vorderen, gelijk als
 Mezeray verhaelt, die ook op 't in-
 breeken in Hongarien door den So-
 liman, aenmerkt, dat alhoewel d'I-
 taliaenſche Princen onder ſijne magt
 buygden, dat hy egter alle ſijne magt
 niet durfde in't werk ſtellen, om haer
 t' onderdrucken, daer-en-tegens luy-
 ſterende nae de gebeden van Paus
 Clemens de VII. die tot Bolo-
 nien by hem quam, als mede aen de
 hare, ſoo herſtelde hy Frans Storce
 in het Hartogdom van Milaen, en liet
 ſig met alle d' andere bevredigen,
 van

van dewelke hy eene groote fomme gelts trok.

Daer na stelde hy sig in staet van sig tegen Soliman te kanten, dewelke 's jaers daer aen dreygde weder te komen : en in der daet hy bragt een Leger van 260000 Mannen op de been, en quam hem ontrent Weenen in-wagten. Masenius verhaelt op 't eynde van sijn Boek, dat hy sijn Handschoen aen Soliman sond, om hem uyt te dagen van een Velt-slag te komen leveren. Maerden Sultan toonde dat hy een groot op-snijder was, en dat hy die niet durfde aen-vaerden, wanneer den Heraut beantwoorde, seggende, *Gyen zijt her niet, ô Carole, die ik vreesse, maer u geluk.*

Dog om weder te komen tot die van Weenen, dese, dewelke weynig te vooren verlost waren uyt de handen van die ongelovige, haere wreedste vyanden, door een bysonder bestier des Heeren, en de dapperheyt

perheyt van hare brave Krijgs-helden, sagen sig in een groote vrees en schrik voor hare vrienden, en sie daer hoe dat, dat by quam.

De hoogduytsche Soldaten, en in't bysonder die van de hulp-benden, en van de Standen des Rijks, dartel en moedig geworden zijnde, over't geluk harer wapenen, begonnen duyfsent wan-ordres en insolentien tegen de Burgers te plegen, dese slaende, en gene geld af-persende, tot haer bevrijdinge, sy storteden ook de Wijn uyt, die nog in hare Kelders overgebleven was, sonder op hare Krijgs-tugt agt te geven, vergetende t' eenemael haer pligt, en Goddelijke en menschelijke Regten. Den auteur van het verhael, van dewelke ik my bediene, ver-toogt in't bysonder alle die wan-ordres, als daer zijn, sig dronken te suypen, soo dat sy niet staen en konden, nog de Wapenen in de vuyft nemen, op-breekende de Koffers,

en

en Slooten, Vensters en Deuren in
 stucken slaende, en al-hoe-wel hare
 Hofpes en Waerden in overvloet
 haer voetsel gaven, volgens ordere
 van Ferdinand, egter misbruykten
 sy die goetheyt, sig begevende tot
 barbarische en ongehoorde schelm-
 stucken.

Den 23. van Octob. rotteden 14
 Compagnien van de Stenden te sa-
 men, van den morgen aftot's avonts
 toe, en namen een resolutie van sig
 op de gewoone practique te doen be-
 talen de soldye voor drie stormen,
 daer by seer bars schreewende, en
 de Borgers dreygende, van haer met
 alle Officiers te sullen vermoorden,
 indien men haer niet en voldeed. Sy
 namen twee brave en eerlijke Capi-
 tainen tot hare Oversten, genaemt
 Conraed Gosman, en Jacobus Wer-
 denau, dewelke sy dwongen, van
 by hare oproerige vergaderinge te
 komen. Die wijze Officieren haer
 in der minnen voor oogen gestelt
 heb-

hebbende d' onregtvaerdigheyt van haer verfoek, haer selven aanbiedende van haer te doen betalen het gene men haer schuldig was, dat voor 't overige sy wel in arrest, of in de boejen gesloten blijven wilden, tot dat men haer voldaan had.

Eck van Reyschach sprak haer hevig en met groot oordeel aen, na dat hem de vryigheyt gegeven hadde van te spreken, ten eynde om deselve tot haer behoorlijke pligt te brengen. Maer nog hare wel-sprekentheyt, nog hare eerlijkheyt, nog hare vertooningen, konden iets te weege brengen. Die brutale beesten dreymden allegader te gelijk, van alles te sullen plonderen en dooden.

Den Paltsgraef was seer bedroeft over die oploop, dewelke hy niet verhoopte van te sullen stillen, 't en sy haar te vreedem stelde. Wat middel dan? men beloofde haer de betalinge voor een aenval, 't welke haer nog niet bevreedigde, sy kruysten

F

hare

hare Pieken tegen die 2 Capiteynen, dreygende haer door en doorte steecken, tot dat ontrent den avond, de Cornet van den grooten Michiel, haar Standaerd nemende, haer toeriep: *Mede-gesellen, die gene onder UL. die sig willen met twee betalingen te vreden houden, dewelke men haer schuldig is, en de derde dewelke men haer toestaet, die volgen ons na.* Hy had groote moeyte van sig van hare dulligheyt te bevrijden, na dat die woorden gesproken had; d' andere Vaendels en Cornetten volgden haer nogtans dwars door die muytmakers na. Na dat men haer voldaan had met de betalinge van twee Soldyen, die men haer schuldig was, en die van een boven-winst voor een Storm, soo ontstond daer een ander tumult.

Eenige oude Regimenten, die langen tijd gedient hadden onder Leopold Vels, en over dewelke Eck van Reysbach doe ter tijd commandeerde, dreygden de stad te plonderen,

deren, om dat men haer aenstonds en na haer sin niet betalen wilde, eenige Soldyen die men haer schuldig was. 't Welke van nieuws wederom een groote angst onder de Borgers verwekte, dog die oproer wierd door 't wijs beleyd van de Officieren gestild.

Siet daer 't gedenk-waerdigste, dat gepasseert is, van de Belegeringe af, tot 't Op-breeken des selfs toe.

*Van 't tweede beleg van VVeen-
nen, 154 Jaer na 't voor-
gaende voor-gevallen, en
opgebrooken den 12. Sep-
tember des Jaers 1683.*

Behalven d' ongeregelde staet-
sugt, van te willen over een
groot Land 't gebied voeren, aen
dewelke 't meerendeel der Over-
heeren vast zijn, en wel principael
de Sultans der Turken, dewelke haer
Rijk ten allen tijden hebben soeken
uyt te breyden, tot schade en ver-
lies van hare nabuuren, wordende
't spreekwoord hier in waeragtig be-
vonden, 't welke segt, dat de groot-
ste Rijken, voor 't meerendeel de
grootste Roof-nesten zijn: so ont-
kennen de Sultans daer en boven, dat
de hedendaegse Keyseren, de Room-
se Keyseren in 't Rijk opgevolgt zijn:
seg-

seggende , dat sy alleen de regte Successeurs van Constantijn de Grootte zijn , door 't Regt des Swaerds : Constantijn is ook in der daed Keyser van 't Oosten en Westen geweest. Dit is 't gene Leunclavius in sijne Pandecten aengemerkt heeft , op den Oorlog , den welken Soliman wederom aenving tegen Carel de V. in 't Jaer M. D. XXXII. in de maend Romasan , dat is September , om dat in de Turksche Jaer-geschiedenissen , dien Christen Keyser anders niet als den Spangiaert genoemd word , tegen den welken haren Soliman den Oorlog ging aenvaerden.

Wy en behoeven d' oorfaaken soo ver niet op te halen , dewijle wy een ander voorwendfel aengemerkt hebben , 't welke de Sultans tot een reden genoomen hebben , van Hongariën na haer te slepen , en indien het in haer magt gestaen had , 't huys van Oostenrijk , aen dewelke 't selve na regten toebehoort en eygen is , al-

hoewel niet in 't geheele besit van 't selve gestelt is.

Dat Koningrijk quam Anna Jagellon toe, zijnde d' eenigste Suster, en naeste Erfgenaem van Louis de II. Koning van Ongarien en Bohemen, die in de bloedige slag van Mohats in 't Jaer M. D. xxvi. den 29. Augusti quam te sneuvelen. Dese Princeesse Anna is de Vrouw van Ferdinand I. en Maximiliaen de II. Keyser geweest. Dog gelijk als Jan de Zapoli, Grave van Cepuze, dit Rijk tegens Ferdinand betwistede, onder voorwendfel van eene verkiefsinge die niet wel gegrond was, en dat hy de bescherminge van den Turksen Keyser Soliman versogt had, soo deed die Keyser sijn best, van by sijne andere Titulen van Overwinnaer, die van Ungaricus by te voegen, willende daer in de Roomsche Keyseren, en sijn voorfaet, die sig Rhodius had laten benamen, na-bootsen. Die winste nam hy soo seer ter herten, dat

dat alhoewel nu LXXVI. Jaaren oud was, en 37 Jaarente vooren, tot sijne groote schande 't beleg van Weenen te vergeefs ondernomen had, nogtans Sigeth, in persoon belegerde, wel wetende dat 't selve door den dapperen Grave Serini, een der dapperste Helden van Europa, en die daer door een eeuwigen lof behaelt heeft, beschermt wierd. Die Keyser Soliman eyndigde sijn leven voor die Stad den 4. Septemb. des Jaers M. D. LXXVI. na dat 46 Jaren en een half Keyser geweest was. Hy en had 't vermaek niet, van voor sijn dood die Stad onder sijne gehoorfaemheyt te sien gebracht: de welke dartien dagen daer na eerst overgegeven wierd, aen sijn Soon en succesleur Selim de II. Swager van den Groot-Vizier Mahomet, dewelke sijn dood versuste, tot dat sijn voornoemde Swager in 't Leger gekomen was.

Ik en sal niet van stukje tot beetje verhalen alle de winsten dewelke

dien Sultan deede, gedurende sijne lange regeringe van by-na een halve Eeuw, nog de Slagen dewelke hy van den Koning Ferdinand won, nog ook, hoe dat hy gedurende d'on-eenigheden tusschen de twee grootste magten van't Christenrijk, 't beste gedeelte van Ongarien na sig rukte.

Alleen sal my genoegen aan te raken, hoe dat Karel de V. in 't Jaer M.D. xxxvii. den Rover Barbarosse uyt Thunis verjoeg, en den Koning Mulcasse in sijn plaetse stelde.

't Selve Jaer is aenmerkens-waerdig van wegen't verslaen van een Le-ger van 80000 Mannen, gecom-mandeert door Jan Kassimier, Kra-waet van geboorte, dewelke sig boven maaten wel gedragen hebbende in't beleg van Weenen, wierd van Ferdinand tot Generael van't Leeger verkooren. Dog sijn bestier deed ons aenmerken dat men onderscheyt maken

maken moet tusschen de stoutigheyt
 en bravade van een slegt Officier, en
 de voorfigtigheyt en wijs bestier van
 een Generael, dewelke aen hem ont-
 brak. 't Welke in gevolge ook de
 oorsaeke was van 't verlies van so een
 deftig Leeger, 't welke andersins
 magtig sou geweest zijn, van de vy-
 anden uyt Hongarien te verdrijven,
 dog 't wierd door sijne lafhartigheyt
 geslagen van Bassa Mahemet Johio-
 glis, Gouverneur van Belgrade.
 Paulus Giovio verhaeld die nederla-
 ge in 't breede, in 't 36. Boek sijner
 Historien. Men moet sig ten hoogste
 verwonderen over de genereusheyt
 van eenen Colonel Louïs Lodron,
 aenden welken de Soldaten, na de
 vlugt en lafhertigheyt van Kassianer,
 sig in de grootste wan order bevin-
 dende, en nog sonder hoofd, 't ge-
 bied gaven. Die genereusen Krijgs-
 man stapte van sijn Paerd af, en hak-
 te desselfs kny-schijven ontstukken,
 en gaf d' overige van sijn stal aen ge-

quetste en sieke Officiers of Soldaten, om haer selven te behouden. Hy deed een korte, dog egter beweeglijke harangie, haer aenporrende van te voet veggende te ster-ven oft' overwinnen.

De Turken hakten de Generael Lodron, koels-moets ter neder, alhoewel haar gevangen was, om dat seer gequetst zijnde, 't schudden van 't Paerd niet harden kon. Zijn hoofd, met dat van Paulus Bachitius, een Onger, en Fuchstatus een Sax van geboorte, die de Ruyterye van Karinthien commandeerde, wierden in een silvere Bekken aen Soliman opgedragen. Den Grave Nicolaes Serini dewelke hy mede sogt te bewegen tot 't overlopen tot den Sultan Soliman, liet hem 't hoofd afhakken, 't welke aen sijn meester, den Keyser Ferdinand gesonden wierd.

Dus verre van ons eygentlik voornemen af-geweyd hebbende, laet ons

ons wederkeeren tot de tweede inval in Hongariën, ten welken eynde 't noodig is te weten, dat Joan Zapolì Grave van Cepuze, sig met den Keyser Ferdinand in't Jaer MDXXXV. verdroeg, mits conditie dat dat gedeelte van 't Rijk, 'twelke hy besat, hem sijn leven lang toebehooren sou, en dat hy 't met den titel van Koning beheerschen sou. Dog na sijn dood moest 't selvige wederom met 't andere gedeelte vereenigt worden. Maer hy troude tegen sijn belofte met Isabella, dogter van Sigismond, Koning van Polen, en had een Soontje by haer gewonnen, genaemt Steven, die nog in de wieg lag. Na sijn dood, dewelke in 't Jaer M.D.XL. voorviel, wilde Ferdinand dat gedeelte weder nemen. De Weduwe, door den raed van Joris Martinuchi, Monnik van d' ordre van St. Paulus, den Heromijt, en Aerbisbischop van Stregni, op-gerooit zijnde, nam tot bescherminge van

't Soontje, haer heul en toevlugt tot Soliman.

Aldus begon den Oorlog wederom, dewelke Ongarien verder ruineerde. Want Wilhelm Regendorf, Generael van Ferdinand, wierd in 't Jaer M. D. XLI. voor 't beleg van Bude heel ende al verslagen; 20000 Mannen quamen daer om door de scherpte des Swaerds, of door 't water, dewijle veele, willende sig behouden, in den Donauw verdronken. Mahomet Beglerbey, van Romalie, voerde de Voor-hoede van Soliman, dewelke daer na in persoon met een verschrikkelijk Leger aenquam. Voor d'aenkomste van Soliman, was Ferdinand gelukkig geweest in die Oorlog.

Leonard Vels, die sig alreede dapper binnen Weenen gequeten had, nam Visgrade, Pest, Vaccia, en Albe-Regale of Stoel-Weyssenburg in. Rocandolf, een beroemt Capitein, dog onvoorsigtig, verloor tot
twee

twee reysen de gelegentheyf van Bude in te nemen.

Na dese ongelukkige flag, Soliman op de vrugtbaerheyt, en de voordeeligheyt van die plaetsen verlekkert zijnde, nam dese Weduwe seer verraderlijk in hegtenisse, en bande dat Weeskind in Transsylvanien, en daer na leyde hy garnisoen van sijn volk binnen Bude.

's Jaers daer na keerde Soliman weder in Hongariën met een verwaerlijk Leger, vertrokken zijnde den 8. Januarii van Adrianopolen. Sijn Generael den Bassa Amurath, nam de sterkte Walpo in, gelijk aen d'andere kant van de Rivier Drave. Het beleg duurde drie maenden lang, en de Soldaten van 't Garnisoen leverden haren Gouverneur seer verraderlijk aen Amurath over. Soliman sijn Leger daer na gevoegt hebbende by dat van sijn Generael, nam Pest en Stregni of Gran in, 't Koninglijke Albe volgde.

Men houd het daer voor, dat by al-
 dien den Keyser Karel de V. sijne
 kragten terstond gevoegt had by die
 van sijn broeder Ferdinand, hy had-
 de konnen Hongariën behouden,
 maer hy was doe besig met sig te
 schikken met de Protestanten, en dat
 meer is, in plaets van die weg heen
 te marcheren, soo beoorlogde hy
 den Rover Barbarossa in Africa,
 van voornemen zijnde, van Algiers
 in te nemen, dog 't gelukte hem niet.
 Den dapperen Tomielli, Generael
 van Ferdinand, spande alle sijne
 kragten in, om die Steden in staet
 van bescherminge te brengen, na dat
 deselve met sterk Garnisoen voorsien
 had, dog sy en konden soo een mag-
 tig Leeger niet wederstaen, en de
 troupen na Bohemen, dewelke Fer-
 dinand hem toefond, hadden den tijd
 niet, van sig by hem te vervoege.

Wy moeten nog een weinig ver-
 halen van de winsten der Christenen
 tegen d'ongelovige, en haer weder-
 sijds

lijds verlies, als tot verklaringe van ons volgende verhael sullende dienstig wesen.

In 't Jaer M. D. L. wierd de Stad Mahomette in Africa, by d' oude Leptis of Aphradisis genoemt, ingenomen. Den Rover Dragut, die in de plaetse van Barbarossa gekomen was, had die Stad ingenomen, uyt dewelke hy ten roofliep op de kusten van Italien en Sicilien. De Keyser Karel V. gebood Jan de Veges, en Pieter van Toledo, als ook Andries Dores sijn Admirael, van eengroot getal Galeyen uyt te rusten, en Schepen te equiperen, tot dat exploit, 't welke gelukkiglijk uytviel. Na een beleg van drie maenden wierd die Stad stormender hand ingenomen, alwaer de Ridders van Maltha, de Spaenschen en Italianen door jaloursheyt d' een tegen d' ander gaende gemaakt zijnde, wonderen van dapperheyt betoonden. Daer wierden 800 Janitsers gedood, die sig als
dulle

dulle luyden weerden, en 8000 ge-
vangen genomen, die als Slaven on-
der de Soldaten verdeelt wierden.

Soliman nam's Jaers daer na eeni-
ge wrake hier over, want na't seg-
gen van Massenius, equipeerde hy
een Vloot van 320 Schepen, onder
't bestier van Sinan Bassa, een Jood
van geboorte, om op de gewesten
van Italien en Sicilien te schuymen.
En de anderen Rover Dragut, nam
Tripoli in. Massenius en Leuncla-
vius verhalen verscheydentlijk d'om-
standigheden van d'inneming van
Tripoli: dog alle beyde werpen sy
dat ongeluk op de verbintenisse, en
alliantie, dewelke Henrik de II. Ko-
ning van Vrankrijk vernieuwt had
met den Soliman. Leunclavius be-
schrijft in sijne Historien, dat Ara-
mond door des Konings bevel na
Constantinopolen gefonden wierd,
om hem op te hirsen tot den Oorlog
tegen Karel de V. en dat hy aldaer
aenquam op die tijd, wanneer Dra-
gut

gut Tripoli belegert had, onder voorgeven, om de vrede voor die van de besettinge te verwerven, en 't beleg te doen op-breeken, en op die wijze bedroog hy de Ridders van Maltha, aen dewelke dat Eyland toebehoorde.

Massenius verhaelt die geschiedenisse op een heel andere wijze, seggende, dat den Koning aen Polijn gebood, van sijne Galeyen te vervoegen by die van Dragut, dewelke sijn cours na Tripoli genomen hebbende, voor die Stad, met de fransche Bannieren verscheen, waer door die van 't Garnisoen bedrogen wierden, en ontfing haer als vrienden; dog op hare aenkomste wierden sy met hare groote schade gewaer, dat het de Zee-roovers waren, en Dragut in de havenen gekomen zijnde, ligte het mom-aensigt op, en deede blijken dat hy een groot Rover was, hakkende alle de Soldaten in stukken, en won aldus die plaetse.

De

De dood van den Monnik, en Cardinael Martinus veroorzaekte op nieuws wederom een oorlog, dewelke door des Keyfers Ferdinands toedoen gedood wierd, nademael niet seer vernoegt was over sijn bestier, en manier van handelen.

Ik sal geen swarigheyt maken van in't korte alhier den voortgang van die Oorlog, tot genoeg des leesers voor te stellen, om te komen tot die, dewelke voorlede jaer vernieuwt is.

Leunclavius, die van alle geleerde lieden in hooge agtinge gehouden word, sal ons een kort ontwerp van deselve verschaffen.

Wy hebben alreede gewag gemaakt, hoe dat Aramond van des Keyfers Henriks wegen na den Soliman gesonden wierd, om hem tot het voort-setten van den Oorlog tegen Karel de V. op te rukken. Dog hy raade hem niet van deselve in Hongariën aen te vangen, om dat 't gemeen gevaer vereenigde alle de

Hoog-

Hoogduytsche Vorsten, en dat sijn
 interest bestond in haer van den Key-
 ser af te scheyden, en aldus eene ver-
 deeling te maken: Daer-en-te-
 gen persuadeerde hy hem, van sijne
 Galeyen te voegen by de sijne, om
 aldus te faciliteeren een ondernemin-
 ge op Sicilien. Dat wierd in 't werk
 gestelt, volgens 't berigt van die au-
 theur. De Turksche Vloot oeffen-
 de ingevolge groote strooperyen op
 de kusten van Napels en Sicilien:
 't Eyland Corsica selfs, hoewel de
 Genuesen toebehoorende, wierd in-
 genomen, en d'inwoonders eens-
 deels om hals gebragt, anderdeels
 in eene ellendige slavernye vervoert.

Dat Eyland bequamen die van
 Genua niet eerder weer, voor en al
 eer de vrede van Cambray gemaakt
 was, na dewelke (gelijk als Meze-
 ray aanmerkt) de Regeeringe van
 Vrankrijk van manieren veranderde,
 eensdeels ontrent de saken van Ita-
 lien, dan ook ontrent 't stuk van ver-
 binte-

binteniſſe met de Turken, dewelke heel ende al gebroken wierd, als een ſeer ſchaadelijke ſake voor het Chriſten-rijk, uyt dewelke ſeer weynig voordeels voor de Franſchen voortquam, en daer en tegen een groote ſchande, belettende daer-en-boven dat de Hoogduytsche Vorſten geen vertrouwen op Vrankrijk ſtellen koſten.

Om weder te komen tot de vereeniging van de Franſche en Turksche Vloot, ſoo is 't, dat niets en gelukte van 't gene ſy onderſtonden, dewyle van voor Piombino verjaegt wierden, met groot verlies van de hare. Den Baſſa van Bude, vernieude den Oorlog in Hongaryen, hy nam de Kapas van Uhivaz in met verdrag, ook Babotz, twee uuren van Buda gelegen, deſelve plaetſe heeft den Keyſer nu wederom ingenomen, uyt dewelke in 't laetſte van October 900 Janitſaren trokken, met witte ſtokjes in de handen.

Vier jaren daer na , in 't begin van de Regeringe van Philips de II. Koning van Spangien , soo deed Soliman een groot voordeel , dewijle een groote Zee-slag won , door 't bestier van Piali Bassa , en Mustapha Cora , dewelke 27. Galeyen en 14 Oolog-schepen naamen , en by de 18000 Christenen van de Spaensche Vloot , gecommandeert door Andries Doria en den Hartog Sidoria van Medina , om den hals bragten. Op 't selve jaar bragt Soliman Filek in Opper-Ongarien onder sijn gebied.

Een weynig daer na wierd een bestand gemaekt tusschen Ferdinand en Soliman , dewelke tot des Keyfers dood toe , dat is , tot 't jaer MDLXIV , den 25. July toe , stand hield.

Soliman , na dat een weynig daer na , hem een aenflag op Maltha mislukt was , en daer en boven benijden-
de den voortgang van den Keyser Maximiliaen in Transylvanien ,
wierd

wierd boven maaten toornig, en nam
dierhalven voor van in eygen persoon
den Oorlog in Hongariën te voeren:
ondertussen gebod hy den Bassa van
Bude van soo veel volks als 't hem
moogelijk was by den anderen te
versamelen, en daer mede een be-
gin van den Oorlog te maken. Den
Bassa van Temiswan begaf sig door
sijne ordere te velde, en om 't in-
nemen van Sicili, soo veel ligter te
wege te brengen, voor-sag hy sig
van 't Kasteel Pancota.

Den Vaivode met sijn Krijgsvolk,
geholpen van 8000 Turken, nam
van sijn kant Zadan en Gene in.
Den selven Vaivode sijn Vader, voor
een Pest van Hongariën altijd geree-
kent zijnde, gebruykte een, en de-
selve listigheyt, dewelke sijn Vader
in 't werk gestelt had, wanneer Wee-
nen quam belegeren; dese bestond
hier in, dat hy door brieven liet we-
ten aen alle de Gespanschappen van
't Koningrijk, dat Soliman sijnen
gena-

genadigen beschermer aenmaende, alle die geene dewelke haer behoud en leven lief hadden, dat hem voor Souverain erkennen souden, en dat ten dien eynde hy den 10. van Maert een Land-dag bestemde tot Torrenburg, om aldaer van den wel-stand des Rijks te delibereren.

Die beschrijvinge van een Land-dag wierd wederleyd door een Manifest, 't welke den Generael Suen-dius aen de Staten adresseerde: in 't selve ontdekte hy 't bedrog van den Vaivode, door 't welke hy de gemeederen der Hongaren sogt af te trekken van de gehoorzaamheyd des Keyfers Maximiliaen, even-eens als of Soliman haer interest en welvaren seer ter harten ging, welkers contrarie 't sedert twee hondert jaaren, door sijne voor-saten wel gebleeken was, en dat hy dierhalven anders niet voor had, als door sijne quadaerdige streken, en eene borgerlijke tweedragt, de gronden van dat treffe.

treffelijk Rijk om verre te stooten, dat voor 't overige sy sig wel wagten moesten voor de bedriegeryen van die Vaivode, en gans geen gemeenschap met hem hebben, nog geene afgesanten te senden, onder verbod van gequetste Majesteit, en hoog verraed.

Den Bassa van Bude, nog verplicht en genootsaekt zijnde, d'ordres van den Keyser Soliman uyt te voeren, belegerde Polata, en beschoot des selfs Vesten agt dagen na den anderen. Den Gouverneur dier plaetse was van voornemen van deselve ten uyttersten toe te beschermen, wanneer hy door een schielijk en onverwagt geluk buyten gevaer gesteld wierd, bekomende nog daer en booven een seer rijken buyt, het welke op dese wijze toeging: Den Grave Joris van Helfestain 90 Wagens, onder 't geley van 900 Soldaten van sijn Garnisoen van Raab, uytgesonden hebbende, om vouragie

gie te bekomen, soo waren de Turken, dewelke Palotz belegerden, soo verbaest, dat van meeninge waren, dat een geheel Leeger op haer aequam sakken, waer op aenstonds met eene groote confusie de vlugt namen, agterlatende hare Tenten, Geschut, en alle andere noodwendigheden meer.

Egon Grave van Salm, met den voornoemden Graef, namen Vespriin, na dat het selvige niet meer als twee dagen beschoten hadden: sy hakten alles wat in deselve gevonden wierd ter neder, uytgenomen vijf, om de wet van gelijke vergeldinge in't werk te stellen, nademael de Turken seer beestagtig een meenigte van Christen Slaven gekeelt hadden. Den selven dapperen Graef nam Tara in, en vermoorde ook van gelijken 't geheele Garnisoen: 't Kasteel Gester wierd van de Turken verlaten, dewelke andere Kasteelen meer in den brand staken, sig na Gran,

G

anderz

anderfins Stregne , een vermaerdt Aerts-bifdom van Hongarien , retireerende.

Den Generael Suendius was door ordere des Keyfers in Opper-Ongarien gebleven , alwaer hy gftadig met de Tarters , die de contreyen aen defe en gene kant van de Riviere Tilife quamen af-ftropen , hand-gemeen was. Hy volgde de wijfe beftieringe van Fabius na, dewelke door vertoeven 't gemeene beft herftelde: dewijle de hitte der Tartaren over fig liet gaen , en wagtde na 't faifoen van 't jaer, 't welke 't alderbequaemft fou wesen, om haer uyt te roeyen, want door 't onmatig opflokken van onrijpe vrugten , met de loop overvallen zijnde, besprong hy defelve met groot voordeel, en leyde 10000 der felve met de neus om hoog.

Daer na nam hy eenige Kasteelen en Sterkten van dien verrader en rebbel Joris Bebek, dewelke fig by den Vaivode vervoegt had.

Giule

Giule een seer gewigtige plaetse in Opper-Ongarien gelegen, by het Meer Zarkad, wierd onder de magt van Soliman gebragt, door de verraderye van ~~Iskander~~ Kezerini, dewelke door sijn na-magt Bebek sig hebbende laten verleyden, die plaetse aen den Vizier over-gaf. Die lafhertigen Gouverneur wierd wel ras van sijne ontrouw betaelt, nademael door die ongeloovigen om den hals gebrogt wierd, en weynige van sijn volk ontsnaptten hare handen, als die geene dewelke sig onder faveur van den nagt in't riet by de moerassen verborgen.

Bebek wierd na de dood van Soliman voor Selim de II. sijn navolger beschuldigt, van eenige Musulmannen uyt-geroeyt te hebben: derhalven leverden Selim hem over aen sijne partyen, dewelke hem moeder-naekt in een Ton met haken en spijkers van binnen beslagen, opsloten, en lieten hem aldus van de hoogte

een Berg af-rollen.

Onderwijlen geschiedde 't dat Soliman den Savius en de Rivier Drave gepasseert hebbende, de Stad Zegeth, dewelke een iterk was, en van groote aengelegentheyt quam belegeren. Hy quam voor die Stadt te sterven, geweest zijnde in der daed een van de grootste Turkse Keyfers na Mahometh de II.

De geheugenisse van den Grave Nicolaas van Zerlin, sal eewiglijk leven in de toekomende geslagten, om dat teekens van eene mannelijke en boven-gemeene dapperheyt heeft doen blijken in dat beleg, in 't welke hy met den Sabel in de vuyst, al vegtende quam te sneuvelen. Soliman deselve Stad al gedurende den tijd van een maend belegert hebbende, stierf van spijt, na dat 30000 van sijn volk voor die Stad had sien verloren gaen. Sijn soon Selim quam in sijn plaetse door 't toedoen van den grooten Vizier, die den
Mede-

Medecijn hebbende om hals doen brengen , sijn dood versweeg , tot dat Selim in't Leeger gekomen was, gelijk als hier voren al gemeld hebbe.

Tokay wierd van den Bassa Per-tauw belegert , wiens Leger uyt verscheyde natien besting. Hy wierd genoodsaekt 't selvige op te breken , ter oorsake van d' ongebondentheyt van eenige Tarters , dewelke 10000 in getal zijnde , gesonden waren om de belegerde by te staen , dog daer en tegen bleven sy in Trans-sylvanien , alwaer sy alles plonderden , eveneens als of op vyands boodem geweest waren.

Jacobus Raminger Bevel-hebber van Tokay , deed een uyt-val op de Turken , dewelke sig retireerden van voor Tokay , doodende veele der selve , en een menigte gevangen nemende. Den Vaivode vervolgde die Tarters , en doodde eenige duysenden der selve. Daer na wierd hy in Varadin belegert van die Roovers,

nyet welker hand t' allen geluk ont-
komen zijnde, hy nog een groot ge-
deelte der selve om den hals bragt.
't Overige van die Tarters retireer-
de sig na Podolien en swart Ruffien,
alwaer den Palatijn van dat land 't o-
verige der selve als woeste en ver-
flindende beesten, om den hals
bragt.

Suendius belegerde, en nam Za-
tuer, een seer sterk Kasteel (den
verrader Bebek toebehoorende) in
't midden van den winter in. Het
scheelde weynig; of hy sou door
een scheut van een dubbelde haek
gedood zijn. Hy nam daer-en bo-
ven Zetwar in, zijnde een plaets van
groot belang, ter oorsake van die
passagie op Poolen.

Hier op wierd de vrede tusschen
Maximiliaen en Selim gemaekt.
Daer wierden van beyds zijden
Gesanten gesonden, en eyndelijk
wierd daer een Treves voor 8 Jaren
getroffen, dewelke voor Maximili-
aen

aen seer voordeelig was.

Amurat de III. succedeerde in 't Rijk van zijn Vader Selim, die een monster van wreedheyt geweest is. Van een groot getal van diergelijken aart, sal my vernoegen van twee staeltjes op te halen, waer van d'eerste is, dat in 't begin sijner regeeringe sullende den Throonbeklimmen, hy vijf sijner broederen in sijne tegenwoordigheyt deed worgen.

De tweede ontrouwe daed beging hy tegen Steven, Koning van Poolen, die Vorst, met een Helden dapperheyt begaeft zijnde, was van 't Jaer M. D. LXXI. af, in de plaatse van Joan Sigismond Vaivode van Trans-sylvanien gekomen. Hy was een Hongaer van geboorte, en wierd door sijne verdiensten tot Koning verkoosen, na dat Henrik van Valois in 't Jaer M. D. LXXVI. die Kroon verlaten had, om sig in besittinge van de Fransche te stellen, ledig geworden zijnde door de dood van zijn

der den Koning Karel de IX.

Amurat beroemde sig, van de Kroon van Poolen op't hoofd van die twee Vorsten geset te hebben, en dat sy door sijne aanbevelinge daer toe verkooren waren. Die Koning, om Amurat te believen, deed een Pools Heer (Generael van de Kosakken) onthoofden, hoewel hem een vry-geley-brief gegeven had, om op de by-een-komste tot Tarfavia te komen.

Het was een buyten gemeen Man, eensdeels van wegen sijne mannelijke dapperheyt, dan ook om sijne ongelooffelijke sterkte in de handen, dewijl hy 't Hoef-yser van een Paerd soo ligt als een blad Papiers in twee brak, hy had met sijne Kosakken somwijlen gestroopt, en had daer benevens geplondert en ingenomen de sterkte Benderia. Amurat sond een Chiaux na den Koning Steven, en eyschte restitutie van't geene aldaer geschied was, hy had daer bene-

ven

ven secrete Orderes om het hoofd
 van die Generael te eyschen. Po-
 tocova liet sig overreden en geseg-
 gen, van by den Koning te komen,
 en de by-een-komste by te woonen,
 op dat sijne maniere van doen mogt
 regtvaerdigen, en verkreeg tendien
 eynde vry-geley van den Koning.
 Dit niet tegestaende, na dat die
 saake van beyds - zijde seer betwist
 was, of het redelijk was, een Chri-
 sten Heer van groote qualiteyt, en
 bysondere verdienste, aen een on-
 geloovige over te geven, om wree-
 delijk ter dood geleyd te worden,
 na dat op des Konings trouw geko-
 men was, soo vertoonde den Koning
 van sijner wegen dat Potocova op
 de gemeene trouw gekomen was,
 dewelke een stil-swijgende conditie
 behelsde, namentlijk van sig te ko-
 men ontschuldigen, van dat hy de
 vrede had gevioleert en geschon-
 den, dat het niet raedsaem was, van
 sig eenen tweeden Oorlog op den

hals te halen; en aldus des Konings
advijls overwegende, wierd den ar-
men Potocova op-geoffert aen de
dulligheyt en toorn van Amurat,
en moest zijn hoofd op een Schavot
verliesen.

Die Koning had alreede genoeg-
saem ondervonden d'ontrouw van
Amurat, daer in, dat hem in han-
den gesteld hebbende Issan, broe-
der van Mahometh, Cham van de
kleyne Tarters, om tot een voor-
werp van sijne natuerlijke wreetheit
te strekken, met conditie van, van
gelijken Paulus Marchatzi uyt Trans-
sylvanien (dewelke van verscheyde
verraderyen, en andere grove feyten
van gequettste Majesteit overwon-
nen was) in sijne handen te stellen:
foo hield hy zijn woord niet, en hield
die schelm op, onder voor-geven,
dat hy den Tulband gewonnen had.
Hy gaf hem selfs't t Gouvernement
van Babotz, en bespottede aldus den
Koning van Polen. Dog sie hier de
alder-

alderfnooddste wreedheyt die men tegen een gekroond Hoofd kan bedrijven.

Den Koning van Polen fond in't Jaer M.D.LXXXIII. een van sijne eerste Schild-knaapen, genaemt Podolovi na Constantinopolen, om de vriendschap met Amurat t'onderhouden, en nam de vryigheyt van hem verlofte vragen van 24. Turkische Paerden in Natalien te kopen tot sijn gebruyk. Amurat sting't selvigetoe, en gaf hem een Paspoort.

Podolovi voldeed sijn Gesantschap, en met eene sijne Commissie, en kocht Paerden, dog op sijn weerkom-komste wierd hy door een Chioaux aengehaeld, dewelke seyde van Amurat ordere bekomen te hebben, van hem met sijne Paerden en volk na Constantinopolen weder te brengen. Podolovi vertoonde sijne Patenten en Paspoort, en stond toe dat de naeste Cadi of Schout't vonnis wijsen sou, meenende dat den

Chiaoux met valſe Brieven gekomen was. De Cadi ſprak volgens d'intentie van den Chiaoux, te weten, dat ſijne ordres en brieven jonger waren als die van den Ambaſſadeur, en dat hy derhalven hem gehoorsaamen moeſt.

Den armen Ambaſſadeur wierd dan met 36 van ſijn volk wederom geleyd, en fiende dat den Chiaoux hem van den grooten weg af-leyde, maekte hy ſwarigheyd van hem te volgen.

Den Chiaoux riep met eene vreeſelijke ſtemme : *Wel! meent gy den Sultan der Muſulmannen, en aen ſijn volk in ſijn eygen Land Wetten voor te ſchrijven, om aen te nemen een weg die het U belieft?* Hy moeſt hem dan tegen ſijn wil gehoorsaamen. Hy wierd dan in een Boſch gebrogt, alwaer den Chiaoux haer alle met ſijn Hapſchaers het hoofd af-hakte. Daar was maer een van den hoop die in de dikte van 't Boſch ſig verſtak, en aldus ontsnapte.

De

De toerusting van den Ambassadeur wierd na Constantinopolen gevoert, en de Paerden uyt-gedeyld aen eenige Bassas, en eenige der selve bleeven in de Stal van den Sultan, en men wees die Paerden met den vinger aen, tot veragtinge van den Koning van Polen. Sie daer hoe dat Amurat dien deftigen Koning brilde.

Hy liet egter niet na van een Chiaoux na den Koning te senden, om die Moord, bedreven tegen het regt der Volkeren t'excuseren, bybrengende, dat het selve tegen d'ordre van Amurat, door de Janitsers geschied was, dat deselve ten hoogsten verstoort geweest waren, dat Podolovi hare wervingen tegen den Koning van Perffien gesien had, en dat die curieusheyt haer crimineel en buyten de Commissie van een Ambassadeur geschenen had, dat haer Keyser des niet tegenstaende aen den Koning Satisfactie geven wilde, en dat hy hem ten dien eynde twee van

die Moordenaers sond, om deselve na sijn wil te straffen.

Dat excuus was valsch en van geener waerden, want men was wel geïnformeert, dat den Cadi d'ordre der Sultans gelesen had, van die Ambassadeur op te houden, en de twee Moordenaers dewelke hy aanbod, waren twee personen van 't Janhagel, die de dood verdient hadden, en seer blijde waren dat den Sultan haer leven nog eenige maenden lang verlengde. Die Chiaoux Mustapha tot Constantinopolen weder gekeert zijnde, verhaelde dat hy seer verwaert geweest was, wanneer op sijne eerste aankomste in 't Hof, de stuyrsche en dreygende blikken der Poolen beschoude, dog dat daer na verhalende de saken van Potocova, hy sijne trotsheyt en stoutheyt vertoonde, en dat hy voorders door sijne dreygementen verkreeg het geen hy begeerde.

Ik hebbe wat wijd-loopig geweest
in 't

in't verhael van die Historie, om te vertoonen wat eene groote reden de Poolen hebben, van eene onverfoenlijken haet die ontrouwe natie toe te dragen.

Om dan weder te koomen tot d' Oorlogen van Hongariën, soo is't dat daer een bestand voor 9 Jaaren vernieuwt wierd met den Keyser Rodolph, die in sijns Vaders Rijk gevolgt was, van't Jaer M.D.LXXVII. hoewel de Christenen een weynig te vooren 6000 van die ongelovigen, die't platte land van Opper-Ongariën afliepen, en veele Christenen tot Slaven maekten, ter neder gevelt hadden.

Een Sangiac of Gouverneur van eene contreye van Hongariën regtvaardigde 't doen der Christenen, en blameerden 't bestier van de hare, dewelke het aller-eerst de landen des Keyfers hadden verwoest. Henrik Baron van Ligtenstein, Kamer-heer van den Aerts-hertog Mathias, broeder

der des Keyfers, wierd na Constanti-
nopolen in Ambassade gesonden.

Joannes Leunclavius, dewelke de
Turksche Jaer-geschiedenissen in 't
Latijn overgeset heeft, verselde die
Ambassadeur met twintig Edel-lie-
den, ses Baronnen, een Graef, en
andere hooge Officiers, so dat die
Ambassade besting uyt 90 personen,
66 Paerden, en 17 Karossen.

Den Sultan wagte niet tot dat de
9 Jaaren van 't bestand geexpireert
waren, maer brak deselve twee Ja-
ren al voorens, te weeten, in 't Jaer
M. D. XCI. na dat de vreedemēt den
Persiaen gemaekt had. 't Is waer
en secker dat hy altijd ongelukkig
was, geduyrende 't overige van sijn
leeven, en dat sijn Soon Mahomet
de III. niet veel gelukkiger was in
eerste Jaer sijner Regeeringe, nade-
mael de Soldaten van Rodolph Gran
in-namen, na dat Sigismond Battory,
Prins van Trans-sylvanien sijn Vi-
zier Sinan seer schandelijk verjaegt
had.

had: dog des Jaers daer aen, die Sultan in perfoon aldaer gekomen zijnde, nam de sterkte van Agria in, dewelke de Turken d' onwinbare noemen, en versloeg Matthias, broeder des Keyfers, seer elendig, dewelke tot 't ontsiet der Stad al te laet gekomen was.

d' Invasien van de Persiaenen, die den Oorlog op nieuws begonnen, d' Oproer der Janitsaren, stutteden sijne voornemens voor een tijd: dog na dat sijne kragten aen die kant hersteld had, so vertrouwde den Keyser sijne Generaels niet meer, en wierp het Oog op Philips Emanuel van Lottheringen, Grave van Morcœur, en dat eensdeels van wegen sijne dapperheyt, als ook om dat een groot getal van brave Soldaten met sig nemen sou, dewelke een verdriet schepten, van langer sonder besigheid in 's Moeders keuken te blijven zitten. Den Hartog nam soo eene gunstige bedieninge aen, en den Koning

ning Henrik de Groote ſting het ſelve met een goet hert toe, en ſting niet tegen dat hy met ſijn broeder Chaligny een menigte van vrywillige met ſig voerde.

Mahomut de I I I. van de Peſt overleden zijnde, in 't Jaer 1608. ſoo ſuccedeerde ſijn Soon Achmet in 's Vaders Rijk, die 't ſelvige 14 Jaaren beſat; deſe maekte met den Keyſer Rodolph (in 't Jaer M. DC. VI.) een Treves voor 30 Jaaren. Die vrede behoorde derhalven geduyrt te hebben tot 't Jaer M. DC. XXXVI. maer den beroemden Bethlem Gabor, Prins van Trans-Sylvanien; was de bloedige Flambau, die deſen Oorlog wederom ontſtak in Hongarien.

Wat aengaet de reeden van deſen laetſten Oorlog, ſoo moet men gelooven, dat Michiel Abaffi, Prins van Trans-sylvanien d' oorſaek der ſelver is geweest, dewelke deſelve vernieuwde, gelijk als ſijne voorgangers plegen te doen, om de bewuſte

wuste en meermalen aengetrokke-
neredenen.

Den Baron Goer, Envoyé van sij-
ne Keyserlijke Majesteyt, was tot
Buda by den Bassa Abis geweest,
om nieuwe voorstellen tot de vrede
voor te stellen, dog hy wierd be-
drogen, hoewel als den Grave Por-
cia, eerste Minister van 't Keyserlij-
ke Hof, den welken men te last ley-
de, dat hy sig door soete vertoonin-
gen van vriendschap, en onder een
schoon gelaet, hadde in slaep laten
wiegen, sonder de noodige prepara-
tien in 't werk te stellen. De ge-
sonde reden en politie leeren ge-
noegsaem een Vorst, dat hy moet
mistroutwen op een nabuyr, die sig
wapent, en dat men ook toe-stel tot
den Oorlog maken moet, na pro-
portie van des vyands bereytselen.

Ontrent den 5. February wierd de
Paerden-staert voor des Viziers
Poorte geplant; dit is het teeken,
waer door te kennen gegeven word,
dat

dat men binnen een maend vertrekken sal, en men geeft het ten dien eynde, dat sommige Soldaten geen reden souden hebben, van niet gereed te staen, onder voor-geven, dat niet tijdelijk genoeg gewaerschouwt waren. Den grooten Vizier dan, marcheerden met een Leeger van 80000 Combattanten na Hongariën, gevolgt van 70000 Pionniers. Het succes van dien Oorlog was d' inname van Nieuweusfel.

Na dat den Roomschen Keyser verstaen had, dat den Paerde-staert voor des Viziers Poorte opgeregt was, soo resolveerde den Keyser, na gehoudene Krijgs-raed, een dapperre tegenstant te doen, en na dat een considerabel Leger geworven had, gaf hy 't gebiet van 't selvige over, aen Graef Karel van Lotthringen, sijn Schoon-broeder. De plaetse van de versameling en by een-trekkinge des Leegers wierd een uur van Presburg aangewesen, om van daer

na Neuhausel te trekken, op hoope,
 van 't selve te bemagtigen, eer den
 grooten Vizier het selve kost ontset-
 ten. De siekte waer mede Graef
 Karel (gedurende den geheelen win-
 ter mede bevangen was) gaf den Bas-
 sa van Neuhausel gelegentheyt van
 sig te versterken: hy wendde alle
 vlijt aen, om sig by de volkeren
 (dewelke sijne Keyserlijke Majesteit
 hem toe-vertrouwt had) te vervoe-
 gen, ook gelukte sijne naersligheyt,
 om tot voorige gesontheyd te ko-
 men, wanneer na gedanemonsterin-
 ge van 't Leger, in 't gesigt van den
 Keyser, en andere Vorsten, hy 't sel-
 vige deed optrekken, tusschen Gran
 en Neuhausel, sonder sig bepaelt te
 hebben, welke van beyde plaetsen hy
 belegeren sou.

Den Bassa van Neuhausel uyt sijne
 Spioenen verstaen hebbende, dat
 6000 Paerden door ordre des Her-
 togs, na Gran in optogt waren, sond
 2000 Janitsaren van sijn Garnisoen

tot

tot hulp van den Bassa van Gran,
volgens 't gene onder haer bestemt
was.

Die 6000 Ruyters tijdinge beko-
men hebbende van die evacuatie van
volk, keeren weder, en blocqueren
Neuhausel. Den Hartog, hebbende
den Bassa tot 't overgeven der stad
aengemaent, kreeg die trotse ant-
woord, te weeten: *Dat hy hem wel
leeren sou, aen wie den Grooten Heer
sijn plaetsen toevertrouwde.* Een wey-
nig daer na, deed hy een uytval op
d' onse, en eenige der selve gevan-
gen bekomen hebbende, liet haer
volgens hare Barbarische gewoon-
te, het hooft af hakken, en op de
Stads Vesten ten toon stellen. Die
ongelovige opgeblasen en moedig
geworden zijnde, over soo een goet
succes, doen's daegs daer aen we-
derom een uytval, en handelen hare
nieuwe gevangenen op deselve wij-
se. Des niet tegenstaende, avance-
ren de werken, en de Trencheen
wor-

worden geopent. Dog een seker gerugt ontstelde de belegerde ten uystersten toe, want den Prins Herman van Baaden, president van Oorlog by den Keyser, door een geveynsden en opgepropten haet, tegen den Hartog van Lottringen, gaende gemaakt zijnde, wist onder de hand te bestellen, dat men hem niet toefond de noodwendigheden tot dat beleg, om aldus sijn goeden naem in kleynagtinge te brengen, en te niet te doen.

Wat van dat gerugte mag wesen, weet ik niet wel te seggen, ondertusfchen ontving den Hartog van Lottringen een geschrevene ordre, en geteekent van des Keyfers hand, van 't beleg op te breeken, ten eynde om de Steden Raab, Gomorre, Presburg, en andere van gelijke aengellentheyt te bewaren, dan ook om niet een kleyn Leeger te wagen, tegen een, het welke men tot 300000 Mannen begroote. Den Graef ge-
hoor-

hoorfaemde niet sonder groot hartfeer op soo een naeuwe ordre.

Hy handelde als een dapper Overste, leyd' eenig Voet-volk in de huysen, om den af-togt van 't Leeger soo veel te gemakkelijker in 't werk te stellen, en op dat sy van ter sijden beschieten mogten d' Ongeloovigen, ingevalle 't Leeger vervolgen wilden: en liet de Ruyterye tot d' agterhoede. Dog soo haest sy voor den dag quamen, verloor het Paerde-volk hare eerste resolutie, verdubbelt haer marsch, en verlaet agter haer dat Voet-volk, 't welke sig uyt die huysen wel beschermde. Sy moesten evenwel voor de menigte swigten, en die gene onder haer dewelke over bleven, gevleugelt zijnde, wierden in de Stad gebragt, en wierden aldaer tot een Slagt-offer van hare dulligheyt op-geoffert, en tot een teeken van hare overwinninge aen spiessen op de Stads Vesten gesteecken. Den Grave van Tanis
was

was meede onder dat getal.

Ondertuffchen trok het Leeger na het Eyland Schut, wanneer men verfting de verraderye van de Hongaren, die de paffagie van de Waeg bewaerden, defe (in plaetfe van d'overkomfte der Turken te beletten) vervoegden fig by den Grava Teckele, 't hooft der Malcontenten.

Dat ongeluk bragt 't Leeger tot d'uytterfte verflagentheyt. Alle de partyen die men uyt-fond, quamen in dis-ordre, of half geflagen weder. Het gerugt van de wreetheden, dewelke die ongeloovigen op de weg bedreven, en 't fchrikkelijk getal van haer Leger, bragt haer tot d'uyterfte perplexiteyt. Het Leger der ongeloovigen trok over een Brug, dewelke den grooten Vizier tot Papa deed opregten, en kruifte dwers door de Stad henen. Verfcheide Troepen Ruiterye plonderden en verwoefteden 't geheele land, tuffchen de Waag en den Donauw,

H

nie

niemand had ſijn goet in verſeekert-
heit geſtelt, als niets vermoedende
van de trouloosheyt der Ongaren,
en de verlatinge van hare poſten.
De gierigheit van die ongeloovige
wierd verſadigt door een ſeer rijken
buit, want ſy plonderden en ver-
brandden Laxenburg, een Keyſer-
lijk huys, met een menigte van an-
dere Kasteelen, en ſy vernoegden
hare wreecheyt, met het vermoor-
den van de ſwakke ſexe der Vrou-
wen, oude Mannen, en kinderen.

De wan-ordere duurde hoe lan-
ger hoe meer in 't Leeger van den
Hertog, en hy kon niemant vinden,
die op partye loopen wilde, om te
vernemen waer den vyand weſen
mocht. Ondertuſſchen marcheerde
het Leeger geſtadig op drie linien.
d' Infanterye d' eerſte, de Ruyterye
de laetſte, met de Dragonders ag-
ter aan, en de Bagagie wierd aen
de linker zijde door de Savoyſche
Dragonders geconvoyeert. Daer

was

was ook voet-volk om die bagagie te bewaaren, met een hoop gecommandeerde Ruyterye uyt alle Regimenten. Een partye quam heel buyten aassem zijnde aensluyven, en den Hartog aensseggen, op het moment dat 't Leger een kleyn watertje passeren sou, dat den vyand maer een uyr van daer was. De Vorst wende sig hier op, en keerde naa d'agterhoede, (de welke in 't meeste gevaer was) om sijne ordres te geven, en de selve in staet van defensie te stellen: dog onderwijlen, de Ruyterye, gelijk als door een donderslag geslagen zijnde, retireerde sig in der haest, sonder haer Generaels ordres af te wagten, onder 't geschut van Weenen tot Leopoldstad. Den Hartog liep haer naa, om de selve te besweeren van weder te keeren, sig te vervoegen by 't Voet-volk om den Vyand tegen te staen, en een honorabel retrait te nemen. Hy kon niets winnen, het welke hem noot-

saekte van nergens anders op te denken, als op de behoudenisse van zijn Voet-volk, en 't selvige te belasten van inder yl, naa 't eyland Schut te trecken, en geen tijd te verliezen van sig aldaer te begraven.

De Turken quamen op haer aen, overvielen het Regiment van Montecuculi, als ook de Bagagie, sy behoefden niet veel moeyte aen te wenden, van 't een en 't andere te overrompelen hoe seer ook dat de manhaftigste van 's Keyfers leeger sig daer tegen stelden; dusdanig dat den Ridder van Savoye naa een scherp gevegt, door 't vallen op de knoop van zijn sael 't leeven verloor.

De Waagens strekten voor een tijd tot een bolwerk voor het Voet-volk, dog soo ras de Turken een openinge gemaakt hadden, wierpen sy seer schandelijk haare wapenen onder de voet, en versogten lijfs-genade, 't welke haer niet toegestaan wierd, maer wierden beestagtig

tig gekeelt, en naa dat de Turken 800 van de selve ter nedergemaakt hadden, wierpen sy sig op de Bagagie, en begonnen de selve te plonderen, 't welke 't overige van 't Leeger behield. Men verloor in die gelegentheyt 13 of 1400 mannen, onder dewelke twee Princen waaren, als den Ridder van Savoye, en den Prins van Arenberg, drie Graaven van 't Rijk, en verscheyde Officieren.

't Verlies van de Bagagie was van groot belang, dewijle 't selve op meer als 300000 Rijksgelders geschat wierd. De goederen komen in geen vergelykinge met 't leeven: 't Voet-volk ontbloot zijnde van de Ruyterye, was in groot gevaer. Den Hartog, hoewel ten hoogsten misnoegt zijnde over die swarigheyt, verliet des te min sijn selven niet, en sijne gewoone dapperheyt hernemende, neemt voor van 't selve te verlossen, en te voegen by de

Ruyterye, of zelfs te sterven. Zijne resolutie moedigde aen de dapperste van d'Officieren te Paard, dewelke d'andere met sig sleepten, met de selve tot haer pligt aen te moedigen, en soo een dapper Overste niet te verlaten, zijne dapperheyt derhalven, versterkt door die moedige Officieren, openden hem den doorgang, de welke met de Sabel in de vuyst quam t'openen, te neder hakkende alle die gene die de stoutigheyt onderneemen durfden van sig tegens hem te kanten. Hy vervoegde dan zijn Voet-volk weder by zijne Ruyterye, waer over soo een groote blijdschap en vreugde betoont wierd, dat de selve niet beschrijven kan, maer liever stilswijgens voorby gaa.

Hier na quam 't beleg van Weenen op handen, in dewelke d'Ottomannische magt buyten maaten onder de voet gebragt en vertrappt is, engelijk als door eene bysondere bestieringe van God de Heere
weer-

weerkhouden, die sig van de dienst van den onwinbaaren, en genereusen Koning van Polen bedient heeft, dewelke door de hulpe van zijn besten adel, en geoeffende voet-volk verscheide overwinningen tegen den Turk bekomen heeft.

Dog om niets na te laten, en gene omstandigheden van dat beroemt beleg te verfwijgen, soo sal my van een naau-keurig dag-register bedienen, 'twelke een Officier van de Keyserlijcke volkeren, die van 't begin tot 't eynde toe, aldaer tegenwoordig geweest is, opgesteld en gehouden heeft, 'twelke my daer naa medegedeelt is van een Baron van 't Rijk, in dit Land gesonden zijnde van den Vice-Roy van Bohemen, nyt welk dag-register ik 't aenmerkenswaardigste genomen hebbe, daer by voegende andere particulariteiten, dewelke my door seekere berigtingen ter oore gekomen zijn.

Den Gröoten Vizier dan, niet heb-

bende konnen beletten , dat den Hartog van Lotthringen sijne Infanterye degageerde, en met eenen hier door verlooren hebbende de hoope van de selve te vernielen, nam sijn post by de sterkte van Raab: 't Keyserlijke leger was aen d'ander kant van de Jever, in staet zijnde van hem 't beleg te beletten, ingevalle 't selve quam te ondernemen, hoe dikwils hy ook de mine maekte van 't selve te willen ondernemen: eyndelijk, naa dat sag, dat foodanige listen hem niet kosten voordeelich zijn, sond hy een hoope Ruyterye van sijn Leeger na Oostenrijk, het welke den Hartog gelegentheyte gaf van de selve te vervolgen, middelerwijle dat sijn Voet volk met d'Artillerije in 't eyland Schut beschut waren. Dog 't vervolgen van 't Keyserlijke Leeger was onnut, sy kost den woortgang der Turken niet beletten, en dat haer geheele Leeger voor Weenen quam, 't welke ook d'oorzaak was

Comte
EMERICH
TECKELY.

was van die valsche alarme, dat na-
mentlijk den vyand met sijn geheele
Leeger op de Ruyterye quam stor-
ten, en de selfde met hitte vervolg-
de, dat den Vyand op alle plaatsen
daar hy quam, alles weg-roofde, en
stroopte tot over de brugge Leitha.
Het welke soo een groote schrik ver-
wekte, dat veele personen, mee-
nende niet verseekert te zijn binnen
Weenen, sig daar uyt pakten.

Den 7 van den Maend vermeer-
de de verbaastheyt meer en meer;
dewijle daer een valsch gerucht liep,
dat den Vyand by een dorp, Clens
genoemt, niet alleen de Ruyterije
verslagen, maar ook d'infanterye in
stukken gehakt, en alle 't wapentuig
genomen had, 't overige, tot de
poorten van Weenen toe verjaegt
hebbende. Die ontroeringe wierd
nog grooter, wanneer des naa-mid-
daags verscheyde boeren van d'om-
gelegene Dorpen, buyten adem bin-
nen Weenen quamen vlugten, versee-

kerende meer en meer de wan-ordre en de vlugt van 't Keyferlijke leger: de schrik was foo generaal, en d' affaires der Christenen scheenen in sulken elendigen Staet te zijn, dat den Keyfer selfs, met zijn geheele hof, des avonds ontrent agt uyren, sig uyt Weenen begaf, met sig slepende 't kostelijkste dat hy had, en onder andere de titulen, en documenten van zijn huys.

Den Keyser op zijn vertrek staande, vermeerderde de Privilegien van de Studenten der Universiteyt, 'twelke haer daar na aanmoedigde, van gestadelijk by de bressen te waken, en de hevigste aanvallen by te wonen, en tegen te staan, vertoonende daar door dat sy ook Bellona foo wel als Minerva ten dienste stingen: zijn Keyserlijke Majesteit schonk ook 't meesterschap aan alle schoemakers gesellen, dewelke 1500 ingetal waren. Om niet te liegen, foo ist dat de disordre foo groot was, en de

de Fortuyn scheen in het begin sijn aangenaam wesen soo gunstig aan den vyand te vertoonen, dat sijn Majesteijt in geen kleyn gevaar was: dogeyndelijk verklaarde sig de goede saak voor de Christenen, want alhoewel den vyand de cavallerye by Altenburg in Hongarien bestreden had, en dat daar ten eersten eenige confusie was, om dat de vreesagtigste sig al te swak gevoelende, om soo eene groote menigte tegen te staen, d'een op d'ander storteden, en aldus een groote wanorde verwekten, egter soo was die verbaastheyt niet al gemeen, en daer was een regiment dat stant hield, sonder het welke 't overige t'enemael sou verslagen zijn. De Christenen verlooren 1000 paerden in dat voor-val, sonder te reekenen een groot getal van gequesten. Na die stoot retireerde sig de Ruyterye des nagts op Bischa, en 's daegs daer na op Weenen.

Den 7 van Julius begonnen die

nen wederom moet te grijpen, naa dat voor seker geïnformeert waren, dat het verlies van de Ruyterye soo groot niet geweest was, als 't gerugte liep, de selfde quam sig op 't eyland Tabor posteren, en trok met goede ordre over de brugge.

Op den avond quam den Generael van d'artillerije, en Gouverneur van Weenen, de Graaf Ernest Rudiger van Starrenberg, verselt met een groot getal van Officieren in de selve Stad, en 's daegs daer aen quamen ook verscheyde troupen in de selve, dewelke met 't garnisoen 15000 effective Soldaaten uytmaekten, sonder de Studenten, Ambagts-lieden, en Inwoonders te reekenen.

Den Graaf van Starrenberg deed alle het volk by den anderen komen op 't grootste pleyn van de Stad, en nademael alle 't volk toeliep om sijne ordres t'ontfangen, soo sprak hy haer seer beweeglijk, en met groot oordeel aen, seggende; *Dat*
hee

het gerugt , 't welke aen alle kanten verspreyt was , niet als al te waer was , te weten , dat de Turken naderden , en by naa voor haare poorten waaren , om haer met een armée van 200000 mannen te belegeren , dat hem niet onbekend was , dat by aldien daer 10 of 12 duysent Janitsers waaren , daer ook een grooter getal van Asiatische volkeren was , dewelke voor 't meerendeel nieuwlingen , den oorlog ongewent , en onder een sagt climaet opgevoed waaren. Dat by aldien selfs sy alle dappere Soldaaten waaren , egter nogtans waaren sy van de selfde soorte van volkeren , dewelke hare voorouderen van voor de selfde Stad hadden doen opbreecken , niet tegenstaande deselve soo wel niet versterkt was , en dat de Turken als doe nog daer en boven haaren dapperen Soliman aan 't hooft van d' armée saagen. Hy vertoonde haar ook ; dat sy geen gebrek van mont-kost of levens-middelen hadden , en wel voorsien waaren van alles dat tot den Oorlog noodig was , dat haar Garnisoen daar

en booven uyt dappere Officieren, en wel
 afgerigte Soldaaten besting. Dat het voor
 haar daar benevens seer glorieus wesen sou
 't overwinnen of met de Wapenen in de
 vuyst te sterven, dat, dat, sijn vast voor-
 nemen was, verhoopende dat God de
 Heere hem sijn Paradijs schenken sou,
 wanneer dus glorieus voor Christi naam
 strydende quam te sneuvelen: dat sy see-
 kerlyk souden van den Koning van Poo-
 len, wiens dapperheyt de geheele wereld
 bekend was, hulpe hebben te vervvagten.
 Dat sy voor 't overige digt by haar hadden
 't Keyserlyke leger, 't vvelke sijn Hoog-
 heyt den Hartog van Lotthringen com-
 mandeerde, dewelke niet nalaaten sou
 van die ongeloofige aen te tasten, vvan-
 neer op fourragie liepen, en 't secours ook
 verhaasten sou door sijn gesag, als zijnde
 des Keyzers svager. En dat eyndelyk sy
 verscheyde bevveeg redenen hadden de-
 vvelke haar tot een dapperen tegenstand
 obligeerde, vvant behalven 't punt van
 eer, 't vvelke alle dappere layden gemeen
 hebben, soo behoorde men besont door de
 Gods-

Gods dienst gedrongen te vverden, dewelke de Turken van 't begin harer verheven-
 heyt af hebben zoeken om verre te smijten,
 en haare Kerken in Mosquëes te verande-
 ren. Dat ook de trouweyt dewelke sy by
 eede aan zijn Keyserlyke Majesteit ge-
 svvooren en beloofst hadden haar daar toe
 ook in 't bysonder verpligtete, en ten lae-
 sten stelde hy haar voor de behoudenisse
 van haar leven, familie, en kinderen,
 dewelke andersins tot eene proje voor ha-
 re vyanden strecken soudent.

Na dat hy haar dese beweeg-rede-
 nen had voorgestelt, verklaarde hy,
 dat by aldien daar eenige onder haar
 wesen mogten dewelke de stoutig-
 heyt ende de resolutie niet durfden ne-
 men, van met hem die eer en glorie
 te deelen, en met gesel van 't gevaar
 te zijn, dat sy vry mogten henen
 gaan, eer de passagies beset wierden,
 en dat hy het selfde ook niet qualijk
 van haar nemen sou, dog die gene,
 dewelke van voornemen waaren te
blijven, die soudent tot een teeken
 van

van haar eed de rechter-hand op-
steeken.

Nauw'lijks dese woorden geuyt hebbende, hoorden men een groot geschreeuw van alle kanten, dewelke de hand op-steekende, protesteerden, dat van goeder harten in die gelegentheyd haar leven schenken wilde.

Na die verrigtinge prees die manhaftige Gouverneur haar alle met seer gedienslige termen, haar nogmaalen te verstaan gevende, dat nademaal sy alle soo een prijsfelijk voornemen genomen hadden, hy ook verhoopte dat niemand van haar sig voortaan verfstouten sou van de minste voorstellinge van Capitulatie te doen, en ingevalle iemant 't selvige durfde te beslaan hy haar aanstonts sou laeten op-hangen.

Den eersten dag passeerde in de Stad anders niet, als dat men de werken met palissaden en andere noodwendigheden voorzag, en eene naau-
keu-

keurige inventaris maakte van d'am-
munitie en mont-kost, 't woord was
Leopold en Weenen.

Den ix Julii des naammiddaags,
quam daar een allarm op, van dat den
vyand, alles in brand stak, tot de
Bergen van Weenen toe. Enige es-
cadrons van Ruyterye wierden ge-
commandeert om te sien wat van de
saak was, dog sy bevonden dat het
valsch was.

Den x begon men eene baterie op
het bolwerk van Kaerner op te wer-
pen, men bequam de selfde dag nog
tydinge dat den Colonel Themisi,
met Heusler een party Tartaren had-
den verslaagen, ook versting men
dat den Turk regt op Weenen aan-
quam, 't welke haar verseeckerde dat
hy het op die Stad gemunt had. Om
sig met meerder seekerheyt te de-
fenderen, liet men de huysen en tui-
nen die 't aldernaast aan de Stad paal-
pen om verre werpen. Het woord
was St. Nicolaes en Leitha.

Den

Den xi passeerde aldaer niet nieuws, als alleen wierd men gewaar, dedeerlijke effecten van eene Barbarische wijze van Oorlogen, want die ongelovige setteden alles te vuur en te swaard: dewijle men d'omgelegene Dorpen, Casteelen en Huyfen des gelijks sag branden. Des morgens quaamen nog 1000 Soldaten tot versterkinge. Men begon ook des avonds een houte brugge by 't Casteel Neuburg te maeken, en men kreeg over den Donau duysent bomben.

Den xii brande de vyand (het gene deerlijk was om te sien) af, de dorpen die dicht by de Stad waaren, als Schwecht, Palendorf, Laa, Justenstorf, en andere meer, de Tartaren naderden selfs tot Favorita toe.

Den xiii. des morgens sag men den vyand in meenigte over de bergen komentrekken, sy leyden alles dat daer ontrent was in de assche, en naaderden tot Molstorf toe, 't welke den.

den selfden 'gang ging. Ontrent 10 of 11 uyren sag men haer nog in grooter getal naaderen, 't welke tot een uyr duurde, wanneer stil hielden. Ondertuffchen en ftelde men niet langer uyt de voorfteden te verbranden, men wagtende langer met het felve uyt te voeren, als in 't voorgaende beleg gefchied was, om dat men fig qualijk inbeelden kon, dat den vyand die Hooft-ftad van Oostenrijk eerst fou foeken te belegeren.

Men deed op den felfen dag ook eenig Voet-volk na de brugge marcheeren, om onder het faveur van eenige ftukken gefchuts de felve te befchermen, de Cavallerye deed ook een uytval op den vyand, en fchermutfelde met de felve tot dat fy na hare Leeger-plaetfe retireerden, fy lieten twee brieven van op-eysfchinge vallen, de welke opgeraep zijnde, wierden aen den Gouverneur behandigt, die niet eens

op de selve antwoorden wilde. Siet hier de inhoud der selve:

Door de genade Godes, en de miraculen van de Propheet, die de Soon van de twee Werelden is, en door dewelke daer eer en glorie is. Ik die President van den Raad ben, en den Generael van den Magtigsten Keyser der Turken, die Koning is van alle Koningen der aarde, laat vveeten aan U E. Capiteyn Generael Starrenberg, die het hoofd van den Adel van Oostenrijk zijt, dat ik door ordre van mijn Heer en Meester, den ontfaggelijken en mysterieusen Keyser voor Weenen gekomen ben, om die plaetse met een groot en ontallijk Leeger verselt zijnde, onder sijne gehoorsaemheyt te brengen. Indien gy my de selve overgeeft, soo sult gy de vrygheyt hebben van daer uyt te trekken van den kleynsten tot den grootsten, met al u goet, en die geene dewelke liever sullen in de besittinge van haer goet blijven, sullen in 't selvige gehanthaeft worden, dog by aldien gy weygert u over te geven, soo sullen vvy u
met

met gevvelt daer toe dwingen , en sullens
dood keelen alles vvat daar in is. Ingevalle
d'Oostenrijkse volkeren vvisten 't goet ge-
voelen, en de genegentheyt devvelke onsen
Magtigen Keyser voor haar draagt, sy sou-
de hen geduyrig zegenen, en hare kinde-
ren van gelijken. Vrede zy over, die gene
devvelke gehoorsamen sullen.

Den xiv. breyde de vyand sijn
Leeger-plaetse uyt van den Eger,
Holtzi, tot Hundts, Thuim, Sum-
pendorf, Oberkling, Spirtenbigel
tot aen den Oever van den Donauw
toe. De selve nagt posteerde hy sig
nog van 't dorp der Crawaten af tot
Roothenhof toe, en sonder langer
tijd te verliefen begon hy sijne ap-
proches, 200 passien van de Contre-
scherp af, langs d'afgebrookene huy-
sen, soekende sig aldaer te begra-
ven, en opende den selven nagt sij-
ne trencheen, en wierp een batte-
rye op, tot de hoogte van 't dorp
der Crawaten, en begon wakker vuyr
te geven, op 't Bolwerk den Burg.
Den

Den xv. des nagts continueerde den vyand in 't voltoyen van sijne approches, foodaanig dat hy op 60 passen naa, by den angel van 't Contrescerp, voor 't Ravelijn van de Burg-poort genaadert was. Hy hadde ook alreede drie batteryen opgeworpen, door dewelke hy de bastions seer weynig beschadigde

Het Regiment Dupin, wierd door ordre van den Hartog van Lothringen gecommandeert van sig in de Stad te begeven, om 't garnisoen te versterken.

Op dien selven dag wierd sijn Excellentie den Graave van Starrenberg, op 't bastion de Bel zijnde, om 't selve te visiteeren, met een stuk van een key, die door des vyands Canon los-gemaekt was, aen het hoofd gequetst. Die quetsuyre verwekte een groot allarm, beyde onder de Soldaaten en Borgers, dog naademael door 't seggen van de Medecijns en Chirurgijs de selve niet doo-

doodelyk bevonden wierd, maer alleen een weynig rust vereyschte om soo veel te eerder genesen te zijn, soo wierde sy weder gestilt, en de Graef Capliers aenvaerde 't Gouvernement van de Stad voor die tijd, niets naalatende van alles dat de pligt van een goed en voorfigtig Commandant vereyscht.

Den xvi. avanceerde den vyand uyttermaten sijne approches, niet tegenstaende den continueelen tegenstand die men deed. Hy trok nieuwe linien onder den Hof van Reckowitz naa 't punt van 't bastion den Burg, en des daegs voegde hy die nieuwe lien en by d'andere, hoe seer men ook op hem het sy met canon of mousquetten schieten mogt.

Des nagts rigtede hy een nieuwe batterye op aen de linker zijde van den Rooden Toorn, hy schoot uyt de selve met 12 stukken canon soo furieus op 't bastion de Bel, dat hy aldaer groote schaade deed, maakende

kende veel Canon en Affuyten on-
bruykbaar , en eenige Conſtapels
om verre ſchietende.

Men deed ook op die ſelve nagt
nog een uytval op den vyand , ſy
floegen veele Janitzaaren dood, dog
naademael die haer huyl noyt leve-
ren, ſonder deſelve dier verkogt te
hebben, ſoo bleven daar ook veele
van d'onſe dood.

Den xvii deed den vyand niet by-
fonders , ſelfs avanceerde hy ſijne
approches niet, alleen wierp hy eene
batterye op, dog des nagts te voo-
ren had hy eenige ſijner volkeren
naar den Prader doen trecken, duſ-
daanig dat hy door dat middel de be-
legerde benam de communicatie met
haare Ruyterye , hy verbrande die
voorſtad.

Den xviii rigtede den vyand niets
van beduyden uyt, als alleen dat dap-
per vier gaf, en veel Granaaden wierp
naa ſijne gewoonte, ook verſterkte
hy ſig in Leopold-Stad , en des nagts

avan-

avanceerde hy sijne trenchen na de twee bestreden bastions.

Op den selven dag wierd David Francois Baron van Goetz, die maar eenige weecken geleeden Capitein gemaakt was onder het Regiment van Grana, van den Hertog van Lothringen gecommandeert van sig met 200 mannen binnen 't Casteel Presburg te begeven om 't garnisoen te versterken. Men commandeerde ook 200. Ruyters om haer te seconderen, ingevallen sy aengetroffen mogten worden. Die jongen Heer quam op sijn marsch een troupe Ruyters van den Grave Teckely te ontmoet, dewelke hem aendeden, en nae een vigoureuse tegenstant, in dewelke den Baron dood bleef, bleven daer maer 60 in 't leeven van die 200 soldaten die door de meenigte overvallen waeren. De Ruyterij quet sig seer qualijk, dewijl haar profijt siende in 't loopen, lieten de hoef-yzers haarer paerden sien, stree-

I ken

ken aldus door , laetende 't armee
voet-volk in de pan hacken.

Den xix. begon hy sijne approches
nae de twee voornoemde bastions
te voltoijen met dubbelde linien van
communicatie, door dewelke die van
't garnisoen genootsaekt waeren een
uit-val op de Turken te doen om hare
werken om verre te werpen. Twee
genereuse Officieren stelden sig aen
't hoofd van twee verscheide batail-
lons om den vyand van beyde kanten
te bestormen, 'twelke met groote
couragie en deftig beleyd uit-gevoert
wierd, noyt sag men dapperder sol-
daten die haare saeken beter , uit-
voerden , sy sloegen een gruwelijk
getal vyanden , en men bragt een ge-
vangen in de Stad om hem te doen
spreken. Hy bragt mede dat daer
in 't leeger 100000. voet-knechten wae-
ren , onder de welke 10000. Janit-
saeren waren , dat 't overige van haare
troupen in Ruyterije besting , dat ook de
grooten Vizier met 20000. Janitsers en
twee

twee Bassas, Raab had laten blocqueren, niet twijffelende of soude die plaets met Weenen en ander meer innemen, dat sy voor 't overige overvloet van fourragie, mondkost, en oorlogs ammunitie hadden.

xx. begon den vyand 's morgens seer vroeg dapper met Canon te spelen, 't welke hy dien geheelen dag lang continueerde. Hy bragt ook 't Canon op de Bateriaen dewelke in Leopold - stad had laten opwerpen, van waer hy de stad ook furieus beschoot. De belegerde voerden ook twee stucken Canon op 't bastion de Piber dus genaemt. Sy wierpen ook verscheide dwarsche werken op, linien, en onderaertsche minen, aen dewelke dag en nacht gearbeyt hadden. Hy beschanste ook den toegang naa de Brugge, dewelke ten deele genomen of verbrandt was. Den vyand wierp nog eene batterije op, van dewelke hy 't bastion de Bel beschoot, dewelke ter oorfaake van haere dispositie niet soo wel bescha-

digst kon worden als dat van den Burg.

xxi. bespeurde sijn Excellentie den Grave van Starrenberg, dat den vyand met grooter geschut begon te schieten als wel gewoon was, hy had 't selvige geplant op een seekere plaets, op dewelke men hem twee daagen te vooren belet had eene batterije op te regten. Hy begon ook van den vroegen morgenstont af, Bomben te werpen, onder 't speelen van 'tj Canon. Des middaegs hielt hy nogtans op, 't welke die van binnen deed gelooven dat daer eenig merkelyk belet in de weg gekomen was.

Des nagts quam een spioen van sijn Hoogheyt den Hartog van Lotthringen, in de Stad, sijn aenkomst verheugde veele van de belegerde, nademael haer veele goede tydingen mede bragt, en onder andere verseeckerde hy haer van de komste van het secours. Het garnisoen ontving dien dag

dag ook een halve maend gagie, en alle gaeder stelde sy sig in postuyr van wel te doen, als verquikt zijnde door die aengenaeme tydinge; de borge-rije wierd in compagnien verdeelt, dese wierden gedestineert om op den brand te passen, die mogt komen t'ontsteeken, en geene, om te werken.

Den vyand op den xxii. niets van beduyden uitgeregt hebbende, begon den xxiii. des morgens vroeg wederom naa gewoonte te canonneren en Bomben te werpen: dog hy hielt aenstonds op, en hielt sig den geheelen dag stil, 't welk by de belegerde eenige agterdogt en bekommernisse verwekte: eyndelijk, wierd men de reede van die stilte des avonds ontrent seven uyren gewaar, nademaal den vyand twee minen te gelijk deede springen, voor den Angel van de bastions de Bel en Burg. Hy bestormde de selvige driemael naa den anderen, dog hy wierd met meerder dap-

perheyt afgeflagen, als hy deselve begonnen had, soo dat hy niet eenen voet won, en veele van de sijne sneuvelden, gelijk als uyt 't groot getal van d'agtergelatene dooden quam te blijken. Geduyrende des nagts, hielt hy sijne gewoone contenancie, en volharde in sijne approches breeder te maken, aen de kant van de bestreedene bolwerken, om daar door deselve te besluyten, en t'omcingelen.

Den xxiv. Canonneerde hy nae gewoonte en wierp met Granaten en Steenen. Men verwekte ontrent de middag een allarm, by sijn Excellentie, dewyle dat eenige hem quamen waarschouwen dat den vyand nae de brugge, dicht by den Rooden Toorn mineerde: Weshalven, hy den Colonel Ramlingen en den Baron Wels uit-sond om sig van de waerheyt t'informeeren, doch sijn Excellentie die nog niet veel uit geweest was zedert sijne quetsuyre ging terstond uit sonder 't rapport van die twee Overste

ste af te wachten; Hy bevond dan dat het een loos allarm was, veroorzaekt door de schrik van eenige burgers dewelke den vyand onder haere kelders meende te hooren mineren. Ondertusschen wierd men gewaer dat hy onder 't contrescerp van beyde kanten der twee bastions met mineren besig was, en sijn Excellentie liet contra-mineren.

Den xxv. ontrent iv. uyren des naamiddaegs deed hy eene mine opvliegen onder 't ContrescERP van 't Ravelyn 't welke voor de Burgpoorte leyt, en aanstonds daar na deed hy een storm met sijn gewoone fierheyt en een yffelijk geschreeuw, des niet te min wierd hy driemaal na den anderen met groot verlies afgewesen, en sy genoegden sig niet alleen van hem af te slaan, maar deden daar en boven nog een uyt-val, en avanceerden tot in sijn eerste linie toe. Dit groot voordeel 't welk de Christenen deden: wierd ook niet

sonder bloet-stortinge verkregen. Den Capitein Sehemnitz van 't Regiment van Starrenberg wierd gedood, Mr. Ribler eerste Ingenieur gequets, Mr. Waller Lt. Colonel van Wirtenburg desgelijcken, Mr. de Grave Serini, Generael Majoor deed sijne dapperheyt in 't bysonder uyt munten, Mr. den Generael Starrenberg liep groot gevaar nademaal hy, de werken visiterende nae sijne ordinaire gewoonte andermaal aen de hand gequets wierd.

Den xxvi. des morgens vroeg de vyand sijne gewoone aubade met sijn geschut aan die van de Stad gegeven hebbende, begon wederom eene nieuwe Baterije in den Hof van den Rooden Toorn op te werpen, dog hy wierd genootsaekt 't selvige te staeken, nademaal 't geschut van de Bel, en Burg hem 't selvige belettede.

Ontrent v. uyren des avonds lieten de belegerde een mine buyten 't contré-

trescerp springen, dewelke soo veel niet uytregtede als men verhoopt hadde.

Een weynig daar naa schoot den vyand een pijl aen dewelke vast gemaakt waeren de brieven dewelke den Grooten Vizier eenige daagen tevooren gesonden had aen sijn Keyserlijke Majesteit en den Hartog van Lotthringen, daar waeren eenige linien in 't Latijn by gevoegt, behelsende, dat de belegerde niet behoeften in 't cijffer te schrijven, dewijle dat alle man wel bekend was den elendigen staet van de Stad Weenen, dat sy regtvaerdig gekastijd wierden, als dewelke den Turksen Keyser getergt hadden, vorders melde sy anders niets als de voorige. Den Gouverneur liet niet naa van haar aanstonds met eenige schooten Canon te beantwoorden.

Den xxviii Canonneerde den vyand soo sterk niet als voorheen om dat hy sig tot eene attaque vervaerdig-

de, dewelke hy ten vier uyren des namiddags in't werk ſtelde op de ſelve plaets daer hy den 23 de mine had laten ſpringen. Niet-te-min wierd hy nog malen met groot verlies van de ſijne afgeſlagen. Den Major Ballenfelds wierd op de plaets gedood, en den Major Montecelli des nagts gequets.

Den xxviii. deed den vyand niets ſonderlings, als het baſtion de Bel te beſchieten van de batterye dewelke twee dagen van te vooren had beginnen op te werpen, vorders bragt hy ſijne approches in een beter poſtuur.

Den xxix. ontrent vier of vijfuyren, deed hy een mine ſpringen by den Angel van't Contreſcorp, voor 't Ravelijn van de Burg-poorte, die mine veroorſaakte veel quaets voor de belegerde, nademael haare drie dubbelde rien paliffaden had doen opvliegen, des niet-te-min ſtelde de belegerde des nagts wederom andere in de plaets, en bragten de ſelve weder.

derom in een volkomen staet van defensie.

Den xxx. des namiddags deed den vyand eene mine in den Angel van 't Contrescorp voor 't bastion den Burg springen: waer door dry soldaten in de lucht sprongen. Aenmerkenswaardig was, dat de vyanden een Bombe geworpen hadden op 't bastion den Burg, welke eenige andere Bomben aldaer leggende aenstaken, eene dan van die aengestookene Bomben quam te vallen in d'approches der vyanden, en doode of quetste een groot getal der selve.

Den xxxi. schoot den vyand seer furieus, en die van binnen lieten niet nae haer t'antwoorden, en des nagts deed sijn Excellentie het Canon 't welke in de Bel was, afnemen, en liet het selve in de gordyne nae de linker sijde van 't bastion planten alwaer 't soo seer niet kost beschadigt worden door des vyands Canon.

Den i. van Augustus sogt hy de

palissaden van 't Contrescerp om ver-
re te werpen, dog hy wierd wel
haest, van die van binnen te rugge
gejaegt.

Den selven dag begon hy aerde te
goyen over de palissaden digt by 't
Ravelijn van de Burg-poorte, soek-
kende geduyrig sijne linien en appro-
ches te naderen, dog de grond wierd
hem altijd door die van binnen bedi-
spueteert, noyt kost hy iets winnen
als door sijne minen.

Den 11. Augusti tusschen seven en
acht uyren des avonds deeden de be-
legerde eene mine by 't bastion de
Burg springen, dewelke seer voor-
deelig voor die van binnen opereer-
de.

Den 11. schoot den vyand soo
sterk niet meer des morgens, en veel
min nog over dag, en men bespeur-
de dat d'Oorlogs Ammunition haar
begonnen t'ontbreeken, en in 't by-
sonder de Canon-kogels, dewijle
sy die gebruykten dewelke men haer

toe-schoot, gelijk als ook de knoppen van deegens, steenen, en yzerwerk.

Des nagts ontrent tien uyren viel hy seer furieus aen, by d'opgaende Angel van het Contrescorp, alwaer hy sig beschanste. 't Gevegt was seer scherp, nademael hy tot viermalen afgeslagen wierd: eyndelijk, wierden de belegerde genoodsaekt 't selve te verlaten. Hy verloor aldaer veel volks. En van die van binnen wierden Lieutenant Colonel Kodelincki, de Capitein Lornæ, en een Vaendrager gedoot, den Capitein Kodelinckigequets. Men wierd nog gewaerd dat den vyand sijne leeger-plaets veranderde, en een gedeelte verbrande, buyten twijffel ter oorsaeke van de besmettinge der sieken. Men sag veele der selve marscheren nae die plaets, waer van daen sy gekomen waren.

Den iv. begonnen de belegerde van des morgens af, te ruineren de
logie

logie der vyanden die in het Contre-
scerp waren, en beletteden haer die
geheelen dag te naderen, en des a-
vonds deden sy twee minen met goet
succes voor het bastion de Bel sprin-
gen.

Op den selven dag quam een Po-
lak in de Stad, die seer goede tijdin-
ge mede bragt, onder andere dat het
leeger van sijn Koning, 't welke haer
te hulpe quam, in aller yl marcheer-
de, en alreede tot by Laxenburg ge-
nadert was, dat daer een gevegt was
voorgevallen tusschen de voorloo-
pers, van haer leeger, en dat wel
2000 Turken die gekomen waren
om haer te recognoseeren, op de
plaets dood gebleeven waren.

Dat ook boven het Bos van Wee-
nen een hoop van Christen Ruyterye
was, dewelke op den selven dag
duysent fourragie Karren genomen
hadden, en alles op de vlugt gedre-
ven. Hy seyde ook dat hy uyt de ge-
vangene Turken verstaen had, dat
den

den vyand niet van sins was, langer als tien dagen voor Weenen te blijven, dat hy alreede twee Bassas verlooren had, en dat den grooten Vizier sig alle daagen in eene yzere loggie liet dragen om te beligtigen d'approches en de werken van de sijne.

Des nagts posteerde sig den vyand wederom op nieuws in 't Contrescerp van het Ravelijn van de Burg-poorte. Hy deed ook tusschen een en twee uyren des nagts een aenval op den Angel van 't Contrescerp van 't selvige bastion, en nae dat gerepoufseert was, vernoegde sig van te logeren by de palissaden.

Den v. Augusti schoot den vyand soo dikwils niet met sijn Canon als des daegs van te vooren, men wierd ook dien selven dag gewaer dat hy eenig Canon buyten sijne leegerplaetse sleepte, 't welke gelegentheyte gaf van te gelooven dat het was om sig te stellen in postuyr tegen het leeger der Christenen, 't welke by

Laxenburg zijn post gevat had 't welke door een gevangen Turk bevestigd wierd, die alle d'omstandigheden mede verhaelde, dewelke den Polak gemelt had.

Ontrent vijf uyren des avonds lieten de belegerde eene mine springen, dog vrugteloos. Des nagts ondernam den vyand niets, als dat hy ging in de mine logeren dewelke de belegerde onnut en vrugteloos hadden laten springen, en dat hy nog door andere plaetsen had soeken in de grachten te komen, door het sapperen en mineren, en onder het faveur van de bedekte wegen.

Den vi. ontrent tien uyren des avonds poogde hy inde gragten te komen, en te passeren tot het Contrescerp, voor het Ravelijn van de Burg-poorte, en nae dat een allarm verwekt had, willende in de selve fant, en wolle sakken goyen, liet hy op de selve tijd tweeminen springen onder het Contrescerp voor't

bastion de Bel; d'allarm was doeter
 tijd seer groot, en daer was eenige
 wan-ordre en verwartheyt agter de
 geene die vochten, het welke d'oor-
 saeke was dat daer verscheyde ge-
 quets wierden. Den Lt. Colonel
 Lesthlie en andere meer stierven aen
 haere quetsuyren. Des niet-te-min
 naa groot verlies van de sijne, en
 niet hebbende in de grachten kon-
 nen komen, genoegde sig, van sig
 te versterken op twee plaetsen van 't
 Contrescorp.

Den vii. ontrent vijf uyren des a-
 vonds deed hy eene andere mine
 springen, om de passagie tot het
 Contrescorp meer t'openen, en sijn
 weg nae de gracht breeder te maaken,
 dog die mine had soo een goet succes
 niet als de voorgaende.

Den viii. nademidder-nagt begon
 den vyand wederom eene mine te la-
 ten springen dog sy en deed geen
 effect.

Den ix. ontrent acht uyren liet
 hy

hy wederom een mine springen, in 't Contrescorp voor het bastion den Burg, de welke eene openinge in de gragten maakte, en alhoewel deselve seer voordeelich voor hem was geweest, aengesien veele van de belegerde door de selve in de lugt gesprongen waren, egter durfde hy geen aanval doen, hoe seer hy ook de minen maakte van de selve te willen onderstaen. De belegerde om te toonen dat meer couragie als hy hadde, deden een kleynen uytval en verwoesteden veele van sijne werken.

Den x. ontrent drie uyren des namiddags deed hy eene mine springen, aen de linker zijde van 't geattaqueerde ravelijn, en hoewel sig in postuyr gestelt had van te naderen, soo retireerde sig egter na dat al te grooten tegenstand gevonden had. Hier na gebeurde 't dat een Kanonskogel geschooten wierd, en quam te penetreren in den mond van een slan-

flange, dewelke op dat Bastion geplant was, en stak 't selvige aen. Den Constapel die agter op 't affeuysat, viel ter aerde neder in swijm sonder beschadigt te zijn.

Ten 6. uyren des avonds deeden de belegerde een uytval op den vyand om sijne werken te ruineren: dog dit en passeerde niet sonder verlies der vyanden. Niet-te-min logeerde den vyand den selven nagt nog op de selve plaets, en naderde door sijne werken tot by het rave-lijn.

Den xi. ontrent den middag liet hy eene mine in het Contrescorp springen, en ontrent 6. uyren des avonds nog een andere sonder iets daer-en-boven t'ondernemen.

Des nags bleef hy in de wapenen langer als gewoon was, de belegerde deeden een kleyne uytval, geccommandeert zijnde van den Hartog van Wurtsenborg. Sy deeden wondere dingen, verjoegen den
vyand

vyand tot aen de trenchen, in dewelke hy sig had uytgebreyd.]

Den xii. ontrent een uyr des namiddaegs deed den vyand wederom een aenval, en wierd vigourens afgeslagen, 80 van de belegerde bleven dood of gequetst, dog veel meer van de vyanden.

Den xiii. des nagts viel daer een groote regen, en 't blixemde en donderde seer, 't welk den vyand in sijne werken belette.

Den xiv. wierd daer een oud stuk geschuts in stukken geschoten, en ontrent 5. uyren, deed hy eene mine opyliegen, dewelke hem meer schade als d'onse toebragt, des nagts maekte hy sijn post breeder.

Den xv. deed hy wederom eene mine springen in 't contrescarp voor Bastion de Bel. Middelerwile den Graef van Starrenberg, vreesende voor het Bastion de Bel, het welke het allermeeft bestormt wierd, liet liet selve couperen en afsnijden tusschen

GRAND VIZIR
MUSTAPHA.

tuffchen dat, en het Bastion de Melker, ook liet hy de gordijnen kruyswijfe maeken tuffchen dat voornoeinde, en den Burg, om dat hy de gragten van het Bastion den Burg beter defenderen mogt. Ook fneed hy het ravelijn af, en voorfag fijn gefchut, op dat 't den vyand meer fchade toebrengen mogt.

Den xvi. gelijk als de vyand met fijne werken merkelyk naderde, deden de Christenen een uyt-val met 200. mannen; defe gelukte haer foo wel, dat alle de werken, dewelke fy in de gragt gemaekt hadden, voor het Bastion de Bel ruineerden.

Ontrent x. uyren des nagts deed hy fijn best om te naaderen, om de gragt, dewelke voor de Bel leyd te winnen: Hy besprong haer ook fchielyk, en floeg wel een half uyr lang, dog hy wierd gedwongen van te rugge te keeren, na dat een hoop van fijne foldaten in de gragten gefneuvelt waren.

Den

Den selven dag wierden twee soldaten die overloopen wilden , gevangen , met nog een jongen van 15 jaren , die haer spioen was , dese wierden met de dood gestraft na verdiensten.

Den xvii. omtrent des morgens ten negen uyren deden de belegerde een uytval op den vyand , dog de selve al te wel op haer hoede zijnde , en ook al te sterk in getal , soo retireerden sy net op sijn pas. Sy waren ten hoogsten verblijd over de weerkomste van die dapperen soldaet , die met groot gevaer van sijn leven door 't vyandelijke leger gepasseert was , om te gaen vernemen na het gewenste secours , dese brogt dan mede dat den Teckeli by Presburg van de Keyserlijke volkeren geslagen was , en dat den Koning van Poolen met groote naerstigheyt advanceerde met sijn leger , en dat hy voor Weenen komen sou , op den dag van d'onthalsinge van St. Jan ,
zijn-

CHARLES V.
duc de Lorraine.

zijnde het Feest van zijn Patroon.

Ontrent agt uyren des avonds, liet den vyand eene kleyne Mijne springen, en quam daer op seer fel de Stad attaqueren, dog hy vond mannen, met dewelke hy te doen had, en wierd dapperlijk afgeslagen.

Den xviii. ontrent 8. uyren des morgens, deden die van binnen een uytval op't punt van het geattaqueerde Ravelijn, 't gevegt was seer heet. Den Capiteyn Dupin wierd gedood, en volgens de relatie van een Soldaet van Trautmandorf, wierden daar ook 30 Soldaten als Ruyters ter ne'ergemaakt, niet te min soo brogt men een gevangen Turk binnen de Stad.

Tusschen 5. à 6. uyren soo quam de vyand wederom bestormen het punt van het geattaqueerde Ravelijn, en na dat eene openinge gemaakt had, beklom het selvige, en plantede daar boven 10 Vaendels; de belegerde, vogten met 't overige harer Soldaten
als

als Leeuwen, repouſeerden haervigourens, en deden deſelve eyndelijk die poſt verlaten, na dat veele van hare braeffte Jnitiſaaren geſneuvelt waren.

Des nagts beletteden ſy den vyand te naderen, en deden ook een Mijne op-vliegen, waer door haar heel en d' al verjoegen.

Sijn Excell. ſchreef die nagt een Brief aen den Hertog van Lotthringen, dewelke hem door een braef Soldaet gelukkig behandelt wierd; dewijle den inhoud des ſelfs behelſt die ſaeken dewelke alreede in dit reſlaes verhandelt hebbe, en dat deſelve ook alhier te lande gedivulgeert is, ſoo ſal geen tijd verlieſen met het continue deſſelfs te verhalen.

Den xix. lieten de belegerde een Mijne ſpringen voor het punt van het Ravelijn, waer uyt ſy den vyand aenſtonts verdreven, en veel van haer volk doodden.

Op den ſelven dag ſchooten de
vyan-

JEAN III,
Roy de Pologne.

vyanden tot vier verscheyde reysen den brand in het Buspoeder van de belegerde. Des nagts deden sy een uytval en bragten binnen 50 Hoornbeesten.

Den xx. deed den vyand op nieuw een aanval, op 't punt van het Ravelijn, posteerde sig aldaer, en beschanste van 's gelijken. Den Colonel Gueschenek wierd gequetst, en den Kapiteyn Hiller gedood.

Het relaes van die voornoemde Soldaet maekt gewag van d' elende dewelke doe in de Stad was, van de groote sterfte ter oorfsake van de roodeloop, en van den hongers-noot, seggende, dat de Katten begonnen tot spyse te dienen, en dat d' arme luyden op de straaten siek lagen, en na haer laetsten adem hijgden, en dat de lugt besmet was door den stank der doode lichamen.

Den xxi. passeerde niets confide-rabels, alleen lieten de vyanden twee Mijnen springen, en een Overloper

K

uyt

uyt het Turksche Leger, bragt mede, dat den vyand den 27. yets van gevolg ondernemen sou.

Den 22. tusschen tien en elf uyren lieten die van binnen een Mijne springen, onder het geattaqueerde Ravelijn, en wel met goet succes, dog de Turken namen het selve aenstonds weder in, posteerden sig aldaer, en bedekten sig met sakken. Ontrent den avond ruineerde het Canon (het welke op het Ravelijn geplant lag) sijne werken.

Den xxiii. ontrent negen uyren, quam die eerlijke Spioen wederom, mede-brenghende de tijdinge, dat het secours ten alderlangsten op 't laetste van de maend arriveren sou.

Den xxiv. des nademiddags vonden de belegerde eene Mijne van de Vyanden, en wierden hand-gemeen met de Mineurs. Ontrent negen uyren sogt den vyand in de Gragt van de Bel te komen, alwaer een furieusen slag geleverd werd
van

van beyde kanten , dog de belegerden kregen d'overhand , en dwongen den vyant te retireren met groot verlies van de zijne, eyndelijk na veele stormen, won hy dieselve dag het Ravelijn van de Burg-poorte.

Den xxv. ontrent vier uyren des avonds, deden de belegerde een uytval voor het Bastion de Bel, en ruïneerden heel ende al hare werken. Hy verloor aldaer veel volks. Sy souden het Geschut hebben kunnen vernagelen, ingevalle nog wat genadert hadden, nademael daer toe sterk genoeg in getal waren.

Het gevegt duurde een uyr na-gaende. Ondertusschen liet de vyand eene Mijne springen in het Contrescherp by de plaets daer den uytval gedaen wierd, alwaer eenige van de belegerde, dewelke die post nog defendeerden, gedood wierden, of verstikten. Den Grave Serini, en den Hartog van Wurtemberg liepen groot gevaar, de laetste wierd met

een pijl gequetst , drie Kapiteynen van het garnisoen bleven dood.

Den xxvi. deed den vyand tusschen 8 en 9 uyren eene Myne springen , onder het geattaqueerde Ravelijn , en daer na deed hy een aenval. Die selve dag avanceerde hy sijne werken op verscheyde plaetsen.

Des namiddags wierd den Colonel van d'Artillerye Guemagne gedood. Ontrent 8 a 9 uyren des avonds deed den vyand wederom eene Myne springen aen het Ravelijn , en viel met groote furie wederom aen. De belegerde repousseerde haer dapperlijk , en deeden veele der selve ter aerde sneuvelen.

Den xxvii. sondt sijn Excell. een Brief na sijn Hoogheyt den Hartog van Lottringen , dewelke dit volgende behelsde.

Mijn Heer ,

Ik werpe my voor de voeten van Ue. Hoogheys , om deselve ootmoedig te bedanken

ken over de goetheyt dewelke in sijnen
laetsten Brief aen my heeft gelieven te be-
tuygen. U. E. Hoogheyt weet, dat ik heel
ende al de sijne ben, en dat ik niets met
grooter pasi begeere, als my selven sijne
vriendschap waerdig te maken door mijne
onderdanige diensten. Zedert mijnen laet-
sten heeft den vyand 6 a 7 Mynen laten
springen in het Ravelyn, het welke wy
aenstonts gerepareert hebben, na dat hem
te rugge hadden doen deynsen; en wy hou-
den het nog staende met onse afsnydinge,
nademael de vyand nog maer een logement
(aen het punt gelegen zijnde) gewonnen
heeft. Wy soeken malkanderen en onder en
boven d'aerde. Onse Myncuren hebben
drie van hare Mynen ontdekt, en't kruid
daer uyt gebaelt, ook hebben sy twee O-
vens met goet succes laten springen, sy
souden meer hebben kunnen verrigten in-
dien sy handiger en stouter waren, als
vvel zijn, dog nademael het maer een op-
geraept volk is, soo soude haer de Duyvel
niet vveer in de Mynen doen keeren, vvan-
neer sy den vyand hebben hooren arbeiden.

In het Contrescherp heeft den vyand ook tot drie-malen sijne Mynen doen op-vliegen, om eene af-snydinge met Palissaden beset, in te nemen, dog niet tegenstaende, defenderen vvy deselve nog, om de onderaerdsche vvegen, die in onse Gragt zijn, te bedekken, en alhoevvel eenige Palissaden om verre gevvorpen vwaren door het opsprigen der Mynen, soo hebben egnar d' onse die post gemainteneert met den Degen in de vuyst, tot dat deselve vveder in haer plaets herstelt vwaren, en maintineren het selve als nog. Sy hebben nog tvree toegangen in de Gragt gemaekt, vvaer van het eene na het Bastion de Bel strekt, en het ander na het Hof, d' onse hebben haer uyt deselve op den helderen dag doen verhuysen, onder het faveur van het Geschut. Andere van d' onse uytgecommandeert zijnde, hebben hare vverken gestopt, de Galeryen en Schans-korven verbrand: dusdanig, dat sy deselve vvederom beginnen te maken.

Dog evenvvel, Myn Heer, het is tijd, dat U E. ons te hulpe come, dervvyle vvy veel

veel volks verliezen, en veele Officieren, en dat meer door de loop als door het swaert, nademael daer meer als 60 personen dag by dag vandie siekte komen te overlijden. Wy hebben geene Granaaten meer, dewelke de onse voor het beste tegenweer verstrecken: onse Canons zijn ten deele geruincert, en ten deele (na dat maer 50 maalen uyt deselve geschoten was) geborsten, van vregen d'ondcugende stoffe, uyt dewelke deselve gegeoten zijn; en de vyanden, siende dat sy niet vreytig volks in de Gragten niet logeren konnen, maken groote en vryde logementen in het Contrescharp, om veel volks in deselve te houden, en een extraordinair gerveld te doen, en alle kragten in te spannen. Voor het overige is het secker, dat de vyanden veel Janitsaren verlooren hebben, en nog daagelijks verliezen, ook dat veel gequetsten en sieken onder haer zijn, nademael deselfde onder haer ook regeert. Sy logeeren in verscheyde leger-plaetsen, vvaer d' eene seer verr van d' andere af gelegen is, en sullen seckerlijk geslagen worden,

ingevallē d'aenkomstē van U. E. Hoogheyt durven afvragten, het vvelke egter niet vertrouwe. Sy zijn tegenvvoordig niet meer als 60000 mannen sterk, en sy kunnen op dese plaetse geslagen zijn, eer die van d'anderr tot secours kunnen komen. Wy vervvragten dan de aenkomstē van U. E. Hoogheyt, met een groot ongedult, onder dervvelke ik mede ben, niet soos seer, om van het beleg bevrijd te zijn, als vvel om d'eer te hebben van U. E. Hoogheyt te kunnen verseecken van mijne gehoorsaemheyt, en diepe eerbiedigheyt, dervvelke U. E. als sijnen onderdanigen en gehoorsamen dienaar ben toe dragende.

STARENBERG.

P. S.

Op dit moment komen mijne Mineurs my vvaerschouven dat sy den vyand onder haer, dat is onder het Hof, hoorden arbeiden, sy moesten de gracht al gepasseert zijn, en daer moet derhalven geen tijd meer verlooren gaen.

Sie.

Sie daer den inhoud van die gewichtigen brief, nu is het noodig dat wy de particulariteyten van die dag ophalen. Ontrent 7 uyren deden de belegerde een uytval op den vyand, en ruineerden schier alle sijne werken. Daer bleef veel volks dood aen beyde kanten, den Baron Spindler wierd doodelijk gequetst, en quam des daegs daer aen t'overlijden.

By vijf uyren des avonds liet den vyand twee minen springen, d'eene aen de linksche kant van het bestormde Ravelijn, en d'andere in het Contrescarp; soo ras als d'eerste mine gespeelt hadde, quam den vyand stormen, dog hy wierd dapper te rugge geslagen, de belegerde verloren veele van de hare. Dit was den dag van hare devotie, en men hoorde haer geschreeuw, *Lailak illelah Nebemec Iresul allah rank bir, pegamber-hach*. Dat is te seggen: *Daer is maer een God en Mahomet sijn*.

Propheet, een eevrig Schepper, en gelij-
ke Propheten.

Fila galib illelah, die Arabische
woorden, zijn in de plaetse der beel-
den, nademael sy een afschrik van
de selve hebben. Sy beteekenen,
Daer is niemand soo sterk als God.
Wanneer den Priester, of Dervis
haer drymalen ter gebede roept,
soo schreeuwen sy luyt-keels, *Allah*
hechber, een waeragtig God, en gaen-
de naa hare Mosquées, naa dat de
handen, voeten, en de deelen van
het lichaem, dewelke het allermee-
ste sondigen, gewassen hebben, rie-
pen sy, *Elhem lillahi*, dat is eere sy
mijn God bewesen.

Dit sijn haare gewoone gebeden.
De belegerde vreesende dat sy naa
haare devotie een desperaten aen-
val doen mogten, waecten die ge-
heelen dag, en waren wel op haer
hoede.

Den xxviii. des namiddags tus-
schen 4 en 5 uyren, liet den vyand
een

een mine springen aen de regter zijde van het geattaqueerde Ravelijn, en viel daer op aen met groote furie, dog sy wierden door het canon met schroot geladen, en de dappere Soldaaten, met groot verlies van de haare te rugge gedreven. Des niet tegenstaende avanceerde hy sijne werken in de gragten. De belegerde wierpen die nacht vuurballen in de lugt, tot een teeken dat secours van nooden hadden.

Den xxix. tusschen 9 à 10 uyren liet den vyand eene mine springen, onder de laetste afsnijdinge van het Ravelijn, sonder iets verder t'ondernemen. Ontrent de middag nog eene in het Contrescarp voor de regter zijde van het bastion de Burg. Die dag naademael regenagtig was ondernam den vyand niets anders.

Den xxx. incommodeerde den vyand de belegerde seer door sijne bomben en vuyrige kogels, het welke den geheelen dag duurde. Hy

besprong haer tot drie verscheydene reysen, dog wierd t'elkens afgeslagen.

Den xxxi. Augusti canonneerde de vyand heviger als naagewoonte; ontrent de middagh liet hy twee minen springen, waar van d'eene aan de rechter-zyde van het ravelijn op-vloog, en d'andere in het contr'esceerp voor het bastion de Burg, dewelke geen andere vrugt uytwerkten, als dat alleen den weg naa de gragt prapareerden en bequaam maakten. Des naa-middags, sag men van St. Stevens Toorn, dat hy sig van de Stad afwende, en sijn geschut buyten d'approches liet voeren. Men wierp ook drie vier ballen in de Lugt, tot een teeken dat de boode in de Stad gelukkig gearriveert was, dewelke onder andere medebragt, dat den Keyser en Koning van Poolen den 1. van September tot Crembs wesen souden. Op die selve dag wierd Kresfelden Colonel van d'artillerye gedood.

Den

Den 1. September voor de middag deden de belegerde een uyt-val, op de gragt van het bastion den Burg, dewelke niet gunstig voor haar uyt-viel, naademaal 70 soo doode als gequetste naelieten. Den selven dag ontrent den avond passeerde den vyand dwars door de gragt, en de contramine van het bastion den Burg, opende eene mine in het bastion den Burg, en logeerde de heele gragt langs, van het bastion de Bel, en dewijle sag dat die plaatse niet behouden kost, als te seer onder het canon gelegen zijnde, soo nam hy de moeyte van sig van daar te retireren. Men wierp dien dag veele vierpijlen op, tot een teeken, dat men ten hoogsten om secours benoodigt was, selfs waagde men een nieuwe boode ten dien eynde.

Den 2. liet den vyand eene mine springen, dewelke naademaal te seer beladen was deed geen effect, dog evenwel opende hy sig door deselve
een

een weg naa een grooter. Des naamiddags wierd den Lieutenant Generaal Gueschwind zijn post visiterende, schielijk gequets met een steen. De belegerde, om des vyands mineurs, die in de gragt, onder het bastion de Bel werkten, te beletten, deden een kleyne uyt-val met verlies van haer zijde. Men wierp die dag 20 vyer-ballen op, om het secours te presseren.

Den III. wierden die van de Stad genootsaekt een kans tegen den vyand in de linien by het Bastion den Burg te waagen, en des middags quamen de mineurs malkanderen te gemoet, en wierden hand-gemeen, alwaer die van de Stad d'ohand behielden. Men bragt ook eenige gevangene in de Stad, en des naamiddags hoorde men van verre met grof geschut schieten, het welke een teeken was dat het secours naaderde, den Majoor Muller, van het Regiment van Mansfeld wierd
doo-

doodelyk gequest , en stierf van de selve. Ontrent tien uyren des avonds verbrande die van de Stad haare bedekte wegen , dewelke by het geat-
taqueerde ravelijn laagen , in dewelke den vyand sig aanstonds posteerde , en bedekte.

Den iv. ontrent vier uyren des naa-middags liet hy eene groote mine springen by het Bastion den Burg , en wierp door de selve de punt van de regter-zijde des selfs onder de voet , daar naa deed hy een aanval dewelke wel anderhalf uyr duurde , hy plantede voor aan twee standaaren , dog eyndelyk wierd hy met groot verlies afgewesen. Die attaque geschiedde juyst op die tijd , dat men de wagt ging af-lossen , dusdanig dat die , doer ter tijd verdubbeld was. De belegerde werkten sterk aan haare af-snijdingen , dewelke sy vermeerderden , en merkelyk versterkten. Des nagts wierpen sy wederom een menigte van vierpijlen in de lugt , om het se-
cours

cours in aller yl te doen naaderen.

Den v. deed den vyand sijn best, van in het Bastion den Burg, onder het faveur van eene mine te logeeren; dog hy wierd gestaadig af-geslagen, niet-te-min avanceerde hy sijne werken seer in het verlaaten ravelijn, en in bedekte wegen regt tegen over de Bel.

Den vi. ontrent een uyr des naamiddags liet hy wederom eene mine springen onder het Bastion de Bel, en wierp de twee zyden om verre, daar op quam hy een storm te waagen dog siende dat d'openinge niet wijd genoeg was retireerde hy wel haast. Sommige verhaalen dat daar 30 mineurs der belegerde door die mine in de lugt vloogen, dog het selve schijnt my niet waarschiynelijk, naademaal die Officier van welkers relatie my bedient hebbe, niet naagelaten sou hebben, van soo eene merkelyk voor-valaan te teekenen.

Den vii. wierd men eenige vieren

en

en vuur-ballen van den Kooning van Poolen gewaar tot een teeken van het secours, de belegerde vonden eene mine, uyt de welke 13 tonnen kruit haalden.

Den viii. ontrent vier uyren des naa-middags liet den vyand twee oovens springen, en quam aanstonts een aanval doen met een groot getal van Janitsaaren, en hoewel aanstonds afgeslaagen wierd, soo quam echter voor de tweede reyse stormen met eene hevige furie, en wierd evenwel met groot verlies afgewesen, naademaal het canon met schroot gelaaden zijnde, een groot bloed-bad onder haar maakte. Den St. Colonel Crois, den Chevalier Gaveer, en enige andere Officieren wierden gequetst. Men wierd gewaar eene overgroote consternatie in het leger der vyanden, en den Hartog van Saxon verwoegde sig die dag met xi duysent mannen by het leger van den Keyser en Kooning van Poolen. Den sel-

ven.

ven dag ſtelde den Koning van Poolen, aen wien het Opper gefag van het Leger opgedraagen was, het geheele Leger in ſlag-ordre het welke in hondert duysent mannen beſting. Hy commandeerde de rechter-vleugel beſtaande uyt ſijne Poolacken, en eenige Keyferſche eſcadrons. De Keyferlijke Cavallerye en die van Saxen, ſloot de linker vleugel, en aan haar regter-zyde was het gros of het corps van de Bataille, het welke geformeert was uyt de Keyferlijke, Beyersche, Saxiſche, en Franckiſche voet-knegten, en gelijk als de Keyferſche voor aan het corps marcheerden, ſoo ſlooten de Beyersche het ſelve aan de regter-zyde. Het geheele Leger beſtond uyt 3. linien, waar van d'een onder d'andere geſtelt was; Wy ſullen, eer wy het gelukkig gevegt van dat Leger beſchrijven, eerſt melden van het geene voor de veſten van Weenen gepaſſeert is.

Den

Den ix. Sagmen van des Stadts Toorns, dat de meeste Troupen der vyandem in Bataille stonden by het bos en Kallenberg, ook dat men aldaar de tenten op nam en de Le-ger-plaetse veranderde. Ontrent tien uyren bragt men een gevangen in de Stad, dewelke verseekerde, dat haar volk in eene groote perplexiteyt was, van wegen het naderen der hulp troupen.

Ten tien uyren des nagts won hy een gedeelte van de linie van communicatie der gordijne, naa dat deselve met d'uyterste hartneckigen dulligheyt tot drye-maelen toe bestormt had, daar naa begon hy te mineren op drye plaatsen onder de gordijne, en avanceerde merkelyk sijne werken.

Den x. ontrent 11 uyren des nagts liet hy eene mine springen onder het Bastion den Burg, dewelke alleen maar de weg tot eene groote-re baande.

De

De belegerde schooten meer vierpijlen op, als naa gewoonte om dat den noot haar extraordinaar drukte.

Die selven dag naaderde het voetvolk van het Christen-Leger naa de Bergen van het Weener-bos, alwaar de Saxen haar weg nemende door eenige engten, die tusschen die Bergen en den Donau leggen, wendden regts-om, en klommen gelukkig tot op Kallenberg. Het overige van het Keyserlijke Leger posteerde sig in de valeye agter den selven berg. De Ruyterye, wy nog agter-gebleven, uyt-genomen eenige dragonders, die sig hadden geposteert op den selven Berg, op den welken den Kooning van Poolen met de meeste overste waaren om soo veel te beter, de gestalte van het vyandlijk Leger te recognoscieren. Zijn Maj. Commandeerde eenige Heydukken om een weynig verder wagt te houden op een seckere hoogte, van dewelke men

eene

eene valleye ontdekken kon; de-
welke den vyand tot sijn voor deel
meende te gebruyken. Versogt ook
den Harttog van Saxon, van eenige
sijner Bataillons naa het onderste van
den Berg te commanderen, om de
Heydukken te beschermen, inge-
valle van den vyand mogten geat-
taqueert worden. Het Saxische
voet-volk derhalven uyt d'eerste li-
nie gegaan zijnde posteerde sig aldaar
door sijn ordre.

Den 11. bequam den Grooten Vi-
zier tijdinge door sijne loopers, dat
het Christen-Leger tot Tulum was,
en dat het selve op Weenen naa-
derde; Hy was geen weynigje ont-
stelt, dies te meer, om dat al met
eenige Bassa's in kijf geraekt was,
welkers sentiment hy niet opvolgen
wilde. Den Bassa van Adrianopolen
raede hem, Van het Leger op te bree-
ken, en de troupen naa de kant van
Neuhausel te voeren, nademaal hy oor-
deelde het selve van eene absoluyte noot-
saake-

saakelijckheyt is zyn, dewijle voor eerst
 haare Soldaaten geduyrende dat beleg
 twee maanden soo seer verswakt waaren,
 dat in geen Staat waaren van slag te le-
 veren, en dat eerder rust, als arbeyt
 van nooden hadden, dat ook het meer-
 der gedeelte der selve nieuwelingen, en
 in diergelijke occasies noyt geweest waa-
 ren, dat daer geen apparencie was, van
 te kunnen weder-staan een armée, be-
 staande uyt de fleur van den Christen-
 adel, behalven dat nog, meer als de
 helft van haar volk of dood of buyten
 staat van defentie was. En voor 't over-
 rige, dat zelfs Soliman Sultan een van
 hare dapperste Sultans haar den weg
 aan gewesen had.

Den Grooten Vizier seyde daer-
 en-tegen, Dat het eene eeuwige schan-
 den wesen sou, van het Beleg op te bre-
 ken, na dat sy de Belegerde tot d'uyt-
 terste extremiteyt gebrogt hadden, dat
 hy wel wist dat het haer aen Oorlogs-
 ammunitie ontbrak, dat haer canon voor
 het meerendeel of geborsten of onbruyk-
 baer

baer was , dat sy geen pionniers nog mineurs meer hadden om t'arbeyden , en dat sy in geen staet waaren van drie dagen uyt te harden , gevende het selve her dikwils op-schieten van vuyr ballen genoegsaem te kennen. Dat het Pool-sche Leger seer vermoeyt was , en dat het selve volk meer snoefde en opgaf , als dat een manlyke couragie betoonde , en wat de Duytschers betrof , dat hy haer onlangs genoegsaem den pols betast had , wanneer sy als schapen voor haer vlooden , verlaten sijnde van hare Cavallerie. Eyndelyk , dat het voor haer glorieuser wesen sou met de wapenen in de vuyst te sterven , als voor hem te verwagten een droevige en fatale strop , om door de selve van de stommen verworgt te worden.

Eyndelyk soo prævaleerde het advies van den Grooten Vizier. D'Officiëren porden tegen haer sin de Soldaten aen , van haer best te doen , en met alle kragten te triumpheerren over de Duytsche en Polakken

ken, en daer door eene eeuwige glorie te behaalen met het innemen van de Hoofdstad des Keyserrijks, in dewelke sy eenen ongeloovelijken buyt maken souden.

Den Grooten Vizier had d'Overste der Janitsaren geplatteert met beloften van dubbelde betalinge aen haer te geven, en voor haare personen hogere Officies te versorgen.

Sijne Couriers hem hebbende komen waerschouwen, dat het Leger der Christenen seer naderde, en op hem afquam, soo liet hy 20000 mannen tot bewaringe van de Leger-plaetse en de Trencheen, met het overige 60000 à 70000 mannen uytmaekende, stelde hy sig in ordre van Bataille, en disponeerde de selve op drie linien.

Ondertusschen marcheerte alle het voet-volk van het Christen-Leger naa Kallenberg, alwaar de selve door eene diepe valeye moest mar-

marcheren, en een anderen hoogen berg opklimmen. Het overige van het Voet-volk was genootsaakt van op den berg te klimmen, alwaer de Saxen eerst haer post gevat hadden. D'eerste moesten stil houden om sig regt tegen over, en in de selve linie van d'andere Christenen te stellen. Sy sonden middelerwile een Officier met 30 Carabijs uyt, om te recognosceren. De Officier inder yl wedergekeert zijnde, rapporteerde dat de Turken in bataille gerangeert zijnde, op haer afquamen en met goede ordre avanceerde. De Saxen voorsagen haer van een hoogte, op dewelke een verbrand Klooster gevonden hebbende, soo plantede sy op des selfs muyren eenig geschut, om den vyand te repousseren, ingevale iets mogt koomen t'ondernemen.

Eyndelijk deed het Keyserlijke leger een aanval aan de kant van Kalenberg, met de Polakken van Mor-

L

bach

baché. Men segt dat in het selvige
9000 Turken en 1000 Christenen
bleven, onder het getal dewelke
den Hartog van Croy was.

Den vyand liet ondertusschen niet
naa, van gestadig in sijne werken
besig te zijn, verhoopende dat sijne
rroupen, die op de hoogten der
Bergen waaren het voordeel souden
hebben, en het Christen-Leger ver-
drijven.

Den xii. September (deweke
voor de geheele Christenheyt een
dag van overwinninge was, een al-
gemeene blijdschap veroorzaakte) liet
den vyand niet naa van sterk te ca-
nonneren, werkte zelfs met meer
yver aan sijne werken, als wel or-
dinaris gewoon was. De beleger-
de waaren meer op haare hoede, als
oyt, of den vyand ook mogt sijne
laatste kragten inspannen om haar
t'attaqueren, gelijk als geschiede,
want hy viel met sulken furie aan
als oyt gedaam had, en spande alle
krag-

kragten in, om de Stad stormenderhand te overwinnen, het welke alles een voorboode van haare laatste doot-stuypen was; sy wierden van de belegerde even manlijk en couragieus met verlies van de hare afgewesen.

Om de curiosheyt van den Leser te voldoen, sal my bedienen van een relaas van een Hoogduyts Officier raakende de besondere particulariteyten, die in beyde Leegers gearriveert sijn. Den Vyand quam dan af met sijn Leeger op de Armée der Christenen, met een seer manlijke resolutie, als het scheen; Hy attaqueerde met een hevige furie de Keyfersche dewelke haar post gevat hadden agter eene hegge, een weynig laager als de Saxen. Mr. de Mareschal Goltz deed sijn volk inder y den berg af marcheren, om de Keyfersche te secondeeren, en maakte twee Bataillons van sijn volk, om den vyand

tegen te staan, en te beletten, van
 sig onder den berg te posteren,
 uyt welke plaatse hy met groote
 avantagie soude hebben kunnen veg-
 ten tegen de Christenen. Een
 weynig daar naa sag men, dat het
 grootste gedeelte der Turken sig
 wende, naa de linker hand, alwaar
 de Keyfersche Infanterie met de Sa-
 xische Granadiers geposteert waaren,
 Waar op dan de Saxische Infanterie
 links om keerde, om den vyand te-
 gen te staen, die met alle geweld
 de Keyfersche Infanterie, en haa-
 re Granadiers attacqueerden, pro-
 fijterende van de gelegentheyte der
 plaatse, mitsdien bedekt zijnde door
 de struyken en holle wegen, aldus
 op haer vier gaven. Het scheelde
 weynig of de Saxen van d'eerste li-
 nie soudent omcingelt zijn geweest
 van de vyanden, het welke haer
 Commandant siende, sond aen-
 stonds sijn Generaal Majoor, om
 hulp-benden tot haer secours te ver-
 wer-

werven. Die gene, de welke haer commandeerde excuscerde sig, seggende, expresse ordre van sijn Generaal te hebben, van die Post niet te quitteren sonder sijn expres bevel. De Saxen dan sig gefrustreert siende van het verwagte secours, deeden hare Bataillons van de tweede en derde linie avanceeren, en maekten maer eene linie van de selve, sy vogten met eenige disavantage in het eerste, naademacl de gelegentheyte van de plaets voor de vyanden favorabelder was, het welke haer in-gevolge determineerde van hem uyt die Post te verdrijven, met den selven van agteren en vooren t'attacqueeten, het welke haer dan ook soo wel gelukte, dat de Turken in disordre retireeren moesten, en wierden soo heevig van haer vervolgt, dat geen gelegentheyte hadden van sig wederom by den anderen te vervoegen, nog haer Post op den Berg te vatten.

Den Kooning van Poolen , en de Keyferlijke troupen , deeden alles wat men van de force en vigueur van dappere Soldaaten sou konnen verwagten. Mijn Heer den Hartog van Croy vervolgde de Turken die agter uyt begonnen te deynsen , en daar na t'eenemaal retireerden, soodanig dat sy sig genootsaakt vonden van den Berg wederom op te klimmen, dog daar en tegen die gene, dewelke aan d'andere kant van den Berg waaren bedisputeerden de Keyfersche seer hevig, het afdaalen van den Berg , tot dat den Marggraave Louis van Bade, ontrent den middag uyt de Stad gemarcheert zijnde , met de Dragonders van den Colonel Heusler, en eenige andere troupen, haar deed die plaatse quitteren.

Tot twee uyren des naamiddags toe, passeerde daar niets by de regter-vleugel dog daar naa wierden sy furieus geattaqueert , de Polakken
gin.

gingen d'andere troupen seer couragieus voor, dog wierden gerepouffleert, en genootfaakt van een halve tour te doen, om haar te ver-voegen by de vier bataillons voet-volk, dewelke uyt Keyserfche, Saxen, Beyersche en Frankische volkeren besting. Den Kooning van Poolen had deselve op eene avantageuse plaatse gestelt, om de regter-vleugel te seconderen. De Saxische chargeerden tot drymaalen toe, en secondeerden de Polakken manhaftig, op dewelke de Turken het aller-meeste gebeten waaren, tot dat eyndelijk de Hufaren, den vyand op de vlugt dreven.

Terwijl den vyand dus met confusie retireerde, quam sijn Hoogheyt den Hartog van Lotthringen in der haast op den Berg, en de daaden van den Saxische Generaalen hoogsten gepresen hebbende, vraagde hem, of men sig voordien dag genoeg moest, en tijd van te

rusten aan de vermoeyde Soldaaten te geven, of niet. Waar op die Marechal antwoorde, dat men naa sijn sentiment den vyand behoorde te vervolgen, en te profiteren van d'ontsteltenisse sijner Soldaaten, en haar geen tyd te geven van tot haar selven te koomen. Mijn Heer den Hartog sijn Sentiment met het knikken van sijn hoof avouerende, keerde weder met de sijne, en seyde, wel aan laat ons dan marcheren.

De Saxische infanterie begon hier op het eerste van den Berg af te marcheren, en wierd van de Keyserische daar naa gevolgt.

De Turken dat siende retireerden haar, naa haare Leger-plaatse, alwaar sig by den andere versaamelden, naa de punt van de regter sijde alwaar een groote vlakte was.

Aan den hoek van die hoogte maakte den vyand een werk, het welke wel naa een reduyte geleek, in de welke hy ses metaale stukken plantede, en schoot continueel ayt de

deselve op het Christen-Leger, dog vrugteloos, naademaal haare baterye niet wel gedresseert was, waar door de Koogels te hoog quamen te vliegen.

Men twijffelde niet of den vyand sou die plaetse bewaaren, dog de Keyfersche en Saxen ordre bekomen hebbende van 't attacqueeren, waaren ten hoogsten verwondert, wanneer booven op den berg geklommen zijnde, geen vyanden gewaar wierden, naademael syna haer eerste Leger-plaetse, het Canon agterlaatende, in schielijckheyt geretireert waaren.

Den vyand durfde niet afwachten dat men hem in sijne Leeger-plaetse bestormde, maar retireerde des nagts seer schandelijk, haer Canon en Oorlogs-ammunitien agterlatende.

Wat aangaat het gevegt, het welke voorviel, wanneer de Christenen haar marsch naamen naa het Bosch,

Bosch , om haare Leger-plaetse te forceeren , soo is 't dat het gevegt in het eerste van weder-zijden seer hevig was , doch daer vielen de Christenen soo furieus op den vyand aen , en sprongen op de Retrenchementen der vyanden , en haar hebbende doen verhuysen uyt het Bosch , soo stelde sig d'avantgarde in Bataille , en wagten d'arriergarde af , uyt vreesse dat den Vizier haar , in die staat vindende , mogt komen t'attacqueren , dit gedaan zijnde , soo raakte den Koning van Poolen met den Vizier hand-gemeen , die op hem afquam met meer couragie als voorfigtigheyd , waer van berouw had een weynig daar naa , wanneer de vlugt nemen moest.

Onder den grooten benyt , die men in 's vyands Leeger bequam , wierd onder andere de groote Standaard van Mahomet gevonden , dewelke daar naa van den Koning
van

van Poolen aan den Paus gesonden
wierd, die de selve in de Dom-kerk
van Sinte Pieter opgehangen heeft,
naa dat al voor heen de selve on-
der sijne voeten getreeden had, en
sijnen gewoonen zeegen daer over
uytgesprooken, met die woor-
den: *Op de Slangen en Basiliscus sult gy
vrandelen, en den Leeuvv en Draak ver-
treeden.*

Men heeft de peerden-staart ge-
vonden, het lijf-peerd van den gro-
ten Heer, sijne Pijlen, Tenten en Pa-
vilioenen, ook eenige millioenen in
gereet gelt, hondert stukken canon
by naa, en de vordere ammonitien
van oorlog.

Den selven avond wierd den
Graave van Aurspurg naa Lintz ge-
sonden om die goede tydinge aan
sijn Keyserlijke Majesteyt te bren-
gen, die doe vast besig was van
God de Heere te bidden, voor het
gelukkig succes der Christen-wape-
nen.

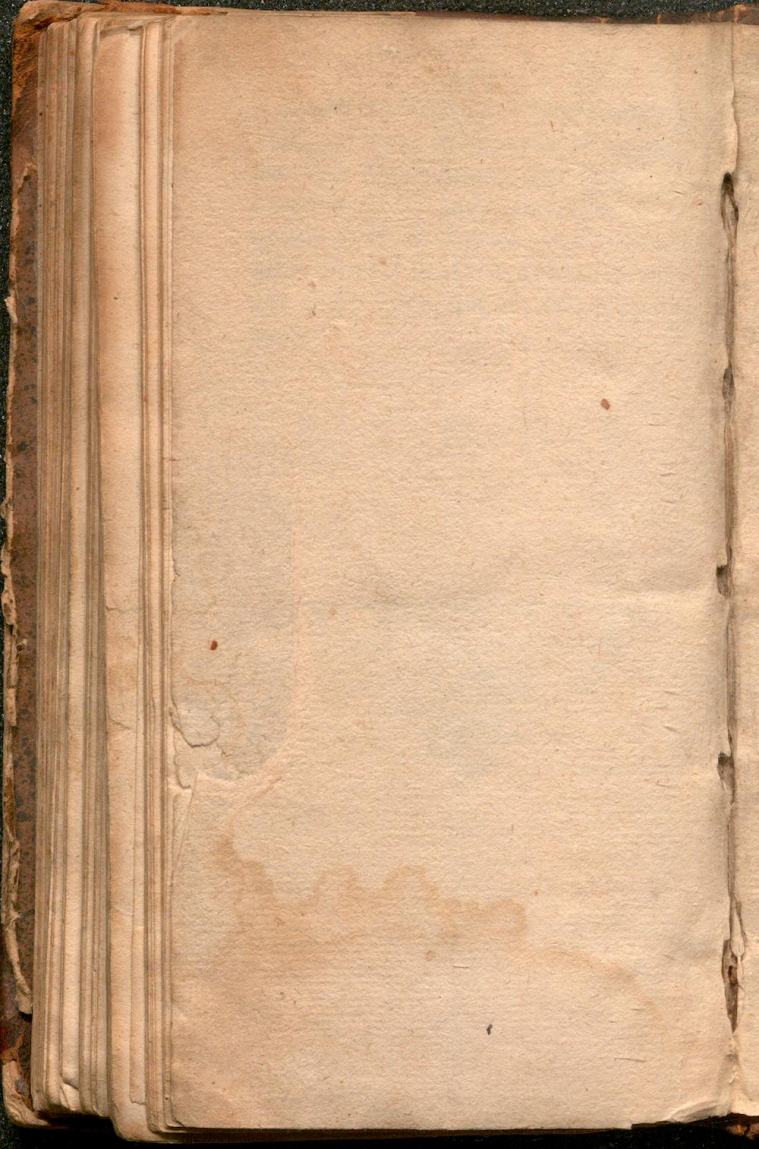
Den

Den xxiii. schreef den Koning
 van Poolen verscheyde Brieven,
 aan sijne Gemalinne, den Paus, en
 Marquis de Grana, dewelke, aan-
 gesien hier te Lande gedivulgeert
 zijn, soo sal ik dit boekje niet ver-
 der uytbreyden om de selve op te
 haalen.

E Y N D E

ng
1,
en
n-
rt
-
e

420

